

Et værdifuldt frirum

Børnekonfirmandundersøgelse

Best! og Next?

FOLKEKIRKEN
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Forord	3
1. Sammenfatning og baggrund	5
1.1. Sammenfatning.....	5
1.2. Baggrund for børnekonfirmandundersøgelsen og rapporten	7
1.3. Ændrede rammer for børnekonfirmandundervisning	9
1.4. Begrebsafklaring – hvad mener vi med...?	9
2. Tweens vil lære noget og have det sjovt og godt sammen med de andre	12
2.1. Børnekonfirmander – hvem er de, og hvad er bestemmende for deres fritidsvalg?	12
2.2. Tweens vil lære noget og have det sjovt og godt sammen med de andre!	13
2.3. Hvem bestemmer?	14
2.4. Godt nyt fra trivselsfronten!	15
3. Hvad er de gode erfaringer og udviklingspotentialer?	16
3.1. Modeller for struktur og form.....	16
3.2. Kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange	25
3.3. Samarbejder.....	43
4. Nye rammer.....	49
4.1. Skolereformen	49
5. Børnekonfirmander med særlige behov	51
6. Syv væsentlige elementer til inspiration	55
6.1. Kristendomsformidling med en legende, sansende og erfaringsbaseret tilgang.....	55
6.2. Pak børn ind i kristendommens gode, stærke fortællinger	55
6.3. Kirkens rum er ladet med betydning	56
6.4. Skab gode relationer før, under og efter et børnekonfirmandforløb	56
6.5. Tænk bevidst i strukturen så det passer til det lokale børne- og kirkeliv	57
6.6. Skab et 'åndehul' i børns hverdagsliv med tid til at puste ud og ånde ind	58
6.7. En del af noget større!	58
7. Undersøgelsens metode	60
Litteratur	68
Bilag 1: projektbeskrivelse	71
Bilag 2: Spørgeskema udsendt efteråret 2018	74

Forord

Hvorfor er det vigtigt for børn at deltage i et børne-, mini- eller juniorkonfirmandforløb? Hvad er vigtigt at formidle i forhold til et børneliv i dag? Hvad er værdien af et børnekonfirmandforløb både i forhold til børn, forældre og folkekirkenes rækkevidde? For at fremtidssikre børnekonfirmandforløb, der er tilpasset de aktuelle rammer for børns skole- og fritidsliv, er der brug for viden om, hvilke elementer der understøtter et attraktivt, værdifuldt og velfunderet børnekonfirmandforløb. Desuden er der brug for viden om, hvad børnekonfirmandforløb kan bidrage med ind i børns hverdagsliv og dermed også viden om, hvad der er på spil i hverdags- og fritidslivet hos tweens.

Folkeskolereformen og Anordningen om børnekonfirmandundervisning, begge fra 2014, har ændret rammerne for folkekirkenes møde med børnekonfirmander og deres familier. Derfor har børnekonfirmandundersøgelsen igennem to år været på jagt efter succeshistorierne såvel som udfordringerne i arbejdet med børnekonfirmander rundt omkring i Danmark. Børnekonfirmandundersøgelsen består af tre forskellige undersøgelsesdele:

- en kvantitativ undersøgelse blandt præster og kirke- og kulturmedarbejdere foretaget i efteråret 2018
- en kvalitativ best practice-undersøgelse med erfaringsindsamlinger foretaget i efteråret 2018 og foråret 2019
- et kvalitativt next practice-følgeforløb med fokus på metodeudvikling foretaget i efteråret 2019 og foråret 2020

Denne rapport er en afsluttende opsamling på den toårige børnekonfirmandundersøgelse. I rapporten inddrages tal og data fra den kvantitative undersøgelse, analyser af best practice-erfaringsindsamling og next practice-følgeforløb fra i alt 54 feltbesøg, observationer og interviews med børnekonfirmandundervisere og supplerende interviews/fokusgruppeinterviews med forældre, børnekonfirmander, lærere og menighedsrådsmedlemmer. Udover denne rapport er der udgivet en kvantitativ rapport (juni 2019) og et idekatalog (sept. 2019).

Børnekonfirmandundersøgelsen er iværksat af Folkekirkenes Uddannelses- og Videnscenter, FUV¹, ledet af teologisk medarbejder, Hanne Høgild, fra FUV og Konfirmandcenteret. Projektet er lavet i samarbejde med Center for Ungdomsstudier, CUR², som har arbejdet med både de kvantitative og de kvalitative elementer.

Tak til præster, kirke- og kulturmedarbejdere, resursepersoner, børnekonfirmander, forældre, frivillige og lærere som har inviteret os med indenfor, og som har delt deres tid, tanker og refleksioner til brug i best practice-erfaringsindsamlingen. Tak til Lars Nymark Heilesen, lektor ved FUV, for fagligt bidrag til kapitel 5 om børn med særlige behov. Tak også til følgegruppen med repræsentanter fra Landsforeningen af Menighedsråd, Præsteforeningen, biskopperne, Konfirmandcenteret samt Fagforeningen for kirke- og kulturmedarbejdere.

¹ FUV, Folkekirkenes Uddannelses og Videnscenter er den fælles folkekirkelige aktør på uddannelses-, videns- og udviklingsområdet i Danmark. Se mere på www.fkuv.dk

² CUR, Center for Ungdomsstudier er et praksisorienteret forskningscenter, der forsker i børneliv og ungdomskultur, værdier og foreningsliv. Se mere på www.cur.nu.

Vi håber, at rapporten vil være til gavn og inspiration, men ikke mindst være med til at give forståelse for, hvad der kan være med til at skabe værdifulde, lokale børnekonfirmandforløb. I håb om, at det må være med til at kvalificere og inspirere landets menighedsråd, præster og børnekonfirmandundervisere i arbejdet med den fremtidige udvikling af både form, rammer og indhold af børnekonfirmandforløb.

God læselyst!

Hanne Høgild, teologisk medarbejder,
FUV, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter

Suzette Schurmann Munksgaard
Projektleder, CUR, Center for Ungdomsstudier

1. Sammenfatning og baggrund

1.1. Sammenfatning

Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter gennemførte i samarbejde med Center for Ungdomsstudier i 2018-2020 en undersøgelse af børnekonfirmandundervisningen med særlig fokus på struktur, indhold og samarbejdsrelationer. I denne indledende sammenfatning præsenteres undersøgelsens hovedresultater i overblikksform fra kapitlerne 3-5. Hvis man ønsker at fordybe sig mere i resultaterne, anbefales det at læse rapportens enkeltdele. Kapitel 2 bør dog læses i sin helhed, da det i forvejen er et ekstrakt af bogen *"Gutter, vi skal altså holde sammen, ellers bliver vi nakket! - perspektiver på tweens, trivsel og fællesskaber"*. Det samme gør sig gældende for kapitel 6, som er undersøgelsens idekatalog i kortform. Ønsker man kendskab til undersøgelsens metode, er disse beskrevet i kapitel 7.

Hvad er de gode erfaringer og udviklingspotentialer?

Modeller for struktur og form (kapitel 3.1)

Det er afgørende at have kendskab til det lokale børneliv i sognet og til lokale geografiske, relationelle og kulturelle infrastrukturer, når man skal vælge den struktur for et børnekonfirmandforløb, der egner sig bedst i den konkrete kontekst. Der er ikke én rigtig struktur eller model. Den rigtige model er den, der er afstemt efter lokale forhold.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 73,8 pct. vælger en klassisk, kontinuerlig strukturmodel, hvor man mødes ugentligt i minimum to måneder.

Det særegne ved det kontinuerlige, langstrakte forløb er, at der skabes en kontinuitet og et tilbagevendende fokus, som tilgodeser såvel ritualisering og muligheden for såvel gentagelse og repetition som for overraskelser og variation. Desuden giver denne struktur mulighed for en større fortrolighed og inddragelse af børn og forældre i kirkeårets forskellige gudstjenester og højtider. En del sogne oplever udfordringer ved lange kontinuerlige forløb, fordi mange øvrige fritidstilbud gør det svært at afsætte en fast eftermiddag i en længere periode. En væsentlig del af anordningens formål er at skabe fortrolighed, og den del tilgodeses af forløb over en længere periode, ligesom det samme gør sig gældende for det relationsopbyggende arbejde.

Et mindretal af sogne strukturerer børnekonfirmandforløb som f.eks. weekendforløb, fem lørdage hen over foråret, fredag eftermiddagsforløb, en sommer- eller vinterferieuge, påskedage eller en 'kirkeuge' enten i skoletiden eller efter skoletid.

Fælles for disse korte, intensive forløb er, at det skaber en tilstedeværelse og fordybelse og andre sociale relationer, når man som barn ikke er på vej til noget andet og dermed ikke bare er på transit-visit.

Uanset om man arbejder i et langt, kontinuerligt forløb eller et kort, intensivt forløb gælder det, at et overskud af voksne kan være medvirkende til, at der bliver tid og ro til at se og lytte til børnene. Det kan blive et særkende og et attraktivt tilbud i børns hverdagsliv, hvis kirkens børnekonfirmandforløb kan formidles som et mødested med overskud af voksne.

Både i lange, kontinuerlige forløb og i korte, intensive forløb viser erfaringer fra feltbesøg, at det er nødvendigt og konstruktivt med en grundlæggende struktur for hver gang, man mødes. Det skaber tryghed og genkendelighed hos børnene, og det giver overskud hos de voksne. Et ritualiseret fritidstilbud skaber et særligt frirum i nutidens børneliv.

Kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange (kapitel 3.2)

To ud af tre børnekonfirmandundervisere har en bred, flerstrengt opfattelse af formålet med børnekonfirmandundervisning som både forkyndende, socialt-relationelt, kundskabsformidlende og dannende. Fælles forfriskning/spisning, samtale, sang og musik og fortællinger indgår som oftest altid i det samlede børnekonfirmandforløb. Set fra et børneperspektiv er en flerdimensionel tilgang med til at skabe en kvalificeret formidling, så det bliver sjovt og lærerigt, vel at mærke på en anden måde end i skolen. Derved bliver børnekonfirmandundervisningen et modsvar og et frirum til den præstationsprægende kultur, som børn bliver mødt af bl.a. i skolen. En vægtlægning af en flerdimensionel tilgang inviterer derudover til medinddragelse af andre kirkelige medarbejdere/frivillige og er på den måde med til at sikre en mangfoldighed af læringsformer og dermed en større rummelighed.

Det relationelle møde med kirkens medarbejdere såvel præst, kirke- og kulturmedarbejder, organist som mødet med graveren på kirkegården og kirketjeneren i køkkenet er en væsentlig faktor i forhold til at skabe interesse, engagement og fortrolighed med kristendommens betydningsunivers.

I observationer og interviews særligt blandt kirke- og kulturmedarbejdere ses en tydelig, professionel bevidsthed om betydningen af relationelle tilgange såvel i forhold til kundskabsformidling som i forhold til forkyndelsesaspektet. Man er bevidst om, at det er de voksnes ansvar at sikre de gode relationer.

Transportvejen til børnekonfirmandmødet viser sig at indeholde muligheder for en positiv, relationsopbyggende anledning. Den hyppigste socialt-relationelle aktivitet i børnekonfirmandforløb er 'måltidsfællesskabet'.

Der arbejdes flere steder på at fastholde relationerne og kontakten efter børnekonfirmandforløbet. Nogle steder tænker man videre i skole-kirkesamarbejder, så man møder børnene i skoleprojekter i de efterfølgende år. Andre steder forsøger man efterfølgende at invitere til andre kirkelige børnetilbud.

Oplevelsen af kirkerummet som et særligt frirum for væren, gøren og læren italesættes af både børn, forældre og undervisere som en betydningsfuld, men også overraskende værdi.

Samarbejder (kapitel 3.3)

Samarbejde både internt og eksternt er afgørende for at skabe gode betingelser for et godt børnekonfirmandforløb. Der ligger uudnyttede potentialer i at inddrage andre kirkelige medarbejdere og frivillige, når kun en ud af fem børnekonfirmandhold (21,4 pct.) benytter sig af frivillige hver gang eller over halvdelen af gangene, og kun en ud af ti (9,4 pct.) inddrager andre kirkelige medarbejdere. Relevant inddragelse af kirkens medarbejdere, menighedsrådsmedlemmer og andre frivillige kan være med til at skabe forståelse for børnekonfirmandarbejdet og tydeliggøre værdien af børnekonfirmandforløbets særlige frirum set fra et sogneperspektiv.

Der gøres forskellige erfaringer med at få lov til at invitere til børnekonfirmandforløb på skolen eller via skolens kommunikationsportaler. Som kirke har man ikke ret til at komme på skolen, men det er en vigtig investering, at man som sogn er vedholdende og proaktiv i forsøget på at skabe gode, relationsbårde kommunikationsveje. Sognets skoler og SFO'er er alle potentielle samarbejdspartnere i forhold til en fælles interesse i at skabe et godt børneliv for sognets børn.

Fra feltbesøgene var der flere eksempler på sogne, der, i samarbejde med den lokale skoles forskellige lærere og ledelse, gennemtænker forløb sådan, at skole, børn og kirke mødes jævnlige i løbet af et skoleforløb med tilbud om forskellige faglige indgangsvinkler.

Forældresamarbejde og inddragelse kan betyde, at forældre bevidstgøres om værdien af børnekonfirmandforløbets særlige frirum og åndehul i et nutidigt børneliv. Derudover viser feltbesøgene, at en stor gruppe forældre sætter pris på et tilbud om et religiøst dannelsesforløb.

Nye rammer (kapitel 4)

Spørgeskemaundersøgelsen kan ikke give svar på, om folkeskolereformen har haft betydning for børnekonfirmandforløbet som helhed. Dog peger den på, at særligt de længere skoledage, som blev indført med folkeskolereformen i 2014, har været oplevet som en udfordring for en stor del af børnekonfirmandundervisere. Feltbesøgene underbygger også, at de lange skoledage har været den største udfordring ved skole-reformen. Derudover tyder det på, at børnekonfirmandforløb har potentiale til at være et værdifuldt, alternativt frirum i forhold til skolens målstyrede undervisningskultur.

Børnekonfirmander med særlige behov (kapitel 5)

Fra undersøgelsens feltbesøg viser det sig, at der findes forskellige kommunale strukturer for, hvilke skoletilbud man tilbyder børn med særlige behov. Derfor er det vigtigt som kirke at skabe et tilbud, der passer ind i den lokale specialundervisningsstruktur – også selv om det bliver på tværs af sognegrænser og måske mere et tilbud på provstiplan. De fleste børnekonfirmandundervisere angiver, at de i sognet ikke tilbyder særlige forløb til børn med særlige behov, mens knap to ud af ti tilbyder forløb enten i eget sogn eller i samarbejde med andre. Observationer fra feltbesøg viser, at børnekonfirmandforløb med børn med særlige behov som oftest finder sted i sogne, hvor man i forvejen har et samarbejde omkring specialkonfirmander.

Feltbesøgene viser tydeligt, at man som kirke ikke kan løse opgaven alene, men har brug for specialskolens lærere og pædagoger både i forhold til planlægning og logistik for at kunne gennemføre selve forløbet og ikke mindst i forhold til forældrekontakten. Børnekonfirmandundervisning med særlige behov styrkes af, at underviseren opsøger faglig kvalificering og efteruddannelse.

Et værdifuldt frirum

Børnekonfirmandundervisning er i sagens natur ladet med værdier og værdiformidling. Samtidig er det et sted, hvor præstationer, målinger og tests er lagt til side til fordel for et frit samvær omkring fortællinger, aktiviteter og børns egne spørgsmål om liv og død. Det indsamlede materiale fra undersøgelsens observationer og interviews tyder på, børnekonfirmandforløb har potentiale til at være et særligt, værdifuldt frirum for børn. Et sted, hvor værdiformidlingen står stærkt i et åbent og frit fællesskab, og hvor kirkerummet kan skabe rum for et særligt åndehul med plads til at være og lære uden at skulle konkurrere og præstere.

1.2. Baggrund for børnekonfirmandundersøgelsen og rapporten

Folkekirken børnekonfirmandundervisning har været i gang ca. 25 år, og siden den nye anordning i 2014 trådte i kraft, har alle landets menighedsråd været forpligtede til at tilbyde børnekonfirmandforløb. Børnekonfirmander har været en af folkekirken store succeser, men har i de senere år været udfordret både i forhold til tilslutning og i forhold til rammer, form, indhold og resursefordeling. Følgende tre faktorer stiller en række nye spørgsmål og udfordrer folkekirken i at kunne fastholde børnekonfirmandforløb som et attraktivt og relevant tilbud i børns hverdagsliv.

- **Folkeskolereformen** med længere skoledage og idealet om målstyret undervisning har betydet, at folkekirken skal forholde sig et anderledes børneliv. Hvilke løsningsmodeller afprøves i henholdsvis land- og bymiljøer? Hvilke betydninger har et børnekonfirmandforløb for dette anderledes børneliv?

- Der er sket **et opbrud i børns hverdagsliv** bl.a. med ændrede fritidsvaner og digitaliserede samværsformer³. Hvordan påvirker dette opbrud kirkens mulighed for at være én blandt mange tilbud i børns fritidsliv? Hvordan kan børns egne erfaringer og spørgsmål fra et tweens-liv inddrages og inspirere i et børnekonfirmandforløb?
- Kravet om, at **menighedsråd er forpligtede** til at tilbyde børnekonfirmandundervisning, udfordrer nogle steder kirken i den daglige koordinering af konfirmander, begravelser, resurser og lokaler. Hvordan skabes et positivt dåbsoplæringsmøde mellem tween-aldersgruppen og kirke og menighed?

Denne rapport samler op på nogle af de perspektiver og svar, som er blevet indsamlet i den kvantitative undersøgelse og i den kvalitative del af undersøgelsen med de best practice- og next practice-erfaringer, der gøres i børnekonfirmandarbejdet rundt om i Danmark. Rapporten inddrager relevante tabeller fra den kvantitative spørgeskemaundersøgelse, som på forskelligvis kan være med til at danne baggrund for de observerede erfaringer. Undervejs præsenteres nogle af de gode erfaringer, udfordringer og udviklingspotentialer, som er indsamlet gennem feltbesøg, følgeforsøg, observationer og interviews i perioden efteråret 2018 til sommeren 2020.

Fokuspunkterne for rapporten er erfaringer og udviklingsforløb omkring:

- Det strukturelle (modeller for struktur og form)
- Det indholdsmæssige (kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange)
- Samarbejdspartnere (skole, forældre, kirkelige medarbejdere og frivillige)
- Børn med særlige behov

Rapportens indhold

Efter det indledende kapitel med en sammenfatning, baggrund og begrebsforklaringer følger andet kapitel om tweens, trivsel og fritidsliv. Her gøres rede for fire perspektiver på børnekonfirmanders liv, som potentielt har betydning for såvel børnekonfirmandundervisningens form som indhold. I tredje kapitel præsenteres undersøgelsens resultater og erfaringer i forhold til modeller for struktur og form, kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange og forskellige samarbejder med skole, forældre, kirkelige medarbejdere og frivillige. I fjerde kapitel ses der nærmere på betydningen af folkeskolereformen og den nye anordning. I femte kapitel bidrager Lars Nymark Heilesen med fagligt indlæg omkring børnekonfirmandforløb for børn med særlige behov. Sjette kapitel samler op på rapportens pointer og udfordringer i form af otte anbefalinger. Endelig forklarer syvende kapitel undersøgelsens metode og tilgange.

Når der i rapporten henvises til spørgeskemaundersøgelsens resultater og tabeller, menes der den kvantitative undersøgelse, som er foretaget i efteråret 2018. Tabellernes nummerering fra den kvantitative rapport er bibeholdt i denne rapport, så man med lethed kan finde frem til dem. I rapporten bruges endvidere anonymiserede citater og konkrete eksempler fra undersøgelsens feltbesøg (best practice og next practice) for at eksemplificere og perspektivere pointer og fokuspunkter. Der er indhentet samtykkeerklæringer til alle interviews.

³ *Børneliv version 2.0*, Grube & Østergaard 2013, og *Hej Gutter, vi skal altså holde sammen... perspektiver på tweens, trivsel og fællesskaber*, Benn, Haugegaard m.fl., 2018

1.3. Ændrede rammer for børnekonfirmandundervisning

Anordningen om børnekonfirmander og konfirmation fra 2014 afløste den tidligere anordning om indledende konfirmationsforberedelse (dåbsoplæring) fra 1994. Den mest markante ændring i anordningen fra 2014 er, at det er pålagt alle menighedsråd at tilbyde børnekonfirmandundervisning til alle børn på tredje eller fjerde klassetrin. Hvilke gode løsningsmodeller opstår rundt omkring i landet ud fra den nye anordning? Formålet med børnekonfirmandundervisningen formuleres i såvel den gamle som den nye anordning som det at være med til at skabe fortrolighed med kirke og kristendom. §1 stk.2:

Formålet er at medvirke til at gøre børnene og de unge fortrolige med den kristne tros elementære indhold og folkekirkenes gudstjeneste samt lære dem, hvad det vil sige at leve i en kristen tro og som en del af det kristne fællesskab.⁴

Hvordan forsøger man i praksis at skabe fortrolighed med kristendommens grundlæggende elementer og at lære børn om praksisfællesskaberne i gudstjeneste- og menighedslivet?

I den nye anordnings §3 tilføjes et yderligere perspektiv om inddragelse af børns livsverden sådan at:

Børnekonfirmandundervisningens mål skal nås ved at formidle kendskab til kirke og kristendom i mødet med børnenes egne erfaringer og spørgsmål.

Hvilke gode eksempler findes i forhold til at inddrage børns egne erfaringer og spørgsmål? Hvordan indtænkes dette i børnekonfirmandforløbets didaktik og religionspædagogiske tilgange?

Folkeskolereformen af 2014 med indførsel af længere skoledage og idealet om målstyret undervisning har haft betydning for børns trivsel, hverdagsliv og fritidsliv⁵. Det tyder på, at målstyret undervisning og nationale test medfører andre overvejelser og prioriteringer i børns skole- og familieliv og får derfor betydning for f.eks. børns og forældres valg om deltagelse i et kirkeligt tilbud om børnekonfirmandundervisning. Hvordan forsøger folkekirken at tilpasse børnekonfirmandforløb både i forhold til struktur og indhold, så det stadig kan være et attraktivt og relevant tilbud for børn?

Fem år efter disse ændrede rammer for børnekonfirmandforløb har undersøgelsen derfor været nysgerrig på, hvordan man lokalt har gjort sig erfaringer med forskellige løsningsmodeller og forløb i forsøg på forsat at være et betydningsfuldt element i børns hverdags- og fritidsliv.

1.4. Begrebsafklaring – hvad mener vi med...?

I rapporten bruges en række begreber så som best practice, next practice, børnekonfirmander, lektioner og undervisning, som kan tolkes forskelligt og bliver tolket forskelligt af forskellige faggrupper. Derfor forklares her meningen med og brugen af disse begreber i rapporten for at skabe fælles udgangspunkt og forståelsesramme.

Best practice

Et af formålene med undersøgelsen har været at indsamle forskellige best practice-eksempler på børnekonfirmandarbejdet. Det er ikke muligt at udlægge én form for best practice, fordi det i høj grad er kontekstuel bestemt, hvad der er godt og bedst afhængig af lokale forhold, resurser og samarbejdsmuligheder.

⁴ Anordning om børnekonfirmander og konfirmation, 2014 <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=164454>

⁵ Haugegaard, m.fl., 2018

Metodemæssigt har det været bevidst og nyttigt at fokusere på 'best practice', dvs. de positive erfaringer og de gode eksempler, fordi dette kan skabe grobund for udviklingspotentialer. Derudover er det også vigtigt med en positiv optik, når man har at gøre med et felt, som for en lang række sogne er forbundet med udfordringer og frustrationer. Endelig giver det god mening, også inden for det kirkelige felt, at man med en skabelsteologisk tilgang, hvor 'Gud så, at det var godt', ser med nysgerrige øjne på de gode eksempler. Derfor har vi været på jagt efter best practice i både land og by, i store og små sogne, hos erfarne og nystartede børnekonfirmandundervisere og har besøgt og interviewet kirke- og kulturmedarbejdere, præster, frivillige, forældre og børnekonfirmander om deres erfaringer med best practice.

Best practice-besøgssteder er primært udvalgt efter anbefalinger fra resursepersoner eller præster og kirke- og kulturmedarbejdere. Best practice kan udvælges ud fra mange kriterier. Vi har spurgt efter steder, hvor man har en fornemmelse af, at det går godt med børnekonfirmandarbejdet, eller hvor man afprøver interessante initiativer. Derudover har best practice-stederne også været udvalgt efter demografiske og repræsentative kriterier. Feltbesøgene har vist et bredt udsnit af best practices med fokus på leg og læring, kirkelig fortrolighed, betydningsfulde relationer og eksemplariske skolesamarbejder, men feltbesøgene har også vist forskellige udfordringer og konsekvenser af de ændrede vilkår, som kræver opmærksomhed og en bevidsthed.

Best practice udmøntede sig i et idekatalog, hvor essensen af ideerne præsenteres med konkrete eksempler fra best practice-erfaringer. Ideerne præsenteres i kapitel 6 og har til formål at konkretisere best practice-erfaringer og samtidig inspirere til, hvordan det kan gribes an i praksis.

Next practice

Next practice har været projektets metodeudviklingsforløb. Her har vi har fulgt udvalgte børnekonfirmandforløb med sparring og spørgsmål, observationer og refleksive samtaler suppleret med interviews med de deltagende børn, undervisere og forældre. Fokus på next practice var dels en afprøvning af idekatalogets inspirationsideer og anbefalinger, men også et følgeforsøg i tæt samarbejde med børnekonfirmandundervisere, som selv definerede handlingsinitiativerne. Ligesom i best practice har man selv kunnet melde sig til at deltage i next practice, andre er blevet opfordret, og endelig er det forsøgt at tage hensyn til demografiske og repræsentative kriterier.

Børnekonfirmander, børnekonfirmandundervisere og børnekonfirmandundervisning

Velvidende at betegnelsen **børnekonfirmander** ikke er udbredt i folkemunde, har vi valgt at bruge anordnings betegnelsen i denne rapport. Vi bibeholder dog informanternes egne betegnelser såsom minikonfirmander eller juniorkonfirmander i de medbragte citater. Generelt tyder det på, at alle navnene (børne-, mini-, juniorkonfirmand) ikke er et letforståeligt, tydeligt begreb i folkemunde, og at navnet stadig kræver forklaring i kommunikationen af børnekonfirmandtilbuddet.

Når vi gennem notatet bruger betegnelsen **børnekonfirmandundervisere**, dækker det både over kirke- og kulturmedarbejdere, præster og andre timelønnede, som varetager børnekonfirmandundervisningen. Der skelnes i udgangspunkt ikke mellem præst og kirke- og kulturmedarbejder, men det vil nævnes, hvis der er signifikant forskel i besvarelser eller anskuelsesvinkler mellem de forskellige grupper.

I anordningen bruges betegnelsen **børnekonfirmandundervisning**, et begreb som også bruges af præster og kirke- og kulturmedarbejdere. Undervisningsbetegnelsen skal dog ikke forstås som et snævert, traditionelt læringsbegreb, hvor man instrueres og fodres med information fra undviseren, men som et udvidet læ-

ringsbegreb⁶ med en flerdimensionel tilgang, hvori oplevelses- og erfaringspædagogiske tilgange inddrages med legende, narrative, praktisk-musisk-kreative, rituelle og liturgiske elementer. Brugen af betegnelsen **lektion** skal på samme måde heller ikke forstås som en akademisk undervisningslektion, men som en betegnelse for den enkelte undervisningsgang/mødegang med børnekonfirmander. Når der er tale om week-end-, uge- og overnatningsforløb, er det meget forskelligt, hvordan det opregnes de forskellige steder. Det går vi ikke nærmere ind på her i rapporten.

⁶ Fredens, Kjeld , 2004)

2. Tweens vil lære noget og have det sjovt og godt sammen med de andre

Hvem er de egentlig, disse børn, der går til børnekonfirmandundervisning? Formelt set er det elever i 3.- 4. klasse, men er de børn? Det er de, hvis man spørger forældre og læser beskrivelsen af børnekonfirmander i anordningen, men holder den forståelse i mødet med den virkelighed, man oplever ude i 'børnekonfirmandstuerne'? Og hvad er det, der optager de yngste tweens i 3.- 4. klasse? Er det legeaftaler og fritidsaktiviteter, eller er det også 'tungere' temaer?

I dette kapitel introduceres der, med udgangspunkt i tweensbogen 'Gutter, vi skal altså holde sammen, ellers bliver vi nakket! Perspektiver på tweens, trivsel og fællesskaber'⁷ fire perspektiver på børnekonfirmanders liv, som potentielt har betydning for såvel børnekonfirmandundervisningens form som indhold.

2.1. Børnekonfirmander – hvem er de, og hvad er bestemmende for deres fritidsvalg?

'I gamle dage voksede børn op med Kaj & Andrea' – det gør de ikke mere...

Hvor tidligere generationer af børnekonfirmander voksede op med talende tøjdyr, som, hvis det skulle være rigtig grænseoverskridende, sagde "missetand", vokser nutidens børnekonfirmander op i universer med regnbuefamilier i Sims, strategispil, YouTube, billeddeling på Snapchat og et Disney-univers, hvor skuespillerne ofte er væsentligt ældre end de karakterer, de spiller.

Indenfor markedsføringsindustrien har man forsøgt at indfange denne aldersgruppe i et såkaldt 'tween-segment', som er kendetegnet ved, at de i vid udstrækning forbruger produkter, der er tiltænkt deres ældre søskende og i nogen grad deres forældre. De kaldes også for 'Generation Alpha', som er betegnelsen for den gruppe, der er født fra 2007-2008 og frem, og som er vokset op med skærme, fra de blev født og altid har været digitalt mobile. De er reelt de første digitale indfødte, som hjemmavant bevæger sig rundt på diverse virtuelle platforme.

Den virtuelle verden og virkelighedens verden smelter sammen

Grænserne mellem den virtuelle og den virkelige verden er mere eller mindre opløst for elever i 3.-4. klasse. Drengene, og i stigende omfang pigerne, har flyttet sig fra de fysiske legepladser til de virtuelle, og det ser ud til at medføre et fritidsliv, hvor piger og drenge interagerer stadig mindre.

Grænsen mellem den virtuelle og den virkelige verden eksisterer ikke, og derfor refererer det at være sammen i ligeså høj grad til det samvær, man har gennem skærmen som til det fysiske samvær. Man taler om et skift fra 'tilstedeværelse' til 'tiltildværelse'⁸ som udtryk for, at man ikke længere behøver at være fysisk sammen i samme rum for at være sammen, men derimod at tiden, hvor man er sammen (med spil eller på sociale medier), er bestemmende for at være tilstede. Med andre ord: Tweens er tilstede i tid og ikke nødvendigvis i rum.

⁷ *Gutter, vi skal altså holde sammen... Perspektiver på tweens, trivsel og fællesskaber*, Haugegaard m.fl., 2018

⁸ Søren Schultz Hansen, 2017

Det, at venskaber og fællesskaber opstår og udfolder sig online såvel som offline, giver mange muligheder for at dyrke og fastholde relationer på nye måder, men det indebærer også nogle udfordringer. De fleste tweens er fuldt ud fortrolige med funktioner og omgangsformer i det virtuelle rum, men de kan have svært ved at gennemskue rækkevidden af deres handlinger på nettet, ligesom både kommentarer og billeder let kan misforstås og resultere i konflikter og sårede følelser. Derfor er der brug for voksne, som kan hjælpe børnene med at fortolke og navigere i den virkelighed, de oplever online.

Det er der heldigvis stadig flere forældre, som gør. Dobbelt så mange børn i dag som i 2013 oplever, at deres forældre taler med dem om, hvad de laver online, men det store flertal af børn er stadig overladt til sig selv på nettet, hvilket kan indikere et behov for også at få inkluderet den dimension i undervisningen. 'Din næste' er ikke kun dine kammerater i skolegården eller én, du hører om i beretningen om 'den barmhjertige samaritaner'. Din næste findes også i det virtuelle rum!

Tweens har ikke brug for eksperter, men de har brug for nysgerrige voksne, der kan stille de spørgsmål, der gør, at de kan navigere kompetent i det virtuelle rum, som, i modsætning til tidligere tiders forholdsvis trygge børneuniverser, udgøres af "multiverser", der kræver en mangfoldighed af kompetencer og klare værdier, man kan navigere efter. Undersøgelser viser tydeligt, at tweens gerne vil snakke om deres virtuelle liv, men det er ikke en samtale, de selv opsøger. Initiativet skal komme fra den voksne!

2.2. Tweens vil lære noget og have det sjovt og godt sammen med de andre!

På trods af det store tidsforbrug foran diverse skærme, finder mange børn stadig tid til at gå til noget i deres fritid, og flertallet er aktive i foreningslivet. De faste fritidsaktiviteter topper i 5. klasse, hvorefter deltagerne begynder at falde fra⁹. Der er dog sket et skift i motiver blandt de foreningsaktive. 'I gamle dage' gik man til noget for at være sammen med sine venner, men som følge af den digitale udvikling er det ikke længere nødvendigt. Det betyder ikke, at det ikke er vigtigt at være sammen med venner i fritidslivet, men det er ikke længere nok. Tweens er kvalitetsbevidste i forhold til valg af fritidstilbud, og de stiller krav til, at flere elementer er tilstede. Når man spørger tweens, hvad der er vigtigt, når man 'går' til noget, svarer de i prioriteret rækkefølge:

Det skal være sjovt! Hermed menes ikke den underholdende betydning af sjovt, men sjovt indikerer, at der er en god stemning, fordi man engageres følelsesmæssigt med godt humør og positiv deltagelse. 'Sjovt' kan bestemmes af såvel aktiviteten, som dem man er sammen med omkring aktiviteten (både børn og voksne). Afgørende er, at det er den voksne ansvar at invitere til positiv deltagelse og engagement med godt humør og humor.

Jeg skal lære noget nyt! For en tween betyder det, at man rent faktisk er nysgerrig overfor nyt og gerne vil lære og udvide sin horisont. Som tween er man i gang med at udforske verdenen udenfor hjemmets fire vægge og er generelt nysgerrig på, hvordan livet også kan leves og anskues. At 'lære noget nyt' kan bestemmes både af nye rum og fortællinger, anderledes aktiviteter, særlige ritualer og samværsformer og ikke mindst af betydningsfulde voksne, som kan være med til at åbne op for nye livsanskuelser og traditioner, som man kan lære af.

⁹ Haugegaard, S. m.fl., 2018

Jeg skal have det godt sammen med de andre og med de voksne. Det socialt-relationelle aspekt er altid vigtigt for trivsel, engagement og deltagelse. At 'have det godt sammen' betyder ønske om positive relationer til kammerater og voksne, med en forventning om, at de voksne tager ansvar for at skabe de gode relationer.

Med andre ord tyder det på, at tweens er kvalitetsbevidste omkring deres fritidsaktiviteter og fordrer, at det både skal være sjovt, de skal lære noget (nyt), og at man skal have det godt sammen med de andre. Som denne børnekonfirmand-dreng formulerer det:

"Jeg hørte, der var juniorkonfirmand i kirken, og så tænkte jeg, at det ville være sjovt at prøve. De sagde også, at vi skulle prøve ALLE mulige ting sammen, og så ville det jo måske være sjovt at prøve nogle af de ting... Og så for at prøve noget nyt."

Børnekonfirmand-dreng

2.3. Hvem bestemmer?

Bestemmer tweens selv, hvad de vil gå til i fritidslivet? Som forældre til tweens er man stadig med til at bestemme, hvad fritiden skal bruges til samtidig med, at der gives plads til en voksende grad af selvbestemmelse. Som oftest reproducerer forældrene deres egen barndoms fritidsliv og opfordrer derfor deres børn til at deltage i den samme spejderkreds eller sportsgren, som man selv havde gode oplevelser med. I det følgende citat giver moderen udtryk for selv at have deltaget i kirkeligt børnearbejde som barn samtidig med, at hun har øje for de betydningsfulde elementer, som er bestemmende for børns valg af fritidsinteresser, nemlig at det skal være lærerigt, sjovt, og at der skal være et socialt-relationelt element.

"Jeg synes, det lød hyggeligt. Og så gik jeg selv til noget – jeg kan ikke huske, hvad det hed dengang, jeg var barn – jeg tror, det hed klub i kirken, og så tænkte jeg, at det var en god, social ting for hende med hendes veninder, og så tænkte jeg også, at der er noget... Uanset om hun så på et eller andet tidspunkt vælger at tro på Gud eller blive religiøs på den måde, så er der jo enorm meget kulturhistorie og historie i det hele taget i at kende Bibelen og kende de teologiske højtider. At det har en stor værdi at blive introduceret for det på en lidt legende facon."

Mor til børnekonfirmand-pige

Både forældre og tweens er med til at bestemme

De fleste tweens-forældre er åbne overfor en vis grad af selvbestemmelse, når f.eks. børn kommer hjem og siger, at de har hørt om børnekonfirmand henne i skolen, og det lyder sjovt og derfor gerne vil tilmeldes. Hvis forældrene selv har positive erfaringer med kirkens børne- og ungdomsarbejde, er der stor chance for, at de bakker op omkring dette tilbud. Hvis de derimod ikke har gjort sig erfaringer med kirkens børnearbejde, vil de måske være åbne overfor børnenes ønsker, men tænke skeptisk eller praktisk om, hvordan det kan passe ind i børnenes fritids- og familieliv.

"Altså vi er ikke religiøse eller noget, men hun kom hjem og sagde, at hun gerne ville, så måtte hun jo gerne. Jeg tænker, at de får noget viden på en uhøjtidelig måde – altså at det ikke er så formelt, men meget nede på jorden – ligesom inde i kirken i dag – det var slet ikke så højtideligt – altså nok mindre højtideligt end jeg har oplevet før.... De tager jo ikke skade af at lære sådan noget – vi kan jo ikke lære dem det, for vi ved ikke så meget".

Far til børnekonfirmand-pige

Som denne far giver udtryk for, er det på datterens foranledning, at hun deltager i børnekonfirmandforløbet samtidig med, at han reflekterer over, at hun lærer noget på en uhøjtidelig måde, som han ikke nødvendigvis selv kan give hende. Opsamlende kan man sige, at både forældre og tweens træffer beslutning i forhold til indholdet af fritidslivet hos de 9-12-årige, hvilket er en væsentlig pointe, når man skal formidle børnekonfirmandtilbuddet. Med andre ord skal fritidstilbud til tweens formidles både til forældre og til børn med fokus på elementer som det lærerige, det 'sjove' og det socialt-relationelle.

2.4. Godt nyt fra trivselsfronten!

"...De perfekte piger har det elendigt!..., ...Unge bukker under for forventningspresset!..." Vi hører ofte om en presset ungdomsgeneration, der trives dårligt, men blandt de 9-12-årige er der tegn på, at udviklingen går den rigtige vej på en række parametre. Selvom de er vokset op i en præstationskultur, fylder oplevelsen af stress marginalt i deres liv, flere trives til deres fritidsaktiviteter end tidligere, og færre er utilfredse med deres vægt. Det store fokus på trivsel på tværs af arenaer lader altså til at have haft en effekt, og det er positivt!

Det betyder imidlertid ikke, at de voksne i børnenes liv nu kan læne sig tilbage og regne med, at alle trivselsudfordringer er løst eller, at resten løser sig selv. I hver skoleklasse sidder i gennemsnit to elever, som føler sig ensomme, og som ofte mistrives på flere andre parametre. Der er stadig for mange elever, der oplever drilleri og mobning til de organiserede voksenstyrede fritidsaktiviteter, og selvom der er positive tendenser i forhold til unges syn på deres egen vægt, er udviklingen ikke entydig positivt, når det gælder den generelle kropstilfredshed. En stigende andel børn angiver nemlig, at de ikke ved, om de er tilfredse med deres krop, hvilket tyder på, at flere børn har et ambivalent forhold til kroppen.

Det er måske ikke så mærkeligt, når man tænker på, hvor mange tilsyneladende perfekte kroppe, der popper op på Instagram, TikTok og lignende platforme, og som man konstant kan sammenligne sig selv med. Her er det igen vigtigt, at voksne ikke er bange for at blande sig. For mange børn er grænserne mellem den 'virkelige' verden og den virtuelle verden flydende. Det kan der være meget positivt i, men på den negative side kan det betyde, at børnene tager for meget af det, de ser på nettet, for gode varer. De har måske svært ved afkode, at de kroppe, der er billeder af på de sociale medier, er gemt bag et filter, eller at de liv, der udspiller sig i en serie på Disney Channel, spilles af skuespillere, der er væsentligt ældre end dem selv. De 9-12-årige er digitalt indfødte, men det betyder ikke, at de *ikke* skal have hjælp til at navigere i den digitale, medierede virkelighed, de også lever i.

Tweens er nysgerrige og har brug for nysgerrige voksne

Uanset hvem de er, og hvem der bestemmer, har børn i 3.-4. klasse brug for nysgerrige voksne, som uden berøringsangst spørger ind til, hvad der sker i deres liv. De er selv nysgerrige og i gang med at udforske verden udenfor hjemmet og søger derfor fritidsaktiviteter, hvor man lærer noget (nyt), hvilket både kan opleves i mødet med nye rum, traditioner og aktiviteter og med nysgerrige og betydningsfulde voksne. Samtidig stiller de kvalitetskrav til, at fritidsaktiviteten både er 'sjov', og at de har det godt med de andre børn og med de voksne. Med afsæt i denne viden udfordres kirken til at bygge bro mellem det enkelte barns historie og den store kristendoms historie i et helt særligt frirum.

3. Hvad er de gode erfaringer og udviklingspotentialer?

I dette kapitel præsenteres de gode erfaringer, udfordringer og udviklingspotentialer, som er indsamlet i projektets best practice-erfaringsindsamling og next practice-følgeforløb fra i alt 54 feltbesøg, observationer og interviews med børnekonfirmandundervisere. Undervejs inddrages tabeller fra den kvantitative spørgeskemaundersøgelse, som på forskelligvis kan være med til at danne baggrund for og understøtte eller perspektivere de observerede erfaringer.

Børnekonfirmandundersøgelsen har haft fokus på det strukturelle, det indholdsmæssige og forskelligartede samarbejder omkring børnekonfirmandforløb.

De følgende afsnit vil derfor beskrive pointer i forhold til:

- Modeller for struktur og form i børnekonfirmandforløb
- Kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange
- Samarbejdspartnere (kirkelige medarbejdere og frivillige, skole og forældre)

3.1. Modeller for struktur og form

Som det første ser vi nærmere på strukturerne for et børnekonfirmandforløb. Med struktur menes selve forløbs opbygning, og hvordan lektioner er planlagt i et forløb (f.eks. lange, kontinuerlige forløb eller intensive, korte forløb), men vi ser også på struktur som den måde, hvorpå den enkelte lektion struktureres.

På landsplan findes forskellige modeller for strukturer for et børnekonfirmandforløb afhængig af lokale og særegne forhold så som resurser, relationer, samarbejdsmuligheder, transportudfordringer og børns lokale skole- og fritidstilbud. Hvad der kan lade sig gøre i et landsogn, hvor der måske er en geografisk og kulturel samhørighed mellem skole, kirke og foreningsliv, kan ikke nødvendigvis lade sig gøre i et andet landsogn, hvor sogn, skoledistrikt og offentlige transportmuligheder ikke hænger sammen – eller i et pendler-forstads-sogn/bysogn med mange forskellige skole- og fritidsmuligheder. Kendskab til det lokale børneliv i sognet og de lokale geografiske, relationelle og kulturelle infrastrukturer er derfor afgørende for valg af struktur og model for et børnekonfirmandforløb.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at tre ud fire sogne (73,8 pct.) vælger en klassisk, kontinuerlig struktur-model, hvor man mødes ugentligt i minimum 2 måneder. Ét ud af fire sogne arbejder med andre mere utraditionelle forløb.

Tabel 6 viser hvordan børnekonfirmandunderviserne angiver at børnekonfirmandforløbet er struktureret.

Tabel 6: Hvordan er børnekonfirmandforløbet struktureret hos jer?	Procent
En gang om ugen over minimum to måneder	73,8
Andet	16,5
Som en uges forløb	6,8
Som weekendforløb	2,9

n=309. Alle tal er i procent. Kun primære svarpersoner. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Den klassiske model over to måneder har været et væsentligt element i mange af feltbesøgene, men vi har også besøgt en del sogne, hvor der eksperimenteres med kortere og mere komprimerede forløb (kønsopdelte, weekend- uge- eller ferieforløb). Enkelte steder integreres børnekonfirmandforløbet som en del af et struktureret skole-kirkesamarbejde enten som et tilbud i 3. klasse eller udstrakt hen over flere år.

Hvad er værdien af de forskellige modeller? I det følgende præsenteres styrker og svagheder ved de forskellige strukturer på baggrund af interviews, samtaler og observationer i feltbesøgene. Først præsenteres erfaringer og refleksioner over lange, kontinuerlige forløb (3.1.1.), derefter korte, intensive forløb (3.1.2.) og 'pit-stop'-modeller over flere år (3.1.3.) for til sidst at se nærmere på værdien af struktur og opbygning af den enkelte børnekonfirmandlektion (3.1.4.)

3.1.1. Lange, kontinuerlige forløb

Kontinuerlige forløb med ugentlige hverdagsdryp

Det kontinuerlige, langstrakte forløb – på lige fod med traditionelle konfirmandforløb eller andre kontinuerlige læringsforløb – skaber en kontinuitet og et tilbagevendende fokus, som tilgodeser såvel ritualisering og muligheden for såvel gentagelse og repetition som for overraskelser og variation. Disse små 'hverdagsdryp' er en væsentlig del af en traditionel læringstilgang, hvor det faglige omdrejningspunkt inkorporeres med et tilbagevendende fokus og en tilbagevendende rutine i hverdagslivet. Her bliver gentagelsen et godt pædagogisk princip, og der er mulighed for at skabe et længerevarende følgeskab, hvor man bliver en del af børns hverdagsliv. Erfaringer viser desuden, at der gives mulighed for en større fortrolighed og inddragelse af børn og forældre i kirkeårets forskellige gudstjenester og højtider. Ulempen kan være, at rutiner og gentagelser for nogen bliver kedeligt og derfor kan få en negativ betydning for engagement og deltagelse. For andre er rutiner og gentagelser ligesom ritualer, der skaber et velkendt frirum og en frisættende tilstedeværelse i forhold til indholdet.

Er der tid til kontinuerlige, lange forløb i et tweens-liv?

En del sogne oplever udfordringer ved lange kontinuerlige forløb, fordi mange øvrige fritidstilbud gør det svært at afsætte en fast eftermiddag i en længere periode. For børn, der bor i sogne med mange fritidstilbud, kan det være svært at indpasse et langstrakt forløb over en hel sæson, når der også skal være tid til svømme træning, stævner og spejder. Både i spørgeskemaundersøgelsen og i feltbesøgene giver børnekonfirmandundervisere udtryk for, at det kan være en udfordring at være endnu et fritidstilbud i en travl uge med lange skoledage. Som det fremgår af tabellen nedenfor, er det særligt de lange skoledage (52,1pct.), men i lige så høj grad det at kirkens tilbud er ét blandt mange (52,1pct.), der opleves som en udfordring for halvdelen af svargruppens børnekonfirmandundervisere.

Tabel 17 hvor mange børnekonfirmandundervisere, der vurderer, at forskellige faktorer er en udfordring for deres børnekonfirmandforløb

Tabel 17: Oplever du udfordringer med børnekonfirmandforløb i forhold til følgende: (Du må gerne sætte mere end ét kryds.)	Procent
Lange skoledage	52,1
Kirkens tilbud er ét blandt mange	52,1
Børnene kommer til eller falder fra løbende i løbet af et forløb	23,0
Logistik	21,3
Samarbejde med skolen	19,1
Små hold	18,6
Oplever ikke udfordringer med børnekonfirmandforløb	16,6
Andet	11,2
Store hold	8,1

n=409. Alle tal er i procent. Både primær og sekundær besvarer har modtaget dette spørgsmål. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Aktuelle undersøgelser af børns fritidsliv peger på lignende erfaringer hos andre udbydere af fritidstilbud. Også hos idrætsforeninger og i klubarbejde udfordres man af længere skoledage og konkurrencen om de mange

fritidstilbud særligt for børn i urbane miljøer.¹⁰ Flere kirke- og kulturmedarbejdere bemærker under svarmuligheden 'andet', at både børn og forældre forklarer, at børnene er for trætte efter de lange skoledage, og derfor må der prioriteres i fritidstilbuddene. Dette kan være årsagen til, at børnekonfirmandforløb fravælges af nogle børn og forældre.

En kombi-model

En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, hvordan hun forsøger en løsning med et kortere forløb over seks gange, der stadig giver en kontinuerlighed, men med flere timer hver gang, (dvs. 2½ time pr. gang).

"Der er et rigt foreningsliv og en meget aktiv sportsforening her. Jeg kan næsten ikke finde en dag, hvor jeg ikke kommer i karambolage med noget, og derfor oplever jeg, at det med at gøre gangene længere og forløbet kortere, gør det muligt for børnene at vælge mini-konfirmander til. Det er nemmere at binde sig til seks gange."

Kirke- og kulturmedarbejder

En kombination af et kortere, komprimeret forløb i et kontinuerligt, ugentligt børnekonfirmandforløb over seks gange giver børnene mulighed for at deltage uden at skulle frasige sig muligheden for at deltage i de øvrige fritidstilbud. Desuden oplevede præst og kirke- og kulturmedarbejder, at 2½ times børnekonfirmandlektion gav en anden ro og tilstedeværelse, så der både var tid til forfriskning, lege, større projekter og mini-gudstjerner med tid til ro og at tænde lys. Endelig valgte sognet at 'tyvstarte' – dvs. starte op lige efter sommerferien inden de øvrige fritidstilbud var gået i gang, så det kortere forløb ikke skulle konkurrere med børnenes øvrige engagementer. Det gav stor tilslutning både fra børn og ikke mindst fra forældrene, når de blev inviteret til arrangementer i opstart og til afslutning.

Men hvordan opleves kontinuerlige forløb i et tweensliv?

Fortrolighed kræver tid og gentagelser

Ligesom traditionelle konfirmandforløb kan ugentlige børnekonfirmandmøder over en længere periode være med til at skabe fortrolighed, når der skabes rum for gentagne ritualer og faste rutiner. At komme fast i kirken, blive mødt i døren af en præst med et håndtryk og et klap på skulderen, at tænde lys og opleve kirkerummets ritualer, remser og rutiner, at åbne dagens opgavekuvert sammen med kirke- og kulturmedarbejderen, at synge bordvers og spise rugbrødsboller for til sidst at blive sendt afsted med et velsignelseshåndtryk på vej ud af døren skaber alt sammen en fortrolighed med både kirkens rum, kirkens medarbejdere og kristendommens betydningsunivers. En væsentlig del af anordningens formål er at skabe fortrolighed, og det kan forløb over en længere periode i høj grad kan være med til at understøtte.

Den lange tiltrækningskraft

Der er delte meninger om, hvor længe et børnekonfirmandforløb kan strække sig over og vedblive med at være attraktivt og interessant for børnene. Det afhænger også af, hvilke kirkelige resurser, der er til rådighed, og om der er mange andre fritidstilbud for børn i lokalmiljøet. Enkelte steder tilbydes børnekonfirmandundervisning som helårsforløb på samme måde som konfirmandforløb, hvilket skaber en længere kontinuitet og mulighed for at skabe progression i forløbet. Men for flertallet af sogne virker det mest realistisk at afsætte resurser til forløb à ca. 10-12 ugers varighed og på den måde fastholde engagement og deltagelse.

¹⁰ Se f.eks. Juul & Østergaard, 2017; Arendt & Skov, 2017; CUR, 2019.

"Det fungerer godt (red: et lang, kontinuerligt forløb). Så er det stadigvæk spændende at komme til minikonfirmand, og de husker det ikke som en sur ting. Vi når også at opleve, at de andre i klassen spørger til, hvad de laver og er lidt misundelige og spørger, om de kan nå at være med."

Præst

Som præsten i citatet bemærker, er erfaringerne fra flere steder, at man netop i det længere forløb hen over en periode oplever en stigning i antal deltagende børn, fordi det har en attraktiv tiltrækningskraft på den øvrige klasse. Man oplever, at i begyndelsen deltager ca. 80 pct. af klassen, men i løbet af de følgende gange tiltrækkes resten af klassen. Denne 'tiltrækningskraft' fordrer dog et længere forløb, hvor der er tid til en spredningsproces i en klassesammenhæng, og på den måde får flere glæde af et børnekonfirmandforløb.

Lange, relationsopbyggende forløb

En anden værdi ved lange, kontinuerlige forløb er det relationsopbyggende ved at mødes en gang om ugen hen over et efterår eller forår. På den måde bliver underviseren en fast, tilbagevendende del af børnenes fritidsliv, og man følges ad igennem et par måneder, når man f.eks. henter ved skolen, følges ad til kirken og får indblik i det lokale børneliv hen over en længere periode.

Generelt er betydningen af relationer altafgørende i enhver formidlingssituation og kan skabes på mange måder (se afsnit 3.2.2.), men i det lange, kontinuerlige forløb har man en længerevarende mulighed for at opbygge gode relationer – også til de børn, der er knap så hurtige eller åbne, og som har brug for at se de voksne an og falde til i en for dem ukendt ramme og setting. Når man over tid inddrages i børns livsverden, kan det få relationsopbyggende betydning. Måske er det også nemmere at inddrage børns erfaringer og spørgsmål, når man bliver en fast tilbagevendende del af deres fritidsliv?

Relationsopbyggende forløb også i forhold til forældre

Endnu en værdi ved de kontinuerlige, lange forløb er muligheden for at inddrage forældre undervejs og skabe relationer til dem hen over en længere periode f.eks. ved et opstartsarrangement, senere midtvejs til en høstgudstjeneste og endelig til en afslutning med spisning, fernisering eller minikonfirmand-diplomoverrækkelse. Flere sogne oplever, at lange, kontinuerlige børnekonfirmandforløb giver anledning til at skabe relationer mellem kirken og børnefamilierne i sognet hen over en længere periode.

"Minikonfirmandforløb giver mange touch-points. Også det, at man får et positivt møde med en stor gruppe kirkefremmede sognebørn - det har jeg slet ikke tænkt på den måde..."

Præst

Lange, kontinuerlige forløb er på forskellig vis understøttende for relationer, ritualisering og fortrolighed. Udfordringen er, om det kontinuerlige forløb kan passe ind i det lokale børneliv og i de lokale, geografiske og kulturelle infrastrukturer?

3.1.2. Korte, intensive forløb

En anden model for børnekonfirmandforløb er i form af intensive forløb så som weekend- eller ugeforløb, som strækker sig over en kortere periode. Både spørgeskemaundersøgelsen (se tabel 17, side 17) og feltbesøg viser, at et mindretal af sogne strukturerer børnekonfirmandforløb på denne måde. Det interessante er, om der åbner sig nye muligheder også indholdsmæssigt, når man 'ryster posen' rent strukturelt.

Intensive forløb struktureres på forskellige måder afhængig af lokale kontekster og resurser. Feltbesøgene viser eksempler med weekendforløb, fem lørdage hen over foråret, fredag eftermiddagsforløb, en sommer- eller vinterferieuge, påskedage eller en 'kirkeuge' enten i skoletiden eller efter skoletid, hvor man mødes i kirken hver eftermiddag direkte efter skoletid. En decideret omlægning af børnekonfirmandforløb til weekendforløb eller ferieuger kan afskære en gruppe børn fra at deltage, hvis det ramler sammen med familiens weekend- eller ferieplaner – særligt for skilsmisseramte børn.

Derimod oplever en del sogne, at man hjælper familier med at løse en pasningsudfordring ved at tilbyde et børneforløb i kirken i f.eks. de tre dage op til påske eller den første eller sidste sommerferieuge. Der hvor vinterferie-kirketilbud eller sommerkirke er et supplement eller ekstra tilbud til et børnekonfirmandforløb (nogle steder også for tidligere børnekonfirmander), skabes der gode muligheder for at videreudvikle dåbsoplæringsforløb både på det relationelle plan og i forhold til at sætte kirken i spil som en lokal aktør, der er med til at skabe et godt børneliv. En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, hvordan et supplerende sommerkirketilbud anses både som et lokalt dåbsoplæringsinitiativ og som et diakonalt initiativ på provstiplan.

"Sommerkirke er jo en måde, hvorpå vi forsøger at være kirke for børn og bygge bro til kirkens andre aktiviteter. Det er også et godt børnepasningstilbud til forældre i en sommerferieuge – et pasningstilbud med indhold. Et par børnekonfirmander, som måtte springe fra i foråret, dukkede pludselig op og ville være med og spurgte, om vi kunne huske dem.... Det er faktisk et godt tilbud, som vi også har fået en provstibevilling til. Man vil gerne udbrede det til flere sogne i provstiet – også til børn, der ikke har så mange feriemuligheder."

Kirke- og kulturmedarbejder

Forløb som disse indeholder anderledes muligheder for at eksperimentere med at være kirke med børn og at tilbyde dåbsoplæring som en dimension i kirkens øvrige menigheds- og børnearbejde.¹¹

Tilstedeværende væren

Styrken ved korte, intensive forløb er den øgede intensitet og tid til uformel tilstedeværelse med god tid til længerevarende kreative projekter, ekskursioner, måltidsfælleslaver, frugtpauser og godnathistorier. Feltbesøgene viser, at fælles for de intensive forløb er, at det skaber en tilstedeværelse og anderledes sociale relationer, når man som barn ikke er på vej til noget andet, og dermed ikke bare er på transit-visit. Det understøtter børnenes tilstedeværelse og opmærksomhed, når de ikke afbrydes for at skulle videre til næste fritidsaktivitet eller hjem til lektier. Der er tid til pauser, hvor man drikker saftvand eller spiser madpakker sammen med mulighed for gode snakke med børnene, når man nysgerrigt lytter til deres spørgsmål og livsfortællinger. På den måde deler man ikke blot en lektion, men også livet, og børnekonfirmanderne kommer 'bagom' kirken og medarbejderne og får en fortrolighed med kirken som et værested. En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, hvordan en fredagsovernatning i kirken pludselig skaber rum for samtaler og refleksioner på en anden måde.

"Vi havde god tid til at gå på kirkegården, snakke om livet og døden, gå på jagt efter tegn og symboler på kirkegården og i kirken og ridse dem ind i skumpap. Efter vi havde spist og lavet senge i kirken, lå de i deres soveposer og så film i kirken. Det var et stort hit, og bagefter skulle man hen over kirkegården, når det var mørkt for at komme hen og børste tænder. Så mærker man både livet og døden, og det synes de er stort at

¹¹ Harbsmeier, 2011

få lov til. Det vi oplever er jo, at det bliver deres kirke, og der er tid til at snakke om alt det med livet og døden og bare være sammen.”

Kirke- og kulturmedarbejder

Overskud af voksne

Korte intensive forløb med god tid til større, praktisk-kreative projekter og tid til uformel samvær i pauserne kræver god planlægning og inddragelse af kirkelige medarbejdere, menighedsrådsmedlemmer eller andre frivillige. Når børnekonfirmander fylder kirken og menighedslokalerne i en længere periode med skift mellem opgaver, aktiviteter, spisning, leg og pauser er der brug for flere hænder til at forberede, tage imod og tage fra. Denne nødvendighed kan være en udfordring, når der skal koordineres mellem flere faggrupper og frivillige, men kan også være med til at skabe engagement i et sogn, når der arbejdes sammen om at have et overskud af voksne, der kan være tilstede i de mange timers samvær. Se nærmere omkring inddragelse af andre voksne og frivillige under kap. 3.3.1.

Overordnet kan et overskud af voksne være medvirkende til, at der bliver tid og ro til at se og lytte til børnene. Det kan blive et særkende og et værdifuldt tilbud i børns hverdagsliv, hvis kirkens børnekonfirmandforløb kan formidles som et mødested med overskud af voksne, uanset om man arbejder i et langt, kontinuerligt forløb eller et kort, intensivt forløb. I en tid, hvor der for nogle børn er mangel på tid og rum til voksen-børnesamvær er dette også en værdifuld faktor at formidle til forældre.

3.1.3. Pitstop-forløb over flere år

Kan kirkens tilbud om dåbsoplæring spredes ud over flere år? Enkelte steder arbejdes der med at tænke børnekonfirmandforløbet ind som en del af et struktureret møde hen over flere skoleår. Det kan være som en del af et lokalt skole-kirkeforløb eller som et selvstændigt tilbud, hvor børn inviteres hvert eller hver andet år til at komme i kirken og deltage i et arrangement. Dette giver mulighed for at møde børnene i små pitstop-forløb gennem barndommen samtidig med, at der kan tænkes i en progression og udvikling af tematikkerne hen over årene. Nogle steder inviteres forældre med til noget af arrangementet f.eks. til afsluttende pizza-spisning, fernisering eller fyraftensgudstjeneste.

En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, at det korte pitstop-møde hen over flere år skaber mulighed for, at børnene kommer til at lære kirken at kende på en anden måde og på forskellige tidspunkter i barndoms-årene, inden de senere mødes til konfirmationsforberedelse.

“ Vi synes, det er vigtigt, at børnene ikke kun kommer her en gang, inden de skal konfirmeres. At vi gerne vil lære de her børn at kende og derfor også gøre tærsklen til kirken lavere – at de bliver mere og mere kendte med kirken. Når de kommer i 3. klasse, så dem vi har haft i 1. klasse, de er jo helt fortrolige med kirken. Og vi oplever det endnu mere i 5., og så selvfølgelig når de kommer som konfirmander. Så mange af dem har vi jo haft hvert andet år, så vi kender dem.”

Kirke- og kulturmedarbejder

Udfordringen kan være at skabe en kontinuitet og fastholde gruppen hen over årene, hvis der er stor udskiftning blandt børnene, eller hvis en gruppe af børn forhindres i at deltage et år pga. andre fritidstilbud. Derudover kræver det en forholdsvis stor kommunikationsindsats at formidle de enkeltstående 'pitstop'.

Et andet sogn forsøger sig med børnekonfirmandforløb som en del af et kontinuerligt skole-kirkesamarbejde, hvor hver årgang kommer i kirken til et forløb planlagt i samarbejde med skolen og skolens faglærere. I indskolningsklasserne er der fokus på advent, kirkens historie og bygninger med dansk og historielærerne, på

mellemtrinnet er det sang og salmer og religiøs billedkunst med musik- og billedkunslærerne, og i overbygningsklasserne er det døden, etik og filosofiske emner i samarbejde med dansk-, kristendoms-, historie- og samfundsfagslærerne. Denne bevidste progression kendes af skolen, som indtænker skole-kirkeforløbene i deres årsplaner, ligesom kirken er i god tid i forhold til planlægning og med hensyntagen til skolens arbejdsforhold og årsplaner. Skolen sætter pris på de faglige anknætningspunkter og forløbets progression, eller som denne lærer udtrykker det:

"Det med progressionen har stor betydning for os som skole. F.eks. når vi i 3. klasse præsenteres for de forskellige ting, som præsten laver så som begravelse og det med, at vi stod rundt om kisten, så møder eleverne det igen i 6. klasse, når vi kommer igen og skal mødes med en bedemand og en læge i forhold til vores emne om døden. Det tænker vi jo ind i vores timer og forløb, og så er det en gave at møde 'eksperterne', der arbejder med det i deres hverdag".

3. classes lærer i kirkeuge-forløb

Det kræver en særlig tilladelse at lave sådanne ordninger, hvor børnekonfirmandforløb omlægges til skole-kirkeforløb, f.eks. med en 'kirkeuge' for 3. klasserne, hvor hele klassen 'går i skole' i kirken og har undervisning her i samarbejde med dansk- og kristendoms læreren. Det intensive forløb i kirkens rum og lokaler foregår selvfølgelig på skolens 'ikke-forkyndende præmisser', hvor der f.eks. synges salmer, mens Fadervor kun omtales og forklares. Det er en hårdfin balance at skulle manøvrere i, men der tales åbent om balancen i samarbejdet mellem skole og kirke. Kirken ser det som en fordel, at alle børn i klasserne møder kirken (også børn med anden religiøs baggrund) fremfor, hvis det kun var en mindre gruppe af eleverne. Præsterne oplever, at forløbet understøtter en fortrolighed med kirken med en kundskabs- og kendskabstilgang. Derudover oplever de, at forløbet understøtter en social-relational tilgang, som ikke stopper efter 3. klasse, men som fortsætter i de følgende år, når eleverne kommer igen – eller når man mødes i byen og kan spørge videre ind til, hvordan det går til fodbold, eller hvordan det går med moderens sygdom – en social-relational tilgang, som de også nyder godt af, når de mødes igen til konfirmandforløbet i 7. klasse.

3.1.4. Struktur og ritualisering skaber ro og tilstedeværelse

Uanset om man vælger lange, kontinuerlige forløb eller korte intensive forløb, viser erfaringer fra feltbesøg, at det er nødvendigt og konstruktivt med en grundlæggende struktur for hver gang, man mødes. På samme måde som i gudstjenesten giver det god mening at ritualisere hver mødegang i en fast struktur, der rummer en enkelhed i formen og skaber en naturlig vekselvirkning mellem forskellige rum, aktiviteter og samværsformer. Struktur og ritualisering erfares som noget, der giver ro og overskud hos både børn og underviseren og ikke mindst i samarbejdet med forskellige faggrupper og frivillige.

"Det er mig og en af præsterne, der står for det sammen. Vi starter året med at lave en undervisningsplan. Vi holder altid en mini-gudstjeneste med børnene først inde i kirken, og det er præsten, der står for det. Så er det mere mig, der står for de kreative ting. Så bytter vi lidt, når det giver mening. Men vi har den samme liturgi hver gang, så vi også er trygge ved, hvem der gør hvad hver gang. Vi er begge to på hver gang."

Kirke- og kulturmedarbejder

En fast, ritualiseret struktur kan skabe tryghed og overskuelighed i samarbejder, hvor man er flere voksne eller faggrupper. Derudover bygger faste strukturer bro til den liturgiske ritualisering, som findes i gudstjenesten og skaber en genkendelighed og fortrolighed med gudstjenestens liturgi. Små ritualer som f.eks. lys-

tænding og bordvers opleves som religiøse hverdagsritualer, der skaber rum for et religiøst praksisfællesskab. Som denne kirke- og kulturmedarbejder forklarer, skaber ritualiseringen ro og tilstedeværelse, samtidig med at børnene gør sig erfaringer med religiøse hverdagsritualer.

"Vi slutter altid af med at synge 'Må din vej gå dig i møde' samtidig med, at de har nogle tynde lys, som de går hen og tænder, og så stiller de lysene ned i et fad med sand. Så samles vi alle sammen rundt om lysene, får ro i kroppen og siger Fadervor og tak for i dag. Jeg slutter altid af på den måde, hvor der sådan lige bliver en boble rundt om os, inden vi går ud i hverdagen. Det virker!"

Kirke- og kulturmedarbejder

På denne måde oplever børn, at kristendommens praksisser ikke kun forefindes i gudstjenesten, men kan bruges i hverdagen og kan evt. tages med ud i et tweens hverdagsliv.

Et ritualiseret frirum i et destrukturaliseret hverdagsliv

Set ud fra et børnesociologisk perspektiv lever et flertal af børn i dag i et destrukturaliseret børneliv, dvs. uden faste hverdagsstrukturer¹². Derfor kan ritualiserede fritidstilbud som f.eks. selvforsvar og skak, der sætter rammerne med forholdsvis faste strukturer og rutiner, opleves som frirum. Her er rammerne ikke til diskussion, og der er ikke så mange valg, hvilket kan give børn 'fri' til at forholde sig til selve aktiviteten eller det sociale i interessefællesskabet. Børnekonfirmandforløb med ugentlige møder giver mulighed for netop at skabe et tilbagevendende, ritualiseret frirum. Særligt efter skolereformen tyder det på, at der er et øget behov for disse åndehuller¹³ (se i øvrigt forklaringen på tabel 17, side 17).

"Skolereformen - det har gjort, at børnene er lidt trættere, når de kommer. Vi kan godt mærke, at overskuddet ikke er så stort, og måske lige netop derfor er behovet for den der faste ramme faktisk blevet større, fordi når man er træt og, så er det svært at overskue, der kan de ikke bare lige gå rundt i 10 minutter."

Kirke- og kulturmedarbejder

Flere børnekonfirmandundervisere reflekterer over det ritualiserede samværs betydning for børn i dag, og om børn måske, på en anden måde end tidligere, oplever det som et trygt frirum, (se endvidere afsnittet om kirkerummet som et åndehul side 41).

Fra feltbesøg ses ritualisering i mange former. Det gælder alt lige fra ankomsten, hvor tasker og mobiler lægges i våbenhuset til den måde, man sidder i faste grupper og spiser sammen, hvor man først synger bordvers og derefter sender kurven med grovboller eller pølsebrød rundt. Det kan også være faste pladser på kirkebænkene, hvor man hører dagens fortælling og synger sammen for derefter at gå i gang med dagens opgave. Endelig kan det være, hvordan man afslutter ved f.eks. at stå i rundkreds omkring lysgloben, mens velsignelsen lyses, og man slutter af med gadedrenge-velsignelsen.

"Børnene søger faktisk de der rammer. De slapper af i, at der er en ramme, en fast form for det, og vi kan mærke det. Selvom det virker meget gammeldags og konservativt, så er den blevet mere nødvendig. Men de ved også bare, at så har vi mini-gudstjeneste, så ved de, at de skal over og have boller og saft og så"

¹² Jørgensen, P. Schultz, (2014)

¹³ Haugegaard, S og Østergaard, S. (2020)

bagefter ved de, at der bliver en fortælling, og så laver vi noget. Så behøver man ikke spørge hele tiden, 'hvad skal vi lave?'

Kirke- og kulturmedarbejder

Til en 'sommerkirke-uge', hvor børnekonfirmander kom i kirken den første uge af sommerferien, erfarede et sogn, hvordan faste strukturer (som blev pålagt i en corona-tid) pludselig var med til at kvalificere programmet og understøtte såvel børnenes som de voksnes engagement og deltagelse. Når man f.eks. sidder ved faste bordpladser til spisning og forfriskning, og når der er faste tjanser, rutiner og opgaver, oplevede kirke- og kulturmedarbejderen en mærkbar ændring hos både børn og voksne.

"Pga. af corona-anordninger blev vi nødt til at strukturere aktiviteterne og dagene meget mere, end vi plejer. Børnene var i faste familiegupper med en fast voksen og med en fast turnusordning til de forskellige aktiviteter. Det gav meget mere ro på, - både hos børnene og hos de voksne og frivillige. De kunne bedre manøvrere i programmet og fik en større ansvarlighed overfor hinanden. Der var også et større engagement både i smedjen, til filtnings og de andre aktiviteter. Det har vi helt klart lært noget af."

Kirke- og kulturmedarbejder

Faste strukturer, der kan brydes

Faste strukturer lægger dog også op til, at man til tider overraskes ved at bryde strukturen og giver mulighed for at skabe afveksling i det faste forløb f.eks. ved at overraske med et andet mødested (kirkegården, klokketårnet, plejehjemmet) eller en overnatning eller ekskursion. Det anbefales derfor, at man arbejder frem mod et gennemtænkt forløb, tilpasset det lokale børneliv med forholdsvis faste strukturer og alligevel med muligheder for afveksling. Som denne kirke- og kulturmedarbejder meget præcist udtrykker det:

"Jeg tænker, det vigtige er enkelthed og et program, der er gennemtænkt. På én måde at have meget på programmet, og så på den anden side have en enkelthed i det. Man skal nå noget forskelligt - både at spise og lege og få en dybsindig historie og have tid til at stille spørgsmål - der skal være plads til det hele. Men det skal ikke være for krævende. Man skal kunne jonglere, men også have et fast program."

Kirke- og kulturmedarbejder

3.1.5. Opsamling på strukturer og modeller

Uanset, om man inviterer til lange, kontinuerlige børnekonfirmandforløb eller kortere, intensive forløb, er der mulighed for at understøtte vidensformidling og værdiformidling såvel som socialt-relationale elementer, hvis man er bevidst om de styrker og svagheder, som de forskellige modeller rummer.

Det anbefales, at man løbende undersøger det lokale børneliv i sognet og de geografiske, relationelle og kulturelle infrastrukturer, som har betydning for børns hverdagsliv, når man skal vælge den overordnede struktur og model for et børnekonfirmandforløb. Der gøres gode erfaringer med at drikke en kop kaffe på skolen med f.eks. skoleleder, SFO-leder og/eller 3. klasselærere for at spørge ind til, hvordan børnekonfirmandmodellen passer ind i forhold til skole og det øvrige fritids- og børneliv (se mere i afsnit 3.3.2.).

Erfaringer fra undersøgelsen understreger endvidere vigtigheden af faste strukturer til hver mødegang, hvilket er med til at understøtte ritualisering og fortrolighed. Der er en øget bevidsthed om nødvendigheden af ritualiserede frirum, men måske der er behov for at genbesøge ritualiseringens værdier, særligt efter skoleformen og særligt i forhold til et aktuelt, tweens børneliv? En bevidst forståelse af værdien af det ritualiserede

frirum er ydermere nødvendig, hvis værdien af dette skal videreformidles. Hvordan kan betydningen af et ritualiseret frirum formidles til såvel børn, skole og forældre?

3.2. Kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange

I dette afsnit sættes der fokus på, hvordan kristendom formidles i børnekonfirmandforløb i forhold til indhold og i forhold til religionspædagogiske tilgange. Børnekonfirmandforløb er en del af folkekirkenes dåbsopklæring, et tilbud om et struktureret forløb med både en videns- og værdiformidlende tilgang. Hvordan vægtlægges dette hos præster og kirke- og kulturmedarbejdere, og hvilke emner og tilgange prioriteres?

Flerstrengt formål

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at to ud af tre børnekonfirmandundervisere har en bred, flerstrengt opfattelse af formålet med børnekonfirmandundervisning som både forkyndende, socialt-relationelt, kundskabsformidlende og dannende. Spørgeskemaets svargruppe viser en vægtlægning af det forkyndende (78 pct.) og det socialt-relationelle (76,1 pct.) efterfulgt af det kundskabsformidlende (71,4 pct.).

Tabel 9 viser, hvordan børnekonfirmandundervisernes besvarelser fordeler sig i forhold til, hvad de opfatter som formålet.

Tabel 9: Hvad opfatter du som formålet med børnekonfirmand?	I meget høj grad eller i høj grad
Forkyndende	78,0
Socialt-relationelt	76,1
Kundskabsformidlende	71,4
Dannende	68,9
Andet	25,9

n=409. Alle tal er i procent. Både primære og sekundære svarpersoner. Kategorierne 'slet ikke' og 'i mindre grad' er blevet slået sammen og kategorierne 'i meget høj grad' og 'i høj grad' er blevet slået sammen. Tabellen er rangeret højest til lavest.

I såvel observationer af praksis som i interviews fra feltbesøg tyder det på, at det kundskabsformidlende går hånd i hånd med det forkyndende på en naturlig måde, fordi der arbejdes med en erfaringsbaseret, flerdimensionel tilgang med både kognitive (kundskab, viden og forståelse), emotionelle (stemning og oplevelse) og sociale (ritual, praksis og relationer) tilgange¹⁴. Særligt kirke- og kulturmedarbejdere er opmærksomme på det socialt-relationelle formål og er højt repræsenteret i denne svargruppe. På samme måde er kirke- og kulturmedarbejdere også højt repræsenteret i gruppen 'andet' (25,9 pct.), der vægter andre formål, som f.eks. 'kendskab til' og 'føle sig fortrolige med' kirken og at opleve kirken som et sted for leg og kreativitet.

3.2.1 Kristendomsformidling med en flerdimensionel tilgang

"Jeg tænker, at det er hyggeligt for dem at komme og være her – og så lærer de noget – altså på en legende måde – ikke bare sådan bogligt – men de lærer noget på barneniveau, som de faktisk godt kan huske. Det sidder på en anden måde. Den der sang om en lille bøn, den har vi hørt rigtig meget. Den sidder bare i hende – og så får vi den også at høre derhjemme – ligesom alle de andre historier og ting hun fortæller. Og når det er hyggeligt samtidigt, så gider de jo godt at komme. Måske det gør, at de er mere afklarede med, om de skal konfirmeres. Hun vil i hvert tilfælde gerne konfirmeres senere – det er hun ikke i tvivl om."

Mor til børnekonfirmand-pige

¹⁴ Birkedal, 2008

25 års børnekonfirmandundervisning har været med til at udfordre og udvikle både indholdet og den religionspædagogiske didaktik i den kirkelige undervisning. Med inspiration fra oplevelses- og erfaringspædagogikken og fra de kirkelige børne- og ungdomsorganisationers kreative og legende formidlingstilgange har kirkens dåbsoplæringsforløb eksperimenteret sig frem til det, vi kalder kristendomsformidling med en flerdimensionel tilgang. Moderen i det ovenstående citat beskriver den tilgang som en legende, ikke-boglig måde, men som sætter sig og derfor er bærbar – også i hverdagslivet. Hvordan gøres dette i praksis med tweens og i mødet med kirkens rum og livstolkningsunivers?

Fra feltbesøg og interviews viser det sig, at der i børnekonfirmandarbejdet arbejdes med en bevidst brug af en erfaringsbaseret didaktik med en flerdimensionel tilgang i forsøg på, at børn får lov til selv at opleve, se, høre, smage og mærke kristendommens livsunivers.

"Vi tænker jo meget over, at de kommer fra en lang skoledag, så der skal være noget, de kan røre ved, kigge på, hvor man kan bevæge sig. Man kan ikke sidde her i 1½ time og lytte til, at jeg fortæller. Det går ikke, og det synes jeg heller ikke, at kirke for børn skal være. De må godt kunne mærke det."

Kirke- og kulturmedarbejder

Ud over at vægtlægge en flerdimensionel tilgang er denne kirke- og kulturmedarbejder opmærksom på, at børnekonfirmandforløbet skal være noget andet end skoledagen. På den måde fremstår børnekonfirmandforløbet med sin erfaringsbaserede didaktik som et positivt alternativ til skolens undervisning, der mange steder vægtlægger boglige færdigheder.

Hvilke elementer og tilgange inddrages i børnekonfirmandarbejdet? Såvel spørgeskemaundersøgelsen som feltbesøg viser, at fælles forfriskning/spisning, samtale, sang og musik og fortællinger er elementer, der som oftest altid indgår i det samlede børnekonfirmandforløb.

Tabelen viser de ti elementer, som flest børnekonfirmandundervisere angiver "altid" indgår i forløbet.

Tabel 10: Hvor ofte indgår følgende elementer i det samlede børnekonfirmandforløb?	Aldrig	Af og til	Altid
Fælles forfriskning/spisning	1,0	3,6	95,5
Samtale	0,0	8,7	91,3
Sang og musik	0,3	9,4	90,3
Genfortælling af bibelhistorier	0,0	12,3	87,7
Kreativ udfoldelse, f.eks. klip og maleri	2,3	41,4	56,3
Lege	2,3	46,3	51,5
Gudstjenesten	3,6	54,0	42,4
Drama/krybbespil/rollespil	20,4	58,9	20,7
Håndværk, f.eks. Brug af træ, metal, værktøj osv.	45,3	43,0	11,7
Andet	71,8	18,8	9,4

n=309. Alle tal er i procent. Kun primære svarpersoner. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Fælles for de hyppigste elementer (fælles forfriskning/spisning, samtale, sang og musik, fortælling) er, at de ikke nødvendigvis stiller store krav til ressourcer og faciliteter, hvorimod elementer som drama, rollespil, håndværk og brug af værktøj stiller større krav til ressourcer, kompetencer og faciliteter.

Pak børn ind i kristendommens gode, stærke fortællinger

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen er genfortælling af bibelhistorier også et fast element for 8 ud af 10 børnekonfirmandforløb. Bevidstheden om børnekonfirmandforløb som et af de få steder, hvor børn får mulighed for at mødes om nogle af de store fortællinger om alt det mellem himmel og jord, forpligtiger til, at børnekonfirmander får en fortælling med hver gang. Astrid Lindgren sagde til sin 90 års fødselsdag: 'Pak ikke børn ind i vat og bomuld, men pak dem ind i sange og gode, stærke fortællinger!' Børnekonfirmandforløb giver en fantastisk mulighed for at pakke børn ind i sange og fortællinger fra kristendommens livstydningunivers og er dermed et af de få fritidstilbud, der kan sætte ord, fortællinger og sange på tro, håb, kærlighed, tvivl, død og sorg, drømme, himmel og Gud. Begreber som sætter ord på noget af det, mange synes er svært at sætte ord på. Som præsten understreger i nedenstående citat, er det et vigtigt element at inddrage hver gang.

"Man forventer at få kristendommen med, når man kommer i kirken, og der må vi ikke skuffe. De bibelske fortællinger, oplevelsen af kirkerummet og ritualerne er vigtige at få med hver gang, de kommer og gerne vil 'være' kirke".

Præst

Fra feltbesøgene fremgår det, at der oftest vælges fortællinger og temaer fra kristendommens kernefortællinger, særligt de traditionelle, nytestamentlige fortællinger. Et væsentligt omdrejningspunkt for en del next practice-forløb har været at udfordre til at vælge fortællinger, der giver livsmod, glæde og håb men også fortællinger, som sætter ord og billeder på sorg, død, tvivl og fortvivlelse. En præst lavede et løb på kirkegården 2. påskedag, hvor forældre og børnekonfirmander var inviteret til at gå fra post til post med billeder og bibelgenfortællinger, der fortalte om påskens rutschetur fra forventningens eufori til skuffelsens sorg. En mor fortæller efterfølgende:

"Det er jo ikke hver dag, at man kommer en tur på kirkegården – det gør jeg egentlig aldrig – så det er også nyt for mig. Påsken handler jo også om død, så det er smart, at det er rundt på kirkegården og ved gravene, at vi læser de her historier. Det gør vi jo ellers ikke, så det er lidt anderledes for os. Det er altid godt, når der er noget, der er lidt anderledes. Det er nok nødvendigt for, at sådan nogen som os kommer. Men der skal jo ikke så meget til. Det her kan de (red. kirken) godt gøre igen. Det blev en god time for os alle. Pigerne var i hvert tilfælde meget interesseret og på. Og jeg lærte også noget både om påsken og nogle af de traditioner, som vi bare gør, men som man ikke altid kender baggrunden for. Det var nogle fine stop og fortællinger."

Mor til børnekonfirmand-tvillinger

Påske, sorg, død, skuffelse og fortvivlelse iscenesættes hermed på kirkegården og engagerer både moderen og børnekonfirmanderne. I dette tilfælde blev kirkens børnekonfirmandforløb en anledning til, at familien fik fortællinger, billeder og ord på nogle af de lidt 'særlige' temaer, som man ikke nødvendigvis taler så meget om i familien. Et bevidst valg og formidling af 'dette særlige' er derfor essentielt og et væsentligt udviklingspunkt, når der udvælges temaer, fortællinger og aktiviteter, der kan være med til at 'pakke børn ind i stærke fortællinger'.

Flerdimensionel, erfaringsbaseret tilgang

Der arbejdes kreativt med en flerdimensionel tilgang i mange børnekonfirmandforløb, hvor man som kirke benytter sig af en luthersk og protestantisk frihed til at inddrage en mangfoldighed af formidlingsformer rettet mod alle sanser. Særligt blandt besvarelser fra kirke- og kulturmedarbejdere ser man, at de i højere grad

end præster gør brug af forskellige kreative og måske også mere utraditionelle elementer i børnekonfirmandforløbet (videoformidling/foto, lege og quizzer, sport/boldspil, løb). Også korte, intensive forløb viser sig i højere grad at inddrage lege, kreativ udfoldelse, håndværk og naturoplevelser. En vægtlægning af en flerdimensionel tilgang inviterer derudover til medinddragelse af andre kirkelige medarbejdere/frivillige og er på den måde med til at sikre en mangfoldighed af læringsformer og dermed en større rummelighed – også i forhold til børnekonfirmander. En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, hvordan inddragelsen af kirkelige medarbejdere/frivillige er med til at skabe flere muligheder, både i forhold til aktiviteter og i forhold til en pædagogisk rummelighed.

"Det med de frivillige, det har vi bygget op igennem årene. Vi prøver at bruge de kontakter, vi har – smeden fra Andelssamfundet kommer og laver kors med børnene, en af menighedsrådsmedlemmernes nabo laver filt-roser med børnene, menighedsrådsformanden hjælper, når vi skal lave bueskydning og er god til at hygge om børnene, og kirketjeneren står for al forfriskning og måltider. Det er super, at så mange forskellige er med omkring børnene. Jeg tror, vi når meget længere omkring... jeg kan jo ikke det hele."

Kirke- og kulturmedarbejder

Set fra et børneperspektiv er en flerdimensionel tilgang med til at skabe en kvalificeret formidling, så det bliver sjovt og lærerigt, vel at mærke på en anden måde end i skolen. En del børn overraskes og skal overbevises om, at børnekonfirmandforløb er sjovt og lærerigt på samme tid. Læg mærke til, hvordan disse to børnekonfirmander reflekterer over, hvordan de har fået et nyt syn på kirken.

"Jeg troede, det var sådan noget, hvor man skulle sidde ned og ikke lave så meget. Men så da min mor sagde, at det var sådan noget mørkegemmeleg og bygge med lego og sådan noget, så ville jeg gerne. Men det lød lidt kedeligt med 'minikonfirmand', fordi jeg hader at sidde i en kirke så lang tid".

Børnekonfirmand-dreng

"Ja, jeg synes, det har været SJOVT at være i kirken. Først der troede jeg, at det var MEGA kedeligt at sidde i en kirke, og at det var sørgeligt, fordi man begraver folk her og sådan noget. Så synes jeg, det ville være sørgeligt. Men jeg lærer faktisk meget af at være i en kirke."

Børnekonfirmand-pige

Fra feltbesøgene tyder det på, at en stor gruppe børn har forventninger til kirken som et sted, hvor man sidder stille og lytter. De overraskes, når de pludselig oplever at få lov til at se, mærke, smage, føle og sanse kirken (det som er indeholdt i sjovt) og oplever pludselig, at de lærer noget nyt. 'Sjovt' og 'lærerigt' er to væsentlige værdier i forhold til tweens' valg af fritidsaktiviteter (se Tweens kap. 2.2), og derfor er der udviklingspotentialer i en bevidst formidling af den sansende og erfaringsbaserede tilgang, når man skal fortælle om børnekonfirmandforløbet både til forældre og til børn, der ikke har de store forventninger til kirkens pædagogiske tilgange.

Fra endimensionel til flerdimensionel

Det er tydeligt at se, hvordan de religionspædagogiske metoder i børnekonfirmandforløb har udviklet sig igennem de sidste 20 år fra en mere endimensionel og skoleagtig tilgang til en flerdimensionel, erfaringsbaseret tilgang. Den kirkelige religionspædagogik i de øvrige nordiske lande har på samme måde udviklet sig

fra traditionel klasse- eller katederundervisning til erfaringsbaseret undervisning. Især i den norske trosoplæringsreform er den traditionelle undervisning nedtonet til fordel for praksis, delagtighed og personlig troserfaring¹⁵. Måske har inddragelsen af flere forskellige faggrupper i samarbejdet omkring kirkens dåbsoplæringsopgave medvirket til, at det i dag er naturligt at arbejde med mere oplevelses- og erfaringspædagogiske tilgange med legende, narrative, praktisk-kreative, rituelle og liturgiske elementer. Præsten i det næste citat beskriver denne udvikling og giver udtryk for en stigende bevidsthed om at inddrage anderledes formidlingsformer, så børnekonfirmandforløbet opleves som noget andet end skolens undervisning.

“Jeg synes, der er sket meget, fra jeg begyndte at være med, hvor man købte sådan et bogmateriale, hvor det var meget med at lære ligesom i skolen og sidde stille og lave nogle ting. Det gør vi ikke meget af nu. Vi gør det inde i kirkerummet, men bagefter er det tit noget med at tegne eller høre en historie, men det er OGSÅ noget med, at de skal røre sig og lave nogle ting. Enten noget kreativt – ikke bare sidde og tegne. Eller det kunne være en form for løb – altså nogle opgaver de skal rundt og løse. Eller nogle lege - legene har selvfølgelig en eller anden mening”.

Præst

Præsten understreger desuden en væsentlig pointe og udfordring – nemlig at de flerdimensionelle tilgange skal understøtte indholdet og give mening i forhold til emnet eller temaet. Det skal ikke blot være en leg for legens skyld, men skal gerne være med til at skabe forståelse og refleksion. En kirke- og kulturmedarbejder giver på samme måde udtryk for et bevidst valg af flerdimensionelle tilgange med en intention om, at det skal knyttes an til indholdet. Hun beskriver den flerdimensionelle tilgang som tre områder:

“De tre områder: fortællinger, kreative aktiviteter og så det musiske, de fylder ca. lige meget. Jeg oplever bare, at der er en rigtig god vekselvirkning mellem de tre områder. Børn elsker jo fortællinger, men de vil også gerne arbejde videre med dem. Og de kan også godt lide at synge til dem. Så hvis det hele kan gå op i en højere enhed, hvis man har et tema, hvor man kan knytte alle tre områder på, så synes jeg, det fungerer bedst.”

Kirke- og kulturmedarbejder

Forældre sætter pris på erfaringsbaserede tilgange

I flere forældreinterviews skinner det igennem, at forældre sætter pris på en engagerende og erfaringsbaseret formidlingsform, der passer til et børneunivers.

“Så lærer børnene kirken at kende på en sjov måde – altså de prædiker ikke en masse – men giver børnene mulighed for at opleve det hele på sjove måder, og derfor glæder han sig altid til, hvad det nu er, at de skal opleve. Det kan man mærke på ham.”

Mor til børnekonfirmand-dreng

“Det er mig, der har bestemt at hun skal være med – hun ville også gerne selv – men jeg synes helt klart, at det er noget, hun skal være med til. Det er noget, hun ser frem til, hun kommer til at kende kirken og personer og lærer om det her på børneniveau. Det er sjovt, det de laver, og det er godt, at det er på den her måde, altså på børneniveau med lege, aktiviteter og sådan.”

Mor til børnekonfirmand-pige

¹⁵ Gud gir - vi deler, Den Norske Kirkes Kirkeråd, 2009, <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=11495>

Begge mødre understreger, at lege, aktiviteter, oplevelser og 'sjove måder' er noget, børnene ser frem til eller glæder sig til, dvs. giver børnene motivation og glæde. Med skolens vægtlægning af boglige færdigheder efterlyser såvel forældre som børn mere legende, sansende og ikke-boglige læringsforløb, og det er væsentlige faktorer, når børn og forældre skal prioritere fritidstilbuddene efter kategorierne 'sjovt', 'lære noget nyt' og 'skal have det godt sammen' (se Tweens kapitel 2.2.).

Bevidsthed om værdien af den erfaringsbaserede, flerdimensionelle tilgang

På baggrund af ovenstående kan man sige, at en erfaringsbaseret tilgang til kristendomsformidling skaber fortrolighed for børnekonfirmanderne, når de selv gør sig erfaringer og får lov til at gribe og begribe, mærke og mærkes. Derudover skaber den flerdimensionelle tilgang en afveksling til såvel skoledagen som til børns virtuelle skærmaktiviteter. Bevidsthed om denne didaktiske tilgang skaber nye, lærerige forståelsesrammer og et 'sjovt' engagement, hvilket er væsentlige faktorer, når børn og forældre skal prioritere i valg af fritidstilbud (se Tweens kap. 2.2). Derudover er denne tilgang med til at understøtte en børnemangfoldighed og en pædagogisk rummelighed for både drenge og piger. Endelig er kristendommens 'stærke fortællinger' med til at give børn og deres familier historier, billeder og ord på nogle af de lidt 'særlige' temaer, som man ikke nødvendigvis taler så meget om i familien, og som andre fritidstilbud heller ikke berører. Et børnekonfirmandforløb kan med andre ord fremstå som et særligt, værdiformidlende frirum for tweens. Er man som præst, kirke- og kulturmedarbejder og menighedsråd bevidst om disse væsentlige faktorer både i planlægning og prioriteringen af et børnekonfirmandforløb og ikke mindst i formidlingen af børnekonfirmandforløbets særlige frirum til såvel tweens og forældre?

Hvordan formidles børnekonfirmandforløbets særlige, værdiformidlende frirum såvel til børn, skole og forældre? I feltbesøgenes indsamling af informationsmaterialer og indbydelser til børnekonfirmandforløb var der så at sige ingen vægtlægning af den sansende, erfaringsbaserede læringstilgang eller en pointering af det særlige, værdiformidlende frirum, som et børnekonfirmandforløb kan tilbyde. Informationsmaterialer indeholder for det meste praktiske oplysninger om sjove aktiviteter, tilmelding og mødetidspunkter og meget lidt om, hvad et børnekonfirmandforløb kan byde ind med i forhold til et tweens-liv. Når realiteten er, at både børn og forældre er med til at vælge indholdet af børns fritidsliv (se kap. 2.3), kunne der være brug for en bevidst formidling med forskellige fokuspunkter. Hvad ville der ske, hvis man til forældre formidler børnekonfirmandforløbets vægtlægning af en flerdimensionelle, erfaringsbaseret tilgang som en afveksling til såvel skoledagen som til børns virtuelle skærmaktiviteter, og at der pointeres det særlige, værdiformidlende frirum med 'gode, stærke fortællinger'? Hvad ville der ske, hvis man til børn formidler - i både form og indhold - børnekonfirmandforløb som et 'sjovt, lærerigt frirum'? Med andre ord: Måske er der brug for et udviklingsarbejde omkring en bevidst målrettet formidling – et til børn og et andet til forældre om børnekonfirmandforløbets særlige, værdiformidlende frirum?

3.2.2. En social-relationel bevidsthed

Et tredje og væsentligt element i arbejdet med børnekonfirmander er en bevidst social-relationel tilgang i mødet med børnekonfirmander. Ligesom i alt andet børnearbejde er relationer en grundlæggende fællesnævner, hvormed alt står og falder. I det følgende afsnit ser vi nærmere på betydningen af relationelle tilgange med børnekonfirmander, og hvordan det understøtter børnekonfirmandarbejdet ikke kun som vidensformidling, men i særdeleshed også i forhold til værdiformidling. Hvilke betydningslag ligger i den tredje tweens-prioritering af fritidsaktiviteter (se kap. 2.2.), hvor 'man har det godt med de andre og med underviseren'? Hvordan arbejdes der mere eller mindre bevidst med social-relationelle tilgange i børnekonfirmandarbejdet?

Tweens forholder sig grundlæggende relationelt

Tweens forholder sig som udgangspunkt relationelt til livet, hvor det overvejende er de primære relationer - forældre, og den nærmeste familie - der er af størst betydning, og som er med til at åbne op for verden og grundlæggende livsanskuelser. Tweens-alderen er samtidig begyndelsen på en ny livsperiode, hvor venner og sekundære voksne begynder at få betydning i forhold til livet, interesser og værdier udenfor familien. Relationer til sekundære voksne er derfor af stor betydning, da de i billedelig forstand er med til at åbne døre til interesseområder, værdifortællinger og livsanskuelser. Sagt med andre ord så er det relationelle møde med kirkens medarbejdere, såvel præst, kirke- og kulturmedarbejder, organist som mødet med graveren på kirkegården og kirketjeneren i køkkenet, en væsentlig faktor i forhold til at skabe interesse, engagement og fortrolighed med kristendommens betydningsunivers.

Hvis børnekonfirmandunderviseren er en fin fyr, så er Gud det nok også!

Både nord og syd for Danmark understreger nyere religionspædagogisk forskning betydningen af den relationelle tilgang og mødet med kirkens medarbejdere i forhold til kristendomsformidling. Børns relation til kirke og kristendom påvirkes som oftest af relationen til de personer, som identificeres med kirken¹⁶. Disse personer er et konkret udtryk for en person, der repræsenterer kristendom og lever med den kristne tro og tvivl i det 21. århundrede. Graden af fortrolighed med kristendommens livsunivers i et barns liv er derfor i vid udstrækning knyttet til fortroligheden med den person, der præsenterer og repræsenterer historien. Hvis han eller hun 'holder', er der langt større chance for, at historien også holder! Hvis børnekonfirmandunderviseren er en flink fyr, så er den Gud, han snakker om, sikkert også - forstået på den måde, at hvis børnekonfirmandunderviseren er tilstede, nærværende og lyttende, så er den Gud, han snakker om, nok også tilstede, nærværende og lyttende! Når kirkens medarbejdere inviterer til en relation, inviterer man derfor også til en relation mellem Gud og mennesker. Eller som denne præst udtrykker det:

"For dem [red. børnene] er vi jo kirken, så når vi spørger ind til dem, er det jo næsten som om, Gud spørger. Så det med, at når de oplever at blive set af os, så får de faktisk et forhold til Gud. Ja! Sådan tænker vi præster jo ikke – fordi vi tænker bare, at vi er normale mennesker. Men for andre, der tror jeg mere og mere på, jo ældre jeg bliver, at når folk oplever at blive set af nogle fra kirken, så får de også et forhold til kirken... så tænker de også, at der er plads til mig i folkekirken."

Præst

Relationelle kompetencer

Der stilles altså krav til underviserens relationelle kompetencer, hvilket i pædagogisk forskning beskrives som evnen til at knytte bånd til det enkelte barn, at man besidder varme, respekt, tillid og empati, og at man kan sætte sig ud over sig selv og aflæse børnenes signaler.¹⁷ Derudover udfordres de relationelle kompetencer til også at kunne håndtere de børn, der er 'irriterende og umulige'. Særligt i en forkyndelsesmæssig sammenhæng, hvor der gerne skulle være sammenhæng mellem ord og handling, er det et væsentligt aspekt af relationskompetencer at kunne håndtere børn, der har svært ved at indgå i positive relationer. Fortællingen om Jonas, der løb fra sin opgave og endte i hvalens bug, eller om mennesker, som Jesus mødte som f.eks. Zakæus eller den samaritanske kvinde, hvor han mødte dem relationelt, bliver pludselig 'stærke fortællinger', der fastholder både børn og voksne i at skabe gode relationer. Relationelle tilgange har stor betydning ikke kun for børnenes ve og vel, men også for deres deltagelse og engagement i et børnekonfirmandforløb.

¹⁶ Birkedal, 2008, Boschki, 2006, Schweitzer, 2017

¹⁷ Børnerådet, 2009, Schultz, 2006

En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, at første gang hun kørte i bus sammen med børnekonfirmanderne fra skolen til kirken, fortalte en af børnene, at hun lige skulle vide, at de havde ry for at være en urolig og vanskelig klasse. For kirke- og kulturmedarbejderen blev det derfor vigtigt, at der i børnekonfirmandforløbet blev skabt en anden historie om klassen ved, at de oplevede en anden slags relationer. En forælder fortæller til det afsluttende forældrearrangement, hvordan hun oplevede kirkens møde med den urolige klasse:

"De (red. kirken) er meget inddragende, anerkendende og er sammen med børnene på en god måde. De er meget omsorgsfulde overfor børnene. Klassen får ellers tit at vide, at de laver ballade, og at der er problemer – men her får vi bare at vide, at de er så gode og sjove. Jeg tror også, det er vigtigt for klassen, at de får denne oplevelse med - sammen udenfor skolen. Det er dejligt at høre, at de har det godt her. Og så lærer de også nogle gode ting, noget af det, som vi andre ikke ved så meget om – om døbefonten, kirken og alt det der. Det ved vi jo ikke så meget om."

Mor til børnekonfirmand-dreng

Med en bevidst social-relationel tilgang formåede denne kirke- og kulturmedarbejder at skabe en anden historie og et andet syn på børnene, som moderen anser for betydningsfuld for klassens eget selvbillede og for den læring, som, hun også anerkender, er på spil i børnekonfirmandforløbet (i øvrigt et læringsområde, som hun erkender, at man som forældre ikke ved så meget om). Børnekonfirmandforløb kan dermed være med til at skabe andre fortællinger og nye rammer omkring børns samvær og sociale mødesteder, hvis man arbejder med en social-relationel bevidsthed.

Et breddefritidstilbud, der træner 'være-dygtighed'

Som nævnt i Tweens kapitlet (kap. 2) afløses de fysiske legepladser i stigende omfang af de virtuelle (spil og sociale medier), hvilket ser ud til at medføre et fritidsliv, hvor piger og drenge interagerer i stadig mindre grad. Ligger der positive værdier gemt i et børnekonfirmandforløb som en af de få fritidsarenaer, hvor drenge og piger mødes og er sammen face-to-face omkring fysiske, aktive aktiviteter? Set fra et børne- og forældre-perspektiv gemmer der sig værdifulde perspektiver, som burde få langt større opmærksomhed og formidles meget bedre. En pige fortæller, at noget af det særlige ved at være børnekonfirmand er:

"Det med, at man kan komme herop og hygge sig og ikke bare sidde derhjemme og spille iPad."

Børnekonfirmand-pige

Det kunne måske være et relevant argument overfor børn og forældre, at et børnekonfirmandforløb er et analogt og aktivt fritidstilbud, der træner 'være-dygtighed.' Følgende kommentarer understreger den positive værdi af sådanne fritidstilbud, når man står og skal vælge eller bakke op om børns fritidsvalg.

"Altså, der er jo en ændring – børn har jo mere og mere lyst til at sidde med deres telefoner og iPads. Så alle der leverer et tilbud, der handler om at være aktiv og være tilstede, må opleve den udfordring, at det kan bare være svært. Jeg oplever også, at der er mange forældre, der synes, det er rigtig rart, at deres børn går til noget, hvor de ikke sidder med den der skærm foran sig hele tiden".

Far til en børnekonfirmand-dreng

En 6. klasses pige ser tilbage på sit børnekonfirmandforløb og forklarer, at for hende var det sociale aspekt væsentligt bl.a. fordi, der blev skabt rammer omkring det fysiske samvær, som hun kalder for det at være 'rigtig sammen':

“Der var mange andre fra klassen, der også skulle være med til mini-konfirmand, så det ville jeg også gerne. Det var hyggeligt, når de andre piger fra klassen og fra parallelklassen også var der, for så fulgte vi ad fredag eftermiddag. Det var en hyggelig måde at slutte ugen af på. Og så havde vi det hyggeligt der – det der at vi er sammen også udenfor skolen – ‘altså rigtig sammen’, hvor vi laver noget sammen. Det betyder noget, når man kan mødes og være sammen.”

Tidligere børnekonfirmand-pige, nu 6. klasse

Et struktureret dannelsesforløb med sociale og religiøse værdier

Endelig er børnekonfirmandforløb et af få breddefritidstilbud, hvor børn på tværs af sports- og fritidsinteresser, køn og kultur mødes omkring et struktureret dannelsesforløb. En far understreger værdien af både det sociale og det dannelsesmæssige aspekt, når han siger:

“Jeg tror, det primære formål er et socialt aspekt omkring det at gå til noget med andre børn. Nogle af dem kendte hun i forvejen, så det er i hvert fald en vigtig del. Og så tænkte jeg måske også, at det er et rum for sådan lidt større diskussioner, end man ellers har andre steder – eller potentielt kan være det i hvert fald. Sådan lidt mere af filosofisk karakter.”

Far til børnekonfirmand-pige

Alt i alt er børnekonfirmandforløb med til at træne 'være-dygtighed' på flere måder; face-to-face samvær i et struktureret dannelsesforløb med sociale og religiøse værdier, hvor børn ydermere pakkes ind i 'være-dygtige fortællinger' om tro, håb og kærlighed. Når der skal prioriteres og vælges blandt fritidsinteresserne er 'være-dygtighed' en værdifuld kvalitet at kommunikere til både børn og forældre.

Social-relationelle tilgange

Der ligger mange lag gemt i tweens' krav til deltagelse i fritidsaktiviteter: **At man har det godt med de andre og med underviserne**; lag der handler både om forholdet til sig selv, om forholdet til de andre børn i det sociale samvær, om forholdet til de voksne og ikke mindst i forhold til fritidsinteressens fagfelt - i dette tilfælde et sjovt og lærerigt dannelsesforløb. Men hvordan gribes det socialt-relationelle an i et børnekonfirmandforløb?

I observationer og interviews særligt blandt kirke- og kulturmedarbejdere ses en tydelig, professionel bevidsthed om betydningen af relationelle tilgange såvel i forhold til kundskabsformidling som i forhold til forkyndelsesaspektet. Man er bevidst om, at det er de voksnes ansvar at sikre de gode relationer – og der er lige så mange veje til at skabe relationer, som der er veje til Rom! Feltbesøgene viser tydeligt, at der benyttes mange veje og omveje til at skabe gode relationer – både før, under og efter et forløb!

Relationelt samvær FØR børnekonfirmandmødet

En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, hvordan børnekonfirmander inviteres til at komme før tid, hvor der er tid til en snak og til at være tilstede som voksen, der er nysgerrig på deres børneliv. Her skabes rum for en relationel tilstedeværelse og opmærksomhed, inden man skal til at lede og dirigere børnene igennem en lektion. Det giver samtidig mulighed for at se det enkelte barn, inden hele flokken kommer. Særligt børn, der har svært ved at indgå i relationer omkring aktiviteter, har gavn af denne opmærksomhed.

“Men jeg gør også meget ud af, at der også er rum til at være... Det er der, hvor vi siger til dem, at de bare skal komme, lige når de har fri fra skole, for så er der også lidt tid til bare at sidde og snakke – jeg hører lidt om, hvad der lige sker, og hvordan de har det. Det tror jeg virkelig, at de nyder, altså at have et sted, hvor det er okay at sidde og snakke, og der også er en voksen, der gider at høre på dem”.

Kirke- og kulturmedarbejder

Relationsopbyggende transport

En lidt overraskende faktor, nemlig transportvejen til børnekonfirmandmødet, viser sig at indeholde muligheder for en positiv, relationsopbyggende anledning, selv om det i nogle sammenhænge opfattes som en forhindring og en (økonomisk) byrde. I spørgeskemaundersøgelsen viser det sig, at over 50% af sognene (31,4 pct. + 23,6 pct.) bruger resurser på at hente børnene enten ved at gå/cykle eller køre i bus sammen.

Tabel 3 viser, hvordan børnekonfirmandundervisernes besvarelser fordeler sig i forhold til, hvordan børnene kommer til mødestedet.

Tabel 3: Hvordan kommer børnene til mødestedet, f.eks. kirken/kirkens lokaler? Du må gerne sætte mere end ét kryds	Procent
De cykler og/eller går selv	35,6
De cykler og/eller går sammen med en af kirkens medarbejdere	31,4
De hentes i taxa/bus arrangeret af kirken	23,6
Andet	22,7
De bringes af deres forældre	8,1
De kommer selv med offentlig transport	3,2

n=309. Alle tal er i procent. Kun primære svarpersoner. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Af flere årsager ligger der potentialer gemt i denne transporttid, omend det er på gåben eller i bus. En kirke- og kulturmedarbejder fortæller, hvordan hun står udenfor SFO'en med et flag og tager imod gruppen, hvilket skaber en positiv opmærksomhed omkring børnekonfirmandtilbuddet, så dem, der endnu ikke har tilmeldt sig, får interesse, og dem, der har glemt det, bliver mindet om det. Derudover oplever flere kirkelige medarbejdere, der prioriterer at gå turen sammen fra skole til kirke, at det i høj grad er relationsopbyggende, hvis man formår at være tilstede som en nysgerrig samtalepartner eller en 'medvandrende voksen', der følges ad og nysgerrigt spørger ind til børnenes liv, tanker, tro og tvivl. En kirke- og kulturmedarbejder forklarer, hvordan hun bevidst bruger gåturen fra SFO til kirken til at opbygge relationer, tillid og fortrolighed, for her skal hun ikke andet end at gå ved siden af og holde i hånd.

“Når jeg henter dem på skolen, så får jeg en fornemmelse af, om børnene har haft en god dag. Og til trods for at det kun tager 5 min. at gå fra skolen til kirken, så er der altid nogen, der går sammen med mig og har noget på hjertet...noget de har brug for at fortælle, og det kan være ting, der sker hjemme, det kan være noget, der er sket i skolen eller i livet i det hele taget.”

Kirke- og kulturmedarbejder

Når der skabes følgeskab helt bogstaveligt ved at gå et stykke livsvej sammen med børnekonfirmander, er det på samme tid relationsopbyggende, og man får kendskab til og kundskab om børnene. Dermed er man måske også bedre klædt på til at 'inddrage børns egne erfaringer og spørgsmål', som der står i anordningen fra 2014 (se mere herom i afsnit 3.2.4).

Glædelige fællesskaber

Når tweens prioriterer fritidsaktiviteter, hvor man har det sjovt og har det godt med de voksne og med hinanden (se Tweens kap. 2.2.), forsøger de i bund og grund at sikre sig miljøer, hvor de trives i et godt fællesskab. Fortællinger, lege, sange, aktiviteter og kreative projekter, hvor man er fælles om at skabe noget, er alt sammen med til at skabe et engageret fællesskab. En flerdimensionel, erfaringsbaseret tilgang (beskrevet i kap. 3.2.1) understøtter grundlæggende et engageret og rummeligt fællesskab, som mange steder opfattes som et 'glædeligt fællesskab' af både børn og forældre. En mor til en børnekonfirmand fortæller lidt om, hvad hun oplever, det giver hendes søn:

"Jeg tror, det giver ham glæde.... Han glæder sig altid til mandagene – og glæder sig til, hvad han nu skal være med til i kirken... så det giver ham glæde. Det er vigtigt for os i vores familie, for vi har haft en del begravelser og dødsfald, så vi samler på glæden..."

Mor til børnekonfirmand-dreng

Et væsentligt element i formidlingen af 'det glædelige budskab' til børn er tilbuddet om at være med i et glædeligt fællesskab, der rummer forskellige samværsformer – både høre-fællesskaber, gøre-fællesskaber og måltidsfællesskaber.

Måltidet som et fødested for relationer

Den hyppigste socialt-relationelle aktivitet i børnekonfirmandforløb er 'måltidsfællesskabet'. I såvel spørgeskemaet (se tabel 10) som i feltbesøgenes observationer er det tydeligt, at måltidet vægtlægges af såvel præst, kirke- og kulturmedarbejdere og frivillige. Set ud fra et kristendomsformidlingsperspektiv giver det altid god mening at mødes omkring 'måltidet', men for børn gør det stort indtryk at spise sammen med voksne, der anser måltidet som en anledning til at imødekomme deres fysiske sultbehov og samtidig ser måltidet som et mødested og et fødested for relationer. Grovboller, choko-rugboller, müeslibarer, frugt, juice, eller en sandwich er konkrete og betydningsfulde symboler på en invitation til en relation.

"Vi går altid ind i sideskibet og får boller og saft, fordi vi ofte oplever, at når de kommer der om eftermiddagen, så er de faktisk sultne, fordi de har spist allerede kl 11. Men det er også der, hvor vi får den personlige relation til dem, altså hvor vi faktisk har mulighed for at snakke med dem. 'Har I haft en god dag?' eller de vil også rigtig gerne fortælle, 'jeg har oplevet det her i weekenden...' eller 'min farmor er død' eller et eller andet. Så vi får faktisk nogle gode snakke under de der boller og saft."

Kirke- og kulturmedarbejder

Måltidet som et fødested for relationer bliver værdifuldt også for de voksne, når man inviteres indenfor i de spørgsmål og temaer, som optager børn, og som man har brug for at kende til, hvis man skal inddrage disse i børnekonfirmandforløbet. Endelig understøtter det relationelle måltid erfaringsdannelsen, når kristendommens 'ord bliver til kød', og der erfares et praksisfællesskab. Når måltidets praksis forbindes med fællesskab, understøttes en særlig erfaringsdannelse, nemlig den, som har betydning for identitet og mening¹⁸, hvilket er væsentligt, når man i et børnekonfirmandforløb har at gøre med værdiformidling og ikke blot vidensformidling.

¹⁸ Etienne Wenger forklarer i sin sociale teori om læring og praksisfællesskaber, hvordan læring, der er bundet til praksis og fællesskaber, kan skabe mening og identitet. Wenger, Etienne (2004)

Måltidet som relationsopbyggende - også i forhold til forældre

Måltidets relationsopbyggende værdi kan også sættes i spil i forhold til forældre og familier, når de inviteres til at deltage i fællesspisninger i et børnekonfirmandforløb. Høstgudstjeneste med kirkefrokost, påskemåltider, ferniseringer og afslutninger er alle eksempler på anledninger til at skabe relationer mellem kirken og børnefamilierne i sognet. Til en afsluttende fællesspisning, hvor børnekonfirmanderne brugte eftermiddagen på at dække borde, lave aftensmad og forberede udstilling, fortæller en mor:

"Det er hyggeligt at se, hvordan børnene har forberedt, at vi skulle komme – også for at vi kan få en fornemmelse af, hvad de har lavet – altså sådan med udstillingen og billederne. Og så er det smart, at hele familien kan komme og få aftensmaden, det er en stor hjælp på sådan en hverdagsaften. Vi har også været med til en høstgudstjeneste, hvor børnene delte frugt ud – og bagefter var der æblekage og æblesaft, som man stod og mostede. Det var også et rigtig fint arrangement, hvor vi var inviteret med. Så oplever man, at man er velkommen – også som voksen."

Mor til børnekonfirmand-dreng

Socialt-relationelle tiltag EFTER et børnekonfirmandforløb

Under flere feltbesøg kom det frem, hvordan der arbejdes på at fastholde relationerne og kontakten efter børnekonfirmandforløbet. Nogle steder tænker man videre i skole-kirkesamarbejder, så man møder børnene i skoleprojekter i de efterfølgende år, inden børnene begynder som konfirmander. Andre steder forsøger man efterfølgende at invitere til andre kirkelige børnetilbud såsom kirkekor, børneteater, påskedage, spejder/FDF, sommerlejr eller Tweensklub. Som oftest kræver det ekstra resurser at planlægge og at invitere, men det tyder på, at der er opbakning til og interesse for, at man mødes igen efter et børnekonfirmandforløb. I enkelte forældreinterviews efterlyser forældre tiltag fra kirken, hvor børnene har mulighed for at komme igen.

"Det her er jo noget anderledes end de almindelige fritidsinteresser - altså noget andet end sport og fodbold, hvor de er sammen på en anden måde... Det, synes jeg, er ret vigtigt. Der kunne godt være noget mere af sådan noget. Jeg spurgte kirken, om der var mere, de kunne gå til her i kirken, men det sagde de, at der ikke rigtig er, før de skal konfirmeres. Det er ret ærgerligt..."

Far til børnekonfirmand-pige

Der er uanede muligheder for at tilbyde og indbyde til at fortsætte kontakten efter et børnekonfirmandforløb. At bygge bro fra børnekonfirmander til kirkens øvrige børnearbejde (herunder også det folkekirkelige børnearbejde med FDF, KFUM og KFUK, spejderorganisationerne, søndagsskolerne) er en indlysende og nærliggende mulighed, som indeholder mange potentialer. Derudover er der fortsat muligheder i at arbejde videre med invitationer til film- og pizzaaftener, overnatning i kirken, sommerlejr og påskedage. En mor fortæller, hvordan hun sætter pris på kirkens december-hygge-eftermiddage.

"Kirken gør også en masse gode ting for børnene. Til jul kan de komme over og klippe engle og julehygge efter skoletid, alt det, som vi andre ikke når i december. Det gør bare, at kirken bliver et godt sted at komme."

Mor til børnekonfirmand-dreng

Måske det også har en afsmittende betydning i forhold til forældregruppen? En præst reflekterer over, hvordan mødet og samværet med børnekonfirmander kan være med til at bygge bro mellem folkekirken og folket.

“Ungerne har lavet noget sjovt, spist med os og snakket med os - som de har fortalt forældrene om og nævnt os ved navn. Og jeg tror bare, det er med til at give et mere afslappet syn på, hvem vi er. At vi ikke er så farlige. At man faktisk kan snakke med os.”

Præst

Spørgsmålet er, om betydningen af de socialt-relationelle tilgange både før, under og efter et børnekonfirmandforløb har betydning ikke kun for selve børnekonfirmandforløbet for en tween, men også for folkekirkens ry, rygte og rækkevidde. Derved er børnekonfirmandforløb med til at bygge bro til folkekirkens fremtidige møder med børn, unge og deres forældre.

Bevidsthed om værdien af de socialt-relationelle tilgange

Undersøgelsen viser tydeligt, at socialt-relationelle tilgange har stor betydning og indeholder værdifulde potentialer både for selve børnekonfirmandforløbet og tilslutningen hertil, men også for forkyndelsesdimensionen, det værdiformidlende og dannelsesperspektiverne. Derudover kan det få grundlæggende betydning for folkekirkens rækkevidde og betydning for et børne- og familieliv. Mødet med kirken som en aktiv, lokal aktør, der bidrager til at skabe et godt børneliv, er med til at skabe forventninger til fremtidige mødepunkter og vendepunkter med konfirmandpræst, ungdoms- og uddannelsespræst, hospitalspræst og sjælesorgssamtaler og kirkens øvrige aktiviteter og sociale arbejde.¹⁹ Endelig er et børnekonfirmandforløb en mulighed for, at børn etablerer eller styrkes i en gudsrelation og et forhold til det, der er større end os selv.

Spørgsmålet er, om kirkens medarbejdere i de forskellige faggrupper, menighedsråd og de frivillige omkring børnekonfirmandforløb er bevidste om, hvilken grundlæggende betydning de socialt-relationelle tilgange besidder? Forstår man, at børns relation til kirke og kristendom som oftest påvirkes af relationen til de personer, som identificeres med kirken? Kender man til intentionen med måltidsfællesskabet med børnekonfirmander også som et socialt praksisfællesskab, uanset om der serveres grovboller, pølsehorn eller et glas saftvand? Er man opmærksom på den sociale betydning af gå- eller busturen fra skole til kirke som et konkret udtryk for et nysgerrigt følgeskab omkring børnelivets små og store spørgsmål? Forstår man betydning for folkekirkens rækkevidde, når der arbejdes med socialt-relationelle tilgange før, under og efter et børnekonfirmandforløb – og ikke mindst når forældre inviteres og inddrages?

Spørgsmålet er også, om de socialt-relationelle værdier formidles bevidst til skole, forældre og børn, når der inviteres til børnekonfirmandforløb? I undersøgelsens indsamlede materialer var der så godt som ingen eksempler på formidling af de socialt-relationelle værdier i sognenes informationsmaterialer. Der ligger mange potentialer i en bevidst formidling af børnekonfirmand som et særligt værdifuldt socialt-relationelt forløb. Hvordan kan børnekonfirmandforløb formidles som et særligt breddefritidstilbud, hvor børn på tværs af sports- og fritidsinteresser, køn og kultur mødes omkring et struktureret dannelsesforløb? Hvordan kan børnekonfirmandforløb formidles som et særligt analogt og aktivt fritidstilbud, der træner 'være-dygtighed', hvor man er sammen ansigt til ansigt? Hvordan skabes opmærksomhed på formidlingen af børnekonfirmandforløbets værdifulde, socialt-relationelle muligheder, som efterlyses af såvel børn som voksne?

3.2.3. Kirkens rum – en god ‘anderledeshed’

“Det vigtige, tænker jeg, er en fortrolighed med at komme i kirkens rum, og hvad det er, kirkens rum kan. På en eller anden måde så sætter den jo bare nogle skønne rammer, som vi har brug for i nogle situationer i

¹⁹ Munksgaard og Nybo-Andreasen, 2018

vores liv, hvor vi måske et eller andet sted godt kan miste os selv lidt.”

Mor til børnekonfirmand-dreng

At fylde kirkerummet med børnekonfirmander og lade rummet danne ramme omkring mødet mellem børn, kristendom og kirkens medarbejdere viser sig at være en af de mest gennemgående best practice-erfaringer. Kirkerummets anderledes arkitektur og æstetik skaber en speciel rammesætning for børnekonfirmanders oplevelser og refleksioner og er med til at gøre et børnekonfirmandforløb til noget særligt. Fortrolighed med kirkerummet italesættes af både børn, forældre og undervisere som en betydningsfuld, men også overraskende værdi. I dette afsnit ser vi nærmere på, hvilke erfaringer, der gøres med at skabe fortrolighed med kirkerummet sammen med tweens og hvilke værdier og muligheder, der ligger gemt i rummets rammesætning.

Mødestedet mellem Gud og mennesker har altid været tæt forbundet med rummet - enten naturens rum med ørken og bjerge, der overlader mennesket til at være alene med Gud, eller menneskeskabte rum, der på forskellig vis udtrykker Guds transcendens. Rummets betydning for en indre stemthed kan være med til at understrege Guds tilstedeværelse og sætte mennesket overfor 'Andetheden'. Det kræver dog, at rummet bruges som andet end et træningsrum for Fadervor og gudstjeneste og får lov til at blive sat i spil med en 'god anderledeshed'. Det fordrer en bevidst æstetisk og eksistentiel brug af kirkerummets stemthed, sådan at fortællingen om Jesus som tolv-årig i templet også bliver børnekonfirmanders fortælling om kirken som et naturligt værested.

”Det vigtigste er, at vi altid er i kirkerummet - også når vi laver kreative aktiviteter. Hvis det kan være i kirkerummet, så er vi så vidt muligt der, for at de bliver fortrolige med kirken. Det er nok det vigtigste... at finde ud af, at her må vi gerne være og snakke og lege - at det kan være vores rum. At det ikke er et rum, hvor man kun skal være stille, når man kommer ind. Og at rummet kan rumme et nærvær med hinanden og nogle voksne, der har tid til dem.”

Kirke- og kulturmedarbejder

Denne kirke- og kulturmedarbejder prioriterer at være i kirkerummet så meget som muligt. Det samme billede tegner sig i mange andre feltbesøg. Der hvor det er praktisk muligt, og selv der, hvor kirken ligger langt væk fra skolen, prioriteres det så vidt muligt at mødes i kirkens rum. Spørgeskemaundersøgelsen understøtter samme billede. Nedenstående tabel fortæller, at flertallet af sognenes besvarelser viser en hyppig brug af kirkerummet enten som et fast mødested eller som et af værestederne i et forløb.

Den følgende tabel viser, hvor børnekonfirmandunderviserne har svaret ”Ja” til at undervisningen foregår.

Tabel 8: Hvor finder børnekonfirmandundervisningen sted? Du må gerne sætte mere end et kryds.	Procent
Kirkerummet	95,8
Sognehuset	84,1
Kirkegården	50,2
Præstegården	16,2
Andet	8,1
Skolen	3,9
Missionshuset	0,3
Forsamlingshuset	0

n=309. Alle tal er i procent. Kun primære svarpersoner. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Fortrolighed med kirken skabes naturligvis ved at være tilstede i alle kirkens rum (f.eks. sognegården og kirkegården), men en anderledes tilstedeværelse i kirkerummet viser sig at være et centralt omdrejningspunkt for mange af feltbesøgenes interview med både kirke- og kulturmedarbejdere og præster, børn og forældre.

“Jeg tænker, at formålet er, at minikonfirmanderne får et forhold til mig som deres præst og til kirken. At de kommer til at føle sig velkomne her i huset og i kirkens hus, og de føler en fortrolighed med det – f.eks. den dag vi besøger kirken, får de lov til både at lege gemmeleg, hoppe op på prædikestolen, komme om bag alteret og udforske det hele og på en eller anden måde gøre det til deres. Det med at de får den følelse af at føle sig hjemme, og at de kan fadervor og trosbekendelsen og kender nogle salmer, og at de føler, det er deres sted, hvor de føler sig velkomne og hører til, det er en vigtig del, tænker jeg.”

Præst

Som denne præst forklarer, skabes en fortrolighed med rummet med en legende og oplevelsesorienteret tilgang til rummet som et værested samtidig med, at børnekonfirmander gør sig erfaringer med de fortællinger, salmer og ord, der hører til kirkerummet.

For en stor gruppe børn er deres forventninger til at være i kirkerummet – og i det hele taget at komme i kirken – ikke nødvendigvis positiv. De giver udtryk for, at tidligere erfaringer fra gudstjenester eller skolebesøg har været kedelige og noget med at 'sidde stille'.

“Først tænkte jeg, at det lød lidt kedeligt, men så var jeg der første dag, og så synes jeg bare hele tiden, jeg gerne ville have det der i kirken. Vi har været i kirken med skolen, og der syntes vi, det var kedeligt, for det var sådan noget med at sidde stille, og jeg kan ikke så godt lide at sidde stille i så lang tid. Men nu må vi jo være FRIT i kirken, og så er det sjovere, når der også er udfordringer.”

Børnekonfirmand-pige

“Jeg tror, der er mange, der synes, det lyder lidt kedeligt, og at man kun sidder på en stol og bare skal se nogle historier og høre efter. Men jeg føler, det er ligesom om, man kommer op at røre sig. Man hører også historier, men man får stadigvæk rørt sig”.

Børnekonfirmand-dreng

Begge udtalelser forklarer børnenes tidligere erfaringer med kun at sidde stille i en kirke. De overraskes derfor positivt, når de oplever, at kirkerummet også kan være et 'værested', hvor man pakkes ind i 'være-dygtige' fortællinger samtidig med, at rummet opleves som et 'gøre-sted'.

Rum for at gøre, være og lære

Generelt er kirkens uformelle læringsrum ladet med betydning, idet der gives betydning til de handlinger, der finder sted og til de fortællinger, der levendegøres. Væren og gøren i kirkerummet kommer derfor til at overraske børnene, når rummets 'anderledeshed' skaber stemthed for at lære på en anden måde. Når en pige overraskes over at male i kirken til forskel fra klasseværelset, oplever hun, at 'anderledesheden' sætter gang i andre refleksioner – så 'man ligesom lærer nogle andre ting'!

“Det er jo ikke sådan helt normalt at male i en kirke. Det er jo ikke normalt at være i en kirke, når man er vant til at være i et klasseværelse. Så lærer man jo ligesom nogle andre ting.”

Børnekonfirmand-pige

Ved en bevidst brug af kirkerummets æstetiske og eksistentielle stemthed kan almindelige opgaver og aktiviteter få nye betydninger og dermed give børn en oplevelse af noget anderledes, nyt og lærerigt, hvilke er væsentlige faktorer i deres prioriteringer af fritidsaktiviteter (se Tweens kap. 2.2).

Kirkerummet opfattes af andre børn som rum for en god anderledeshed i forhold til larm og stilhed. Flere børnekonfirmander giver udtryk for et overraskende perspektiv, når de oplever at være i stilheden – som oftest til forskel fra den larm, de lever i til daglig.

“Jeg synes, det er sjovt, fordi man lærer meget, og jeg kan godt lide at være i kirke, fordi jeg er vant til derhjemme, at der larmer min lillebror rigtig meget, så kan jeg godt lide at komme i kirke, fordi der er ikke helt særlig meget larm. Der skal folk tie stille.”

Børnekonfirmand-dreng

En gruppe drenge nævner kirkens rum for stilhed med disse kommentarer:

- *“Det er meget mere stille, end det er på fodboldbanen”.*
- *“Ja, det er meget mere stille, og det er ikke lige så voldsomt”.*
- *“Ja, og så kan man slappe af!”*

Tre børnekonfirmand-drenge

For disse drenge kommer kirkerummets anderledeshed til at stå i kontrast til de øvrige fritidslivsrum og lyd niveauer. En erfaring af kirkerummet også som et roligt sted (til forskel for voldsomt) og som et hvilested (hvor man kan slappe af), er en værdifuld erfaring at få med sig – også som barn. Børnekonfirmander overraskes altså over kirkens uformelle, anderledes læringsrum, når der skabes rum for deres væren, læren og gøren – måske som et slags 'åndehul'.

Kirkerummet som et åndehul i børns hverdagsliv

Fra feltbesøgene tyder det på, at der ligger uudnyttede potentialer i brugen af kirkerummet som et 'åndehul' i børns hverdagsliv. Specielt efter skolereformen med lange skoledage og vægtlægning af målstyret undervisning er der måske et særligt behov for frirum, hvor børn ikke måles, vejes, bedømmes og testes. Børnekonfirmandforløb kan dermed blive et særligt, opladende 'børne-åndehul' med overskud af voksne, som har ro og tid til nærvær og samvær, og som lytter til børns spørgsmål, tanker og refleksioner.

Hvordan kan kirkens rum som et anderledes værested blive et eksperimentarium for pusterum og åndehuller, hvor der med en børnetilgang skabes rum for at puste ud og ånde ind? Børn har ikke nødvendigvis brug for at smide sig i sofaen for at hvile sig, som voksne gør, men hvordan kan kirken eksperimentere med, hvordan man skaber 'åndehuller' i en nutidig børnekontekst? Som nævnt tidligere (kap. 3.1.3) kan f.eks. ritualer og faste strukturer være med til at skabe ro og være et pusterum fra hverdagens mange valg.

På et feltbesøg eksperimenterede kirke- og kulturmedarbejderen sammen med organisten om et fast ritual, hvor børnene lå på bænkehynder rundt omkring i kirken. Først spillede organisten musik til at falde til ro på, mens der blev tændt lys på alteret. Derefter fortalte kirke- og kulturmedarbejderen dagens bibelfortælling og sluttede med et par spørgsmål, som børnene skulle tænke over, mens organisten igen spillede et lille stykke. Der blev samlet op på dagens fortælling, spørgsmål og børnenes tanker, inden alle gik i gang med dagens

aktivitet og leg. Femten minutters ro og refleksioner var med til at give energi til resten af eftermiddagen. Med en forståelse for, at der er brug for rum med grundlæggende ro på, forklarer kirke- og kulturmedarbejderen:

"Jeg synes, noget af det vigtige, vi som kirke kan give, det er noget ro omkring sådan et forløb her, fordi der er fuld knald på hele tiden i børns hverdagsliv. Jeg synes, at hvis vi på en eller anden måde kan signalere, at her er der også tid til have ro på, når vi er her, tid til at nå det, vi gerne vil nå, og tid til at fortælle historier om alt muligt - også tid til, når de gerne vil fortælle..."

Kirke- og kulturmedarbejder

Uderum

På samme måde som at kirkens rum kan skabe rum for en anderledes gøren, væren og læren, kan uderum også danne ramme for den gode anderledeshed. Børn bruger generelt mange timer indenfor, og forældre bliver i højere grad opmærksom på værdien af udeaktiviteter. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at ca. halvdelen af de adspurgte sogne bruger kirkegårdens uderum i et børnekonfirmandforløb (se Tabel 8, s. 39), men kan der tænkes i yderligere brug af uderum i et børnekonfirmandforløb velvidende, at det tager tid at skifte sted, tøj og sko? Særligt i intensive forløb, der som oftest mødes i længere tid af gangen med en hel eftermiddag, dag eller weekend er der tid til at skifte til uderummet. Fra feltbesøg viser der sig gode erfaringer med udeaktivitet enten som en legapause eller som dagens aktivitet, der foregår udenfor omkring et bål, vandløb eller i et naturområde.

I corona-tiden i foråret 2020, hvor man ikke kunne mødes, opfordrede en præst sine børnekonfirmander til, at man i påsken malede sten med livsbekræftende budskaber og lagde dem på kirkestien sammen med påskeæg og påskepynt. Den lokale kreagruppe indgik i samarbejdet, og pludselig greb det om sig, så andre i landsbyen også bidrog, og kirkestien blev fyldt med påskepynt og livsbekræftende budskaber. Ifølge præsten blev kirkestien en udvidelse af kirkerummet, hvor naturens rum også var med til at understøtte kirkens budskab.

Åndehul og pusterum i et tweens liv

Der ligger altså potentialer gemt i en bevidst forståelse af kirkerummets og uderummets betydning – ikke mindst i forhold til, hvis et børnekonfirmandforløb skal opleves som et pusterum og et åndehul i børns hverdagsliv. I feltbesøgene blev bevidstheden af denne værdi som oftest først tydelig i samtalerne, når præster og børnekonfirmandundervisere blev udfordret til at reflektere over værdien af et børnekonfirmandforløb set i forhold til en tweens-kontekst. Det tyder på, at der kunne være brug for tid, rum og samtaler, der ikke kun omhandler planlægning af forløb og aktivitetsideer, men refleksionssamtaler, der undersøger værdien og potentialerne af det arbejde, der gøres i et børnekonfirmandforløb.

Endvidere er denne bevidsthed essentiel, hvis man som kirke skal kunne formulere og formidle, at kirkens børnekonfirmandforløb ikke kun er endnu et fritidstilbud i et hektisk hverdagsliv, men nærmere et åndehul, hvor der er tid til at puste ud og ånde ind. Forståelsen af kirken som et testfrit rum, hvor der ikke gives karakterer eller skal konkurreres om at være bedst til at score, kunne være en værdifuld formidlingspointe til forældre, når der skal prioriteres i børns fritidsliv. Der ligger et stort, uforløst potentiale i at formidle et børnekonfirmandforløb som et 'åndehul og et pusterum', hvor børn mødes i kirken og pakkes ind i gode, stærke fortællinger, der giver livsmod, og som kan bidrage til børns karakterdannelse. Her skabes rum for tro, håb, kærlighed og masser af velsignelser.

"Det, jeg dybest set vil, er, at de oplever kirken som et sted, hvor der er tid. Det er en af de resurser, de ikke har så mange af på skolen. Det der med bare at kunne spørge og så give sig tid til at spørge igen. Hvis kirken ikke er det sted, hvor der er tid til ro og fordybelse, hvor er det så, de skal finde det? Det håber jeg mest på, at de oplever, at vi tager børn – ja mennesket alvorligt".

Præst

3.2.4. Inddragelse af børns spørgsmål og livsverden

I Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation (2014) er der tilføjet et nyt perspektiv, hvor børns livsverden skal inddrages i formidlingen af kristendom sådan, at:

Børnekonfirmandundervisningens mål skal nås ved at formidle kendskab til kirke og kristendom i mødet med børnenes egne erfaringer og spørgsmål.

Hvordan inddrages børns erfaringer og spørgsmål i et børnekonfirmandforløb?

Der findes ikke en fast opskrift på dette, men det fordrer først og fremmest, at man er nysgerrig på og har kendskab til børns erfaringer og spørgsmål og dernæst, at man er opmærksom på at inddrage disse undervejs i forløbet.

Vær nysgerrig

At få kendskab til børns erfaringer og spørgsmål fordrer en bevidst tilstedeværelse, hvor man nysgerrigt spørger ind og lytter til børnenes hverdagsfortællinger om stort og småt. Feltbesøgene viste, at der, hvor man er bevidst om at gribe mulighederne for at spørge nysgerrigt ind, da kan det ske alle steder. Det kan være på vej til kirken på gå-turen eller i bussen (se side 34), det kan være imens, man spiser forfriskning sammen, (se side 35), det kan være imens, man hjælpes ad med at sætte frem eller rydde op, det kan være i de spørgsmål eller reaktioner, der opstår i forbindelse med en fortælling, ved godnat-runden til en overnatning, eller på opdagelsestur på kirkegården eller i tårnet. Mulighederne er mange, hvis man formår at gribe børnenes umiddelbare frimodighed og selv har overskud til at være nysgerrigt tilstede ved at lytte og spørge. Bevidstheden gælder også i forhold til at invitere og orientere andre kirkelige medarbejdere og frivillige til også at være nysgerrige og lægge ører til. Jo flere ører, jo bedre, når man skal formidle kristendom i mødet med børns egne erfaringer og spørgsmål.

Hvad er det gode budskab for tweens i dag?

At inddrage børns spørgsmål og erfaringer i kristendomsformidlingen er derfor en teologisk såvel som en religionspædagogisk opgave. En bevidsthed om børns erfaringer og spørgsmål og en bevidsthed om, hvad der er på spil for tweens i det 21. århundrede, er et væsentligt udgangspunkt for at kunne kontekstualisere kristendommens budskab i ritualer, fortællinger, lege, opgaver, samvær og åndehuller. Det fordrer en intentionel praksis, hvor kirkens medarbejdere er bevidste om, og sammen reflekterer over, hvordan et børnekonfirmandforløb kan få den enkelte børnekonfirmands historie til at hænge sammen med den store kristendoms historie. I feltbesøgene var der eksempler på, hvordan enkelte medarbejdere forsøger at bygge bro til børns livsverden, men der var så godt som ingen eksempler på tværfaglige rum i en kirkelige medarbejdergruppe, hvor man sammen reflekterer over, hvordan man i mødet med børns livsverden kan formidle kristendom. Der ligger potentialer i at sikre tværfaglige samarbejdskulturer og mødesteder for disse refleksioner, hvis man vil nå børnekonfirmandundervisningens mål 'ved at formidle kendskab til kirke og kristendom i mødet med børnenes egne erfaringer og spørgsmål.'

3.2.5. Opsamling om børnekonfirmandforløb som et særligt, værdiformidlende frirum

Alt i alt rummer børnekonfirmandforløbets kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange mange muligheder for at være et helt særligt, værdiformidlende frirum for børn. En sansende, erfaringsbaseret tilgang sammen med kristendommens 'gode, stærke fortællinger' kan få stor betydning for børns livsmod og religiøse dannelse. Der ligger potentialer gemt i en bevidsthed om forløbets socialt-relationelle værdier både i forhold til børns fritidsliv, men også i forhold til folkekirkenes forkyndelse og dens betydning og rækkevidde i forhold til sognets børnefamilier. Derudover tyder feltbesøgene på, at et børnekonfirmandforløb vil kunne få en helt særlig betydning som et 'pusterum og åndehul' i børns hverdagsliv. Men fælles for alle potentialer og muligheder er, at det kræver en intentionel bevidsthed om værdierne af et børnekonfirmandforløb. Generelt tyder feltbesøgene på, at der kunne være brug for tid, rum og samtaler, der ikke kun omhandler planlægning af forløb og aktivitetsideer, men reflekterende samtaler, der undersøger værdien og potentialerne af det arbejde, der gøres i et børnekonfirmandforløb. Måske vil sådanne refleksionsrum kunne medvirke til at skærpe den kommunikative formidling af børnekonfirmandforløbets særlige, værdiformidlende frirum? En formidling, der både skal nå børn, forældre, skole og kirkelige medarbejdere/frivillige.

3.3. Samarbejder

Børnekonfirmandforløb skaber på samme måde som konfirmandforløb naturlige anledninger til at bygge bro mellem folkekirken og sognets børnefamilier og institutioner. At have et ærinde på skolen eller i SFO'en, at invitere børnefamilier til børnekonfirmandarrangementer eller at inddrage frivillige til konkrete pædagogiske eller praktisk-kreative opgaver kan være med til at fundere kirken i sognet, når man forholder sig med en 'udadrettet tilgang' til børn og børnefamilier.

Erfaringer fra undersøgelsen og feltbesøg viser, at det fordrer gode, relationelle kompetencer og samarbejdsevner ligesom i al andet kirkeligt arbejde. I dette kapitel ser vi nærmere på erfaringer med samarbejder med kirkens medarbejdere og frivillige, samarbejde med skolen og samarbejde med forældre.

3.3.1. Samarbejde med kirkens medarbejdere og frivillige

Inddragelse og samarbejde med kirkens medarbejdere, menighedsrådsmedlemmer og andre frivillige er med til at sikre flere hænder og dermed et overskud af voksne omkring børnekonfirmander. Det kræver god planlægning, men kan også være med til, at der er tid til større, praktisk-kreative projekter, en større pædagogisk rummelighed og overskud til uformel samvær i pauserne.

Spørgeskemaundersøgelsen viser tydeligt, at der ligger uudnyttede potentialer i at inddrage andre kirkelige medarbejdere og frivillige, når kun en ud af fem børnekonfirmandhold (21,4 pct.) benytter sig af frivillige hver gang eller over halvdelen af gangene, og kun en ud af ti (9,4pct.) inddrager andre kirkelige medarbejdere. Organisten bruges jævnligt med børnekonfirmanderne enten som fast deltager ved sang og andagt eller som gæstelærer ved salmedans, eller når orglet skal vises frem.

Tabel 14 viser, hvor ofte forskellige personer deltager i børnekonfirmandundervisningen.

Tabel 14: Hvor ofte deltager følgende personer i børnekonfirmandforløbet?	Hver gang eller over halvdelen
Præst	75,1
Kirke- og kulturmedarbejder	51,1
Andre frivillige	21,4

Organist	22,7
Timeansat børnekonfirmandunderviser	17,8
Andre kirkelige medarbejdere (graver, kirketjener, kordegn)	9,4
Andre	6,1
Menighedsrådsmedlemmer	7,8
Konfirmander eller tidligere konfirmander	0,3

n= 309. Alle tal er i procent. Kun primære svarpersoner. Kategorierne 'Aldrig' og 'Under halvdelen' vises ikke i denne tabel for overskuelighedens skyld og kategorierne 'Hver gang' og 'Over halvdelen' er slået sammen. Tabellen er rangeret højest til lavest i forhold til, hvor mange, der har angivet at de forskellige personer deltager 'hver gang eller over halvdelen'.

Overskud af voksne

På et feltbesøg fortæller en kirke- og kulturmedarbejder, hvordan hun arbejder med at sikre et overskud af voksne ved at samle en flok 'mini-bedster', der hjælper til, når sognegården fyldes med børnekonfirmander. Hun fordeler opgaverne efter de ældres kompetencer i forhold til praktiske, pædagogiske og kreative opgaver, men hun understreger, at alle har til opgave at være den gode 'bedste', der er med til at skabe et positivt møde mellem børn og kirke. Hun fortæller, hvordan samværet på tværs af generationer overrasker både børn og bedst'ere.

"Vi insisterer faktisk på, at vi hører sammen her. Og jeg tror også, at børnene bliver overraskede over den der åbenhed - altså nogle voksne, der faktisk vil dem helt ærligt og seriøst og vil snakke med dem om store og små ting, og som også vil fjerne sig med dem samtidig med. De bliver overraskede - både børn og bedst'ere."
Kirke- og kulturmedarbejder

I dette eksempel skabes et overskud af tilstedeværende voksne og flere hænder, som på forskellig vis kan skabe ro og tid til at se og lytte til børnene. Det kan blive et særkende og et attraktivt tilbud i børns hverdagsliv, hvis kirkens børnekonfirmandforløb formidles som et mødested med overskud af voksne, uanset om man arbejder i et langt, kontinuerligt forløb eller et kort, intensivt forløb. Dette er en værdifuld faktor i en tid, hvor der er mangel på voksen-børnesamvær - og ikke mindst en værdifuld faktor at formidle til forældre.

Inddragelse skaber forståelse og opbakning

Endnu et perspektiv fremkom på et andet feltbesøg, hvor et menighedsrådsmedlem var inviteret til at hjælpe til i køkkenet og ikke kunne lade være med at engagere sig i børnene. Mens hun stod og hjalp børnekonfirmander med at snitte grønsager til et forældrearrangement, fortalte hun:

"For mig er det her et godt tilbud om at få lov til at hjælpe til. Jeg får en fornemmelse af årets minikonfirmander, og man får tit en god snak med dem om stort og småt, mens vi står her og snitter. Men det giver mig også et indtryk af det arbejde, som vores kirke- og kulturmedarbejder laver. Jeg opdager, hvor vigtig en opgave det er, det hun gør - både med børnene, men også for sognet og kirken. Og så møder jeg en masse forældre fra sognet til fællesspisningen, - forældre, som vi ellers ikke ser så meget i kirken."
Menighedsrådsmedlem

Relevant inddragelse af kirkens medarbejdere, menighedsrådsmedlemmer og andre frivillige kan være med til at skabe forståelse for børnekonfirmandarbejdet og tydeliggøre værdien af børnekonfirmandforløbets særlige frirum set fra et sogneperspektiv. Hermed sikres opbakning fra medarbejdere og menighedsrådsmedlemmer til børnekonfirmandtilbuddet - også når der skal prioriteres i opgave- og resursefordeling i sognet.

3.3.2. Samarbejde med skolen

Børnekonfirmandforløb kræver gode relationer, særligt i forhold til skolen, når der skal koordineres, inviteres og planlægges. Det gælder både i forhold til skolelederen, 3. klasser-lærerne og SFO'en. Fra feltbesøgene var det tydeligt, at de gode relationer ikke nødvendigvis kommer af sig selv, men at der skal investeres i at skabe gode relationer til forskellige samarbejdspartnere. Mulighederne er mange for at komme forbi på skolen i frikvarteret, drikke en kop kaffe med lærere og pædagoger eller tilbyde sig i en kristendomstime eller ved højtidsfejring. Eller omvendt – at invitere skolelederen eller kristendomslærerne til en kop kaffe og en snak om samarbejds muligheder mellem skole og kirke.

Et fælles anliggende

Der gøres forskellige erfaringer, og der er forskellige praksisser i forhold til at få lov til at invitere til børnekonfirmandforløb på skolen eller via skolens kommunikationsportaler. Som kirke har man ikke ret til at komme på skolen, men man kan inviteres som en af skolens mange, lokale samarbejdspartnere, der har samme fælles mål om at være med til at skabe et godt børneliv for sognets børn. Mange steder får man lov til at komme i klassen og fortælle om forløbet og dele invitationer ud. Her er det vigtigt at huske, at man både skal kommunikere til børnene med billeder, ord og relationelle tilgange i forhold til deres interesser og prioriteringer af fritidsaktiviteter (se kap. 2.2. om hvad der er bestemmende for tweens' valg af fritidsaktiviteter), og at man efterfølgende også skal kommunikere til forældregruppen om børnekonfirmandforløbets værdi og særlige frirum i forhold til et børneliv. Som en præst sagde på et feltbesøg, hvor de arbejdede bevidst med den kollektive invitation af hele klassen med uddeling af go-cards og en bibelfortælling i kristendomstimen:

"Jeg havde aldrig tænkt, hvad det betyder, når vi tropper op på skolen – at så sker der en 'kollektiv invitering', at de får sat ansigt på kirken, at relationer har så stor en betydning, og at det er nødvendigt, at børnene går hjem og siger til forældrene, at det her vil de gerne gå til. Jeg troede jo, det var den anden vej rundt."

Præst

Strukturerede og taktiske samarbejder

Der gøres gode erfaringer med at tænke børnekonfirmandforløbet ind som en del af et struktureret skole-kirke-samarbejde, hvor kirken har et tilbud om et forløb i hvert skoleår. Fra feltbesøgene var der flere eksempler på sogne, der, i samarbejde med den lokale skoles forskellige lærere og ledelse, gennemtænker forløb sådan, at skole, børn og kirke mødes jævnlige i løbet af et skoleforløb med tilbud om forskellige faglige indgangsvinkler f.eks. musik og salmer, fortællinger og myter, lokalhistorie og kirkehistorie, kunst og kultur, kristendom og religion (se mere i kap. 3.1.3). Et børnekonfirmandforløb kan lægges ind som et tilbud til 3. klasser, og på den måde bliver et børnekonfirmandforløb en del af et større, struktureret forløb, der kan skabe kontinuitet.

På feltbesøgene var der flere eksempler på, at der tænkes taktisk i samarbejdsforløb op til børnekonfirmandåret ved f.eks. at invitere 2. klasser elever til påskeæggejagt på kirkegården i påsken eller ved at lave pinsekunstprojekter i samarbejde med skolens billedkunstlærer - evt. som en del af et skole-kirkesamarbejde, hvor 2. klasserne er med til at lave et stykke kunst eller en installation til brug i kirken. Det giver anledning til at invitere forældre og børn til forårsfernisering i forbindelse med aflevering eller afhentning af børn i skolen, og der var gode erfaringer med samtidig at fortælle, at der kommer en indbydelse til børnekonfirmandforløb i den nærmeste fremtid.

På feltbesøgene var der også eksempler på, at det kan være svært at skabe en kontakt til skolens ledelse, lærere eller SFO omkring børnekonfirmandforløb – særligt i sogne med stor religiøs, social eller kulturel mangfoldighed. Der var eksempler på, at mails og invitationer drukner i kommunikationsmængden, eller at

skolen ikke er interesseret i et samarbejde med kirken eller ikke kender til værdien af et børnekonfirmandforløb set i forhold til et børneliv. Et sogn oplevede - efter flere års manglende samarbejdsvilje fra skolens side - pludselig at komme igennem til en nyansat skoleleder. Det kan også være, at en ny SFO-leder, en ny lærer eller forældregruppe kan være med til at åbne mulighederne for samarbejder. En vigtig pointe er, at man som sogn er vedholdende og proaktiv i forsøget på at skabe gode, relationsbårde kommunikationsveje. Sognets skoler og SFO'er er alle potentielle samarbejdspartnere i forhold til en fælles interesse i at skabe et godt børneliv for sognets børn.

3.3.3. Samarbejde med forældre

Hvordan inddrages forældre i et børnekonfirmandforløb? Hvordan benyttes dette naturlige anknytningspunkt mellem folkekirke og sognets børnefamilier? Kan børnekonfirmandforløb skabe en særlig anledning til at inddrage børnefamilier omkring børnekonfirmandforløbets temaer og emner? I spørgeskemaundersøgelsen spørges til, i hvor høj grad forældre inddrages i et børnekonfirmandforløb. Overordnet kan man se, at børnenes egne voksne inviteres til gudstjenester eller arrangementer i kirken, men at de ikke inddrages som mulige ressourcepersoner.

Tabel 24 viser om forældre inddrages og i så fald hvordan

Tabel 24: Hvordan inddrages forældre og/eller andre af børnenes 'egne' voksne i konfirmandforløbet? man kan sætte mere end ét kryds.	Procent
De inviteres til en afsluttende børnegudstjeneste	80,9
De inviteres til gudstjeneste	59,2
De inviteres til arrangementer	59,2
De opfordres til samtaler hjemme om det at være børnekonfirmand	23,6
Andet	11,0
De opfordres til at hjælpe med praktiske ting	9,1
De inviteres til at hjælpe til med arrangementer	6,1
De inddrages ikke	1,9
De inviteres til at hjælpe med undervisningen	1,9
De opfordres til at komme med bidrag til undervisningen	1,6

n=309. Alle tal er i procent. Det er kun den primære besvarer, som har fået stillet dette spørgsmål. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Tabellen viser, at størstedelen af forældreinddragelse (80,9 pct.) foregår til en afsluttende børnegudstjeneste. Knap seks ud af ti angiver, at børnenes egne voksne inviteres til gudstjeneste, som er uden for børnekonfirmandforløbet og/eller inviteres til arrangementer. Knap en fjerdedel af børnekonfirmandunderviserne opfordrer børnenes egne voksne til at snakke med børnene derhjemme om det at være børnekonfirmand, men ellers tyder undersøgelsen på, at forældre i mindre udstrækning inddrages aktivt i børnekonfirmandforløbet. I feltbesøgene var der eksempler på andre former for forældreinddragelse, hvoraf tre forskellige nævnes herefter, som inspiration.

Samtalekort

På et feltbesøg så vi et eksempel fra et sogn, der arbejder struktureret på at inddrage forældrene ved at understøtte samtalen mellem børn og forældre omkring nogle af børnekonfirmandforløbets temaer (venskab, tro, glæde, tak, ensomhed, død og sorg). Børnekonfirmanderne får et samtalekort som afslutning på hver gang med en opfordring til at snakke med deres forældre om ugens spørgsmål eller tema. Selvom ikke alle børn snakker med forældrene om dette i ugens løb, var det tydeligt at nogle børn havde snakket med forældrene, når de næste gang kommer og er ivrige for at dele egne og forældrenes tanker og svar. Det var også tydeligt at se, at de øvrige børnekonfirmander inspireres af refleksionerne og blev dermed inspireret til at

bruge samtalekortet derhjemme ugen efter. På den måde inddrages forældre til hjemlige samtaler om kristendommens børnetemaer - måske temaer, som de ellers ikke ville have snakket om.

Nem og uforpligtigende inddragelse

Under corona-nedlukningen i foråret 2020, hvor børnekonfirmandforløb blev aflyst, forsøgte flere sogne sig med tiltag, der bl.a. inddrog forældrene. Et sogn sendte en påskehilsen ud med en påskebog og opfordring til godnatlæsning i påskedagene. Et andet sogn sendte gækkebreve ud til børnene med besked om at sende en sms til et telefonnummer, når de havde gættet det, hvorefter de fik en invitation til sammen med deres forældre at hente et påskeæg og en fortællebog om påsken på kirkegården op til påske. Opgaverne og hilsenerne blev positivt modtaget og kunne måske tyde på, at forældre, i hvert fald i en corona-tid, gerne vil gives anledninger til inddragelse på en nem og uforpligtende måde.

En håndsrækning

I forældreinterviews i forbindelse med feltbesøg udtrykker forældre sig generelt med stor taknemmelighed og for manges vedkommende også med overraskelse over, at kirken tilbyder et børnekonfirmandforløb. Nogle forældre tager gerne imod kirkens håndsrækning i erkendelse af, at de ikke selv har den store kundskab og kendskab til kristendom, kirke og tro. Som denne mor udtrykker det:

"De lærer også nogle gode ting, noget af det, som vi andre ikke ved så meget om – om døbefonten, kirken og alt det der. Det ved vi jo ikke så meget om."

Mor til børnekonfirmand-dreng

Andre forældre giver udtryk for, at et børnekonfirmandforløb kan være med til at udvikle livsmod og religiøs forankring, og de har forventninger til det dannelsesmæssige aspekt i et struktureret, religiøst børnekonfirmandforløb.

"Og så tænkte jeg måske også, at det er et rum for sådan lidt større diskussioner, end man ellers har andre steder – eller potentielt kan være det i hvert fald. Sådan lidt mere af filosofisk karakter."

Far til børnekonfirmand-pige

"Altså, jeg vil vise dem, at der er den her mulighed, fordi på sigt, så kan vi jo ikke præge dem så meget, men det kan vi lige nu og her....Og der tænker jeg bare, at der synes jeg godt, at der kan være nogle begreber og nogle værdier, som jeg gerne vil have, at mine børn bliver bekendt med. Om vi så bruger det resten af deres liv, det kan jeg jo håbe på, men jeg kan jo ikke gøre så meget andet."

Mor til børnekonfirmand-dreng

Overordnet har forældre en generel interesse i at støtte op omkring eller at blive inddraget i fritidstilbud, der kan bidrage til børns karakterdannelse og være med til at skabe et godt børneliv. Som oftest skal forældre bare bevidstgøres om værdien og betydningen af f.eks. et børnekonfirmandforløb set i forhold til et nutidigt børneliv. Udfordringen for kirken er at skabe et samarbejde med forældrene, så børnekonfirmandforløb ikke bare formidles som endnu et fritidstilbud, men derimod som et værdifuldt åndehul for børn, der skaber væredygtighed (se kap. 2.3.2 og 2.3.3.).

3.3.4. opsamling af værdifulde samarbejder på mange planer

Opsamlende kan man sige, at ligesom i alt andet kirkeligt arbejde fordrer det gode, relationelle tilgange og samarbejdsevner at inddrage kirkelige medarbejdere, frivillige, forældre og skolen i kirkens børnekonfirmandforløb. Denne inddragelse viser sig dog at være værdifuld af flere årsager og på flere planer:

For børnekonfirmander er samarbejde og inddragelse af flere forskellige voksne med til at skabe et særligt frirum med overskud af voksne. Det er med til at sikre en større pædagogisk rummelighed og et overskud til forskellige praktisk-kreative opgaver og til at skabe gode relationer.

For kirkelige medarbejdere og menighedsrådsmedlemmer er samarbejde og relevant inddragelse med til at skabe forståelse for børnekonfirmandarbejdet og tydeliggøre værdien af børnekonfirmandforløbets særlige frirum set fra et sogneperspektiv og som et væsentligt element i at bygge bro mellem kirken og sognets børnefamilier. På denne måde sikres opbakning og resurser til arbejdet.

Samarbejdet med skolen er en væsentlig faktor at investere i, dels fordi kirke og skole har et fælles mål om at skabe et godt børneliv for sognets børn, og dels fordi skolen er en betydningsfuld platform i forhold til at formidle et børnekonfirmandtilbud.

Forældresamarbejde og inddragelse kan betyde, at forældre bevidstgøres om værdien af børnekonfirmandforløbets særlige frirum og åndehul i et nutidigt børneliv. Derudover viser feltbesøgene, at en stor gruppe forældre sætter pris på et tilbud om et religiøst dannelsesforløb, der kan bidrage til børns livsmod og karakterdannelse og være med til at skabe naturlige anledninger til at komme i kirken og til at snakke videre i hjemmet om eksistentielle og religiøse børnetemaer. Udfordringen er, i hvor høj grad folkekirken formår at formidle det særlige ved børnekonfirmandforløbet til sognets forældre.

4. Nye rammer

4.1. Skolereformen

Med indførelsen af folkeskolereformen i 2014, som bl.a. ændrede rammerne for folkeskolerelevs fritid, samt anordningen, som gjorde det obligatorisk for sogne at tilbyde børn i sognet børnekonfirmandforløb, opstod der nye rammer for børnekonfirmandundervisningen. Spørgsmålet er, om det har haft en betydning for børnekonfirmandforløbene?

I spørgeskemaundersøgelsen vurderer næsten halvdelen af børnekonfirmandunderviserne, at antallet af børnekonfirmander har været nogenlunde det samme i perioden 2014 til 2018. Næsten en fjerdedel vurderer, at antallet af børnekonfirmander er faldet, og tæt på en femtedel vurderer, at antallet af børnekonfirmander er steget i perioden. Det er dog svært at sige, hvad der har haft indflydelse på, hvordan antallet af børnekonfirmander har udviklet sig.

Til spørgsmålet om folkeskolereformen fra 2014 kan tilskrives en betydning, svarer en stor del af børnekonfirmandunderviserne, at den ikke har haft en betydning eller, at de ikke ved, om den har haft en betydning i forhold til børnekonfirmand.

Den følgende tabel viser børnekonfirmandunderviserens svar på hvilken betydning, de mener, folkeskolereformen har haft.

Tabel 25: Oplever du, at folkeskolereformen fra 2014 har haft en betydning for følgende:	Slet ikke eller i mindre grad	I nogen grad	I meget høj grad eller i høj grad	Ved ikke
.Tidspunkt på dagen for børnekonfirmandforløb	37,8	16,8	30,1	15,2
Har folkeskolereformen haft betydning på andre måder i forhold til sognets børnekonfirmandforløb	42,4	9,7	11	36,9
Samarbejde med skolen om børnekonfirmandforløb er blevet bedre	46	9,1	9,1	35,9
Den overordnede struktur for forløbet (f.eks. gået fra ugentligt møde til weekend- forløb)	72,2	4,2	8,8	14,9
Et fald i antallet af børnekonfirmander	53,7	11,7	8,4	26,2
En stigning i antallet af børnekonfirmander	66,3	2,3	4,9	26,5
Samarbejde med skolen om børnekonfirmandforløb er blevet forringet	61,8	5,8	3,6	28,8

n=309. Alle tal er i procent. Det er kun den primære besvarer, som har fået stillet dette spørgsmål. Kategorierne "Slet ikke" og "I mindre grad" er blevet slået sammen og kategorierne "I meget høj grad" og "I høj grad" er blevet slået sammen. Tabellen er rangeret højest til lavest efter hvor mange der har svaret "I meget høj grad eller i høj grad".

Som det fremgår af tabellen, vurderer flest børnekonfirmandundervisere (30,1 pct.), at folkeskolereformen har haft betydning for tidspunktet på dagen for børnekonfirmandforløbet. Men som det også ses i tabellen, vurderer en stor del af børnekonfirmandunderviserne, at folkeskolereformen ikke har haft en betydning eller, at de ikke ved, om folkeskolereformen har haft en betydning. I spørgeskemaet angiver halvdelen af børnekonfirmandunderviserne, at de oplever udfordringer med de længere skoledage i forhold til børnekonfirmandforløbet. Spørgeskemaundersøgelsen kan ikke give svar på, om folkeskolereformen har haft betydning for børnekonfirmandforløbet som helhed. Dog peger den på, at særligt de længere skoledage, som blev indført

med folkeskolereformen, har været oplevet som en udfordring for en stor del af børnekonfirmandundervisere.

Skolereformens lange skoledage

Feltbesøgene understøtter, at de lange skoledage har været den største udfordring ved skolereformen. Dels har det lagt et ekstra pres på brugen af kirkens lokaler om eftermiddagen, og dels oplever kirkens medarbejdere, at børnene er trætte, når de kommer til børnekonfirmand, eller at nogle børn vælger tilbuddet fra. Derfor har særligt kirke- og kulturmedarbejdere eksperimenteret med anderledes strukturer og tidspunkter, hvor de f.eks. har forsøgt sig med weekendforløb eller fredag eftermiddagsforløb (se kap. 3.1.2.). Derudover har enkelte sogne taget højde for børnenes træthed i programmet og indlagt aktiviteter, som giver børnene opladende pusterum, så som at ligge på kirkebænkene og høre musik eller at nedsætte tempoet på aktiviteter til fordel for samvær og væren (se kap.3.2.3.).

Har folkeskolereformen skabt et behov for et særligt frirum i børns hverdagsliv?

Opsamlende kan man spørge, om skolereformen har været med til at pege på et endnu større behov for et særligt frirum i børns hverdagsliv? Efter skolereformen efterlyser børn og forældre i højere grad ikke-skoleagtige fritidstilbud, hvor børn mødes offline på tværs af køn og kultur i et legende, sansende og praktisk-kreativt læringsforløb.²⁰ Skolereformen har måske været med til at forstørre behovet for børnekonfirmandforløbets 'særlige frirum', hvad enten det opleves som et ritualiseret frirum eller som et åndehul og et pusterum i børns hverdagsliv (se kap.3.2.3.). Spørgsmålet er, om folkekirken er bevidst om børnekonfirmandforløbets særlige frirum set i forhold til folkeskolereformens indflydelse på børns hverdagsliv? Og udfordringen er, om folkekirken formår at formidle børnekonfirmandforløbets særlige frirum til sognets forældre og børn?

²⁰ Haugegaard, S m.fl. (2018)

5. Børnekonfirmander med særlige behov

I dette kapitel ser vi nærmere på en særlig folkekirkelig opgave med en særlig gruppe børn. Kapitlet er oprindeligt skrevet af Lars Nymark Heilesen, lektor v. FUV, til undersøgelsens idehæfte. I denne udgave er der tilføjet konklusioner fra undersøgelsen og fra feltbesøg, der har haft fokus på børn med særlige behov.

"Det gode ved børnekonfirmandanordning i 2014 er, at den ikke skelner mellem børn og børn med særlige behov. Børn er børn, dvs. at alle børn har lige ret til en vedkommende børnekonfirmandundervisning."

Præst

I 2009 underskrev og ratificerede Danmark FN's Handicapkonvention. Den fastslår bl.a., at 'deltagerstaterne skal træffe alle nødvendige foranstaltninger til at sikre, at børn med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre børn'. Samtidig er det en grund-sætning i kirken, at alle mennesker er Guds skabninger og har en plads i Gudsrigets fællesskab.

Anordningen af 2014 kræver, at tilbud om børnekonfirmandundervisning skal tilbydes til alle børn på 3.-4. klassetrin og dermed også børn med særlige behov. Det har dog ikke været så enkelt, som anordningen får det til at se ud, at kunne give dette tilbud til børnekonfirmander fra centerklasser og specialskoler. Ofte er det en række strukturelle spørgsmål omkring kontakt, transport, tilgængelighed, støtte og økonomi, der går hen og bliver uforudsete udfordringer. Det er afgørende, at det ikke bliver til hindringer, men at man forsøger at løse opgaven på tværs af sogne eller i provstiet.

Hvorfor skal børn med særlige behov indtænkes i et børnekonfirmandforløb?

"Formålet er, at børnene mærker, at de bliver taget alvorligt, som de mennesker de er, og bliver regnet med i det fællesskab, der er omkring kirken."

Præst

Set ud fra et teologisk, et børneretsligt og et menighedsperspektiv er der tre værdifulde grunde til, hvorfor børn med særlige behov skal indtænkes i et børnekonfirmandforløb.

- Inklusion er en teologisk grundsætning i den kristne kirke. Det er derfor menighedsrådenes opgave sammen med præster og andre medarbejdere at finde ud af at forme undervisningen, så børnekonfirmandundervisning bliver et reelt tilbud for alle.
- Børn med særlige behov har lige så stor brug for at blive inspireret af kristendommens fortællinger, ritualer, gudstjeneste, fællesskab og tro – og til at få lov til at få en fortrolighed her, som konfirmationsforberedelsen siden kan bygge videre på. Det er vigtigt at huske, at målet for børnekonfirmandundervisningen er det samme for alle. Det kræver til gengæld, at vejene til det mål må være forskellige. Vejledning til Anordningen giver stor frihed både mht. udstrækning af forløb, struktur og form – det vil sige at undervisningen må tage udgangspunkt i børnenes 'særlige behov'.
- Fællesskabet i en menighed, både voksen- og børnemenigheden får flere farver og større favntag, når alle kan være med på hver deres gode måde. På denne måde afspejler folkekirken befolkningens forskelligheder.

En forældre til en børnekonfirmand med særlige behov fortæller efter et børnekonfirmandforløb, hvordan familien opfattede kirkens inkluderende og særlige forløb. Det tyder på, at dette sogn har formået både at inkludere, at inspirere og at skabe rum for de særlige forhold, der gør sig gældende for disse børn og deres familier.

"Til afslutningsgudstjenesten kunne man mærke på ham (red. sønnen), at han følte sig hjemme, og at han havde en fest. Vi var benøvet over, hvor godt fat han (red. præsten) har på børnene. Mine forældre gav også udtryk for, hvor positivt overraskede de var over, at kirken og præsten gør en særlig indsats for børn med specielle behov. Så kan man mærke, at kristendom ikke kun er en kirke på en bakke!"

Far til børnekonfirmand med særlige behov

Lokale løsninger skabes i samarbejde

Det er en vurdering sammen med forældre og pædagoger/lærere, hvordan børnene bedst vil kunne erfare sig inkluderet. Det er f.eks. inkluderende og ikke ekskluderende at blive undervist på et specialhold, hvis det er her, et barn med særlige behov erfarer de samme gode muligheder som de andre børnekonfirmander for at være en del af kirken. Fra undersøgelsens feltbesøg viser det sig, at der findes forskellige kommunale strukturer for, hvilke skoletilbud man tilbyder børn med særlige behov. Derfor er det vigtigt som kirke at skabe et tilbud, der passer ind i den lokale specialundervisningsstruktur – også selv om det bliver på tværs af sognegrænser og måske mere et tilbud på provstiplan.

I spørgeskemaundersøgelsen tydeliggøres, at kun en lille del af børnekonfirmandunderviserne angiver, at de tilbyder børnekonfirmandforløb til børn med særlige behov.

Tabel 6 viser, hvor mange der tilbyder forløb for børn med særlige behov

Tabel 6: Tilbyder I særlige børnekonfirmandforløb til børn med særlige behov?	Procent
Nej	81,4
Ja, i eget sogn	11,1
Ja, i samarbejde med andre, f.eks. i provstiet	7,4

n=309. Alle tal er i procent. Kun primære svarperson. Tabellen er rangeret højest til lavest.

Som det fremgår af tabellen, angiver de fleste børnekonfirmandundervisere, at de i sognet ikke tilbyder særlige forløb til børn med særlige behov, mens knap to ud af ti tilbyder forløb enten i eget sogn eller i samarbejde med andre. Flere forskellige faktorer kan tænkes at have betydning for, hvorfor kun to ud af ti børnekonfirmandundervisere angiver, at de i sognet tilbyder forløb til børn med særlige behov. En forklaring kan være, at der er ingen eller få børn med særlige behov, eller at specialskolen for børn med særlige behov ligger i et andet sogn. Desuden er der også eksempler fra feltbesøg på, at man på provstiplan har samlet disse børn på særlige hold på tværs af sognene – som oftest i det sogn, hvor specialskolen ligger. Det kan muligvis også handle om resurser til at lave særlige hold eller manglende kompetencer i forhold til at håndtere børn med særlige behov. En børnekonfirmandunderviser skriver f.eks. i en kommentar i spørgeskemaet:

"Børn med opmærksomhedsforstyrrelse udfordrer mig, da jeg ikke har nogen uddannelse i at arbejde med dem."

Børnekonfirmandunderviser

Observationer fra feltbesøg viser, at børnekonfirmandforløb med børn med særlige behov som oftest finder sted i sogne, hvor man i forvejen har et samarbejde omkring specialkonfirmander. Erfaringer herfra og gode relationer til specialcentre er gode trædesten at gå på, når man skal indgå i et samarbejde om børnekonfirmandforløb. Det kræver som alt andet, at kirken har en forståelse for den lokale specialskole, deres medarbejdere, børn og herigennem forældrene, og at kirken er proaktiv i forhold til at bygge bro mellem kirken, menigheden og sognets specialinstitutioner. De største udfordringer viser sig som oftest, når der skal samarbejdes på tværs af sognene i provstiet for at sikre, at der tilbydes børnekonfirmandforløb til børn med særlige behov, sådan at der også følger resurser (både tid og økonomi) med til denne særlige opgave. Her efterlyser de præster og sogne, som påtager sig den opgave, at der skabes respekt og forståelse for denne særlige indsats og faglige viden blandt såvel kirkelige kollegaer, menighedsråd, som i provstiets administration (i forhold til resursefordelinger).

"Når vi i kirken arbejder med børn med særlige behov, så kræves der noget særligt af os - både som præst, organist, kirketjener og menighed."

Præst

Inddragelse og faglig sparring med specialpædagoger er vigtigt

Kirkens undervisere har sjældent selv en specialpædagogisk uddannelse og som oftest ikke nærmere kendskab til børnene i forvejen. Erfaringer viser dog, at løbende faglig sparring omkring undervisningen med klasselæreren eller specialskolens fagpædagoger er sikker vejledning. Samtidig er et godt skole- og institutions-samarbejde og ekstra voksenressurser afgørende for undervisningen og for kontakten til forældrene. Feltbesøgene viser tydeligt, at man ikke kan løse opgaven alene, men har brug for specialskolens lærere og pædagoger både i forhold til planlægning og logistik for at kunne gennemføre selve forløbet og ikke mindst i forhold til forældrekontakten. Som en forælder forklarer det:

"Vi er jo nysgerrig på det, for det er noget nyt for børnene, og så vil man jo gerne kunne følge med. Så fortæller lærerne også lidt, fordi de er med og kan se, at vores datter er interesseret og er begejstret, mens hun er i kirke. Når der har været billeder med hjem, der fortæller om, hvad de har lavet, så bliver man glad som forældre og tænker 'Gud, ja, sådan kan man gribe det an!' Man kan se, at kirken er god til at gribe de særheder, som børnene har."

Mor til børnekonfirmand med særlige behov

Et tæppe, lys og salmereg som bærbart liturgisk rum

Hvordan opbygges et struktureret, liturgisk forløb med mulighed for genkendelighed, konkrete og sanselige anknætningspunkter, som alle er vigtige elementer i et forløb for børn med særlige behov? Erfaringer viser, at uanset om man mødes på specialskolen eller i kirkens rum eller begge steder, kan det at sidde på et særligt tæppe omkring et lys eller sidde med et salmereg i hænderne skabe et konkret og genkendeligt, liturgisk rum. For børn med særlige behov er genkendelighed og fortrolighed særlig vigtig. Struktur, tydelighed, forudsigelighed, gentagelse, tydeligt kropssprog, enkelhed, få centrale ord og udstrakt brug af sanser, tryk og tillidsfulde relationer er bærerende elementer i undervisning for børn med særlige behov. Samtidig rimer det på den kirkelige undervisnings indhold. Og så har det den fordel, at det, der er nødvendigt for nogle, kan være godt for alle. En præst, der underviser børn med særlige behov, fortæller, hvordan genkendelighed kan skabes f.eks. med et tæppe og et lys, uanset om han mødes med børnene på specialskolen eller i kirkens rum.

"Når vi sidder indkredset af et tæppe og holder hinanden i hånden med lyset i midten som fokuspunkt, så har man et liturgisk rum, som er på samme måde hver gang, hvor vi gør det samme hver gang, vi starter på samme måde. Derudover kan man flytte det fra lokalet på skolen, hvor vi mødes de første fire gange med hen i kirken, hvor vi mødes de sidste fire gange."

Præst

Det kræver viden

Specialundervisning kalder på specialviden. Børnekonfirmandundervisning for børn med særlige behov styrkes af, at underviseren opsøger faglig kvalificering og efteruddannelse. Erfaringer viser, at der er meget inspiration at hente i fælles faglige fora med fælles planlagte undervisningsforløb og gode, konkrete formidlingsideer, når man skal bygge bro mellem børn med særlige behov og deres familier og sognets menighed. En præst, som deltog på et særligt tilrettelagt sparringsforløb fortæller om betydningen heraf:

"På et kursus fortalte en organist om et salmereg med knuder for hver 40 cm, sådan at hvert enkelt barn, der får det i hånden, instinktivt ved, hvor man skal holde fast, og at man har en plads i kredsen. Når man så synger f.eks. 'I Østen stiger solen op', så bruges rebet til at understrege teksten, når vi løfter og sænker. Fuldstændig enkelt, hvor man kan følge med i den fælles bevægelse og opleve, at man er bundet sammen. Det er en enkelt, pædagogisk ting, som jeg ikke selv kunne finde på, men som jeg har lært af en anden og kan sige tak for."

Præst

Særlig indsats og opbakning til børn med særlige behov

Udfordringer er der mange af i forløb med børn med særlige behov, da det kræver en særlig indsats og faglighed. Spørgsmålet er, om der er nok viden og opmærksomhed omkring denne særlige opgave både blandt kirkelige kollegaer og på provstiplan. Hvordan sikres opbakning og støtte til de præster, der påtager sig denne opgave? Og hvordan sikres, at der følger såvel faglige som økonomiske resurser med til den, der løfter denne særlige opgave?

6. Syv væsentlige elementer til inspiration

Rapporten indledes med følgende spørgsmål: Hvorfor er det vigtigt for børn at deltage i et børnekonfirmandforløb? Hvad er vigtigt at formidle i forhold til et børneliv i dag? Hvad er værdien af et børnekonfirmandforløb både i forhold til børn, forældre og folkekirkenes rækkevidde?

Rapporten har forsøgt at besvare disse spørgsmål med forskellige fokuspunkter og perspektiver ud fra undersøgelsens besvarelser, feltbesøg og ud fra erfaringsindsamlingen rundt omkring fra 'børnekonfirmandstuerne.'

For at fremtidssikre børnekonfirmandforløb, der er tilpasset de aktuelle rammer for børns skole- og fritidsliv, søges viden om, hvilke elementer, der understøtter et godt, attraktivt og velfunderet børnekonfirmandforløb. I det følgende vil der på en opsamlende og overskuelig måde beskrives syv væsentlige elementer, som undersøgelsen peger på som væsentlige elementer i et børnekonfirmandforløb. De væsentlige elementer begrundes med en kort baggrundsforklaring og et par korte argumenter, der beskriver, hvorfor det er væsentligt. (Disse syv elementer har også været omdrejningspunktet for projektets inspirationskatalog, i hvilket de udfoldes yderligere [link til idekatalog](#)).

6.1. Kristendomsformidling med en legende, sansende og erfaringsbaseret tilgang

Når børn selv får lov til at opleve, se, høre, smage, mærke og erfare kristendommens livsunivers, sætter det sig i kroppen på en særlig måde. 25 års børnekonfirmandundervisning har været med til at udfordre og udvikle kirkens formidlingsformer og religionspædagogiske tilgange. Derfor arbejdes der i dag ud fra en mere legende og sansende, praktisk-kreativ formidlingsform, hvilket børn såvel som forældre sætter pris på. Med skolens vægtlægning af boglige færdigheder efterlyser såvel forældre som børn mere legende, sansende og ikke-boglige læringsforløb. Det er vigtigt som kirke at kende til og at kunne formidle værdien af den sansende, erfaringsbaserede tilgang, hvor man griber og begriber, mærker og mærkes.

Hvorfor?

- Legende børnetilgange skaber variation i forhold til skoledagen.
- Børn og forældre er taknemmelige for en engagerende og erfaringsbaseret læringsform og prioriterer fritidstilbud, som er sjove og lærerige at deltage i.
- Et sansende, fysisk aktivt børnekonfirmandforløb er et positivt alternativ til børns øvrige virtuelle skærmaktiviteter. Her gives der mulighed for selv at mærke og at blive mærket.
- Praktisk-kreative og musiske tilgange kvalificerer kristendomsformidlingen. Kristendom har mange udtryksformer og mange sprog. Når man får lov at gribe med hænderne, så begriber man bedre.
- En flerdimensionel tilgang er med til at sikre børnemangfoldighed og pædagogisk rummelighed.
- Se nærmere om baggrunden herfor i kapitel 3.2.1.

6.2. Pak børn ind i kristendommens gode, stærke fortællinger

'Pak ikke børn ind i vat og bomuld, men pak dem ind i sange og gode, stærke fortællinger!' Sådan sagde Astrid Lindgren til sin 90års fødselsdag. Et børnekonfirmandforløb er en fantastisk mulighed for at pakke børn ind i sange og fortællinger fra kristendommens livsdydningsunivers. Det er dermed et af de få fritidstilbud, der kan sætte ord, fortællinger og sange på tro, håb, kærlighed, tvivl, død og sorg, drømme, himmel og Gud. Begreber som sætter ord på noget af det, mange synes er svært at sætte ord på. En bevidst formidling af 'dette særlige' er derfor essentiel og et grundlæggende omdrejningspunkt for et børnekonfirmandforløb,

når der skal udvælges temaer, fortællinger og aktiviteter. Man forventer at få kristendommen med, når man kommer i kirken, og der må man ikke skuffe. De bibelske fortællinger, oplevelsen af kirkerummet og ritualerne er vigtige at få med hver gang, man kommer og gerne vil være kirke.

Hvorfor?

- Et børnekonfirmandforløb er et af de få steder, hvor børn får mulighed for at mødes om nogle af de store fortællinger om alt det mellem himmel og jord.
- Forældre har forventninger til det dannelsesmæssige aspekt i et struktureret religiøst dannelsesforløb.
- Forældre anser forløbet som en mulighed for at udvikle livsmod og religiøs forankring.
- Forældre tager gerne imod en håndsrekning i erkendelse af, at de ikke selv har den store kundskab og kendskab til kristendom, kirke og tro. Forældre tager gerne imod kirkens håndsrekning om at skabe undren, tænkning og livsglæde i et struktureret religiøst, dannelsesforløb.
- Se nærmere om baggrunden herfor i kapitel 3.2.1.

6.3. Kirkens rum er ladet med betydning

At fylde kirkerummet med børnekonfirmander og lade rummet danne ramme omkring mødet mellem børn, kristendom og kirkens medarbejdere viser sig at være en værdifuld prioritering i mange sogne. Kirkerummets anderledes arkitektur og æstetik skaber en speciel rammesætning for børnekonfirmanders oplevelser og refleksioner og er med til at skabe en 'god anderledeshed', som gør børnekonfirmandforløbet til noget særligt. Fortrolighed med kirkerummet italesættes af både børn, forældre og undervisere som en betydningsfuld, men også overraskende værdi. Børnekonfirmander overraskes over kirkens uformelle læringsrum, fordi kirken som sted er ladet med betydning. Det giver betydning til de handlinger, der finder sted og til de fortællinger, der levendegøres.

Hvorfor?

- Mange børn har kun erfaring med at sidde stille i en kirke og overraskes positivt over, at kirkerummet også kan være et værested og et 'gøre-sted'.
- Ved en bevidst brug af kirkerummets æstetiske og eksistentielle stemthed kan almindelige opgaver og aktiviteter få nye betydninger og dermed give børnene en oplevelse af noget anderledes, nyt og lærerigt (det som de prioriterer i valg af fritidsaktiviteter).
- Kirkerummet skaber en god, anderledes ramme omkring et børnekonfirmandforløb og er med til at 'lade det med betydning.'
- Se nærmere om baggrunden herfor i kapitel 3.2.3.

6.4. Skab gode relationer før, under og efter et børnekonfirmandforløb

Ligesom i alt andet børnearbejde er relationer en grundlæggende fællesnævner, hvormed alt står og falder. Det socialt-relationale arbejde understøtter børnekonfirmandarbejdet ikke kun i forhold til vidensformidling, men i særdeleshed i forhold til værdiformidling. Børns relationer til sekundære, betydningsfulde voksne er af stor betydning, da de i billedlig forstand er med til at åbne døre til interesseområder, værdifortællinger og livsanskuelser. Relationelle kompetencer har stor betydning, ikke kun for børnenes ve og vel, men også for deres deltagelse og engagement i et børnekonfirmandforløb. Derudover har et børnekonfirmandforløb en særlig social-relational værdi som et af de få fritidsmødesteder, hvor drenge og piger mødes og er sammen

face-to-face omkring fysiske, aktive aktiviteter. Set fra et børne- og forældreperspektiv gemmer der sig mange værdifulde perspektiver, som burde få langt større opmærksomhed og formidles meget bedre.

Hvorfor?

- Når tweens prioriterer fritidsaktiviteter, hvor man har det godt med de voksne og med hinanden, forsøger de i bund og grund at sikre sig miljøer, hvor de trives i et godt fællesskab.
- Det relationelle møde med kirkens medarbejdere – såvel præst, kirke- og kulturmedarbejder, organist og graveren på kirkegården – er en afgørende faktor i forhold til at skabe interesse, engagement og fortrolighed med kristendommens betydningsunivers. Alle kirkelige medarbejdere, som børnene møder, er med til at åbne døren til kristendommens livsvidtningsunivers.
- Børnekonfirmandforløb er et af få breddefritidstilbud, hvor børn på tværs af køn og kultur, sports- og fritidsinteresser mødes omkring et struktureret dannelsesforløb.
- Et relevant argument overfor børn og forældre er, at et børnekonfirmandforløb er et 'analogt', skærmfrit og aktivt fritidstilbud, der træner 'være-dygtighed.'
- Se nærmere om baggrunden herfor i kapitel 3.2.2.

6.5. Tænk bevidst i strukturen så det passer til det lokale børne- og kirkeliv

Lange, kontinuerlige hverdagsdryp og korte, intensive forløb har hver deres styrker og svagheder. Derfor er det vigtigt at undersøge, hvordan børnelivet er skruet sammen for sognets børn i forhold til geografiske, relationelle og kulturelle infrastrukturer og tage hensyn til det, når man skal opbygge forløbets struktur.

Styrken ved lange, kontinuerlige forløb (f.eks. 8-12 gange) er de øgede muligheder for at skabe et længere følgeskab og være en del af børns hverdagsliv med små hverdagsdryp, der skaber rum for gentagne ritualer og faste rutiner. Derudover giver det mulighed for en større fortrolighed og inddragelse af børnekonfirmander og deres forældre i kirkens gudstjenester og kirkelige arrangementer. Svagheden kan være, at evt. mange øvrige fritidstilbud gør det svært for børn at afsætte en fast eftermiddag i en længere periode.

Styrken ved korte, intensive forløb (f.eks. weekender, ugeforløb, lejrforløb) er den øgede intensitet og tid til uformel tilstedeværelse med plads til længerevarende, kreative projekter, måltidsfællesskaber, frugtpauser og godnathistorier. Det understøtter en tilstedeværelse og opmærksomhed hos både børn og voksne, når man ikke afbrydes for at skulle videre til næste fritidsaktivitet, altså ikke bare er på transit-visit i en hverdag med mange stoppesteder. Svagheden kan være, at en gruppe børn afskæres i at deltage, hvis de korte forløb falder sammen med særlige familiestrukturer/ferier eller andre fritidsarrangementer/stævner.

Struktur hver gang

Uanset, om man vælger lange, kontinuerlige eller korte, intensive forløb, er en væsentlig erfaring, at det er nødvendigt med en fast, grundlæggende struktur for hver gang, man mødes. Ligesom i gudstjenesten giver det god mening at ritualisere hver mødegang i en fast struktur, der rummer en enkelhed i formen og skaber en naturlig vekselvirkning mellem forskellige rum, aktiviteter og samværsformer. Ritualiseringen giver ro og overskud hos underviseren i samarbejdet med forskellige faggrupper og frivillige. Derudover skaber det en ro for børnene og bygger bro til gudstjenestens ritualisering.

Se nærmere om baggrunden herfor i kapitel 3.1.

6.6. Skab et 'åndehul' i børns hverdagsliv med tid til at puste ud og ånde ind

Set ud fra et børnesociologisk perspektiv lever et flertal af børn i dag i et hektisk børneliv uden faste hverdagsstrukturer. Derfor kan ritualiserede fritidstilbud – som f.eks. selvforsvar og skak, der sætter rammerne med forholdsvis faste strukturer og rutiner – opleves som et frirum, et pusterum eller et åndehul. Her er rammerne ikke til diskussion, og der skal ikke tages så mange valg, hvilket kan give børn energi til at forholde sig til selve aktiviteten eller det sociale i interessefællesskabet. Særligt efter skolereformen tyder det på, at der er et øget behov for disse åndehuller.

Hvorfor?

- Særligt efter skolereformen med lange skoledage og en vægtlægning af målstyret undervisning er der brug for frirum, hvor børn ikke skal bedømmes, måles, vejes og testes.
- Børnekonfirmandforløb giver mulighed for at skabe et tilbagevendende, ritualiseret pusterum – et åndehul, når der skabes rum for gentagne ritualer og faste rutiner. En fast, ritualiseret struktur bygger desuden bro til gudstjenestens liturgiske ritualisering eller religiøse hverdagsritualer.
- Børnekonfirmandforløb kan blive et særligt åndehul med et overskud af voksne, som har ro og tid til nærvær og samvær og som lytter til børns spørgsmål, tanker og refleksioner.
- Kirkens rum som et anderledes værested kan blive et spændende eksperimentarium for 'åndelige pusterum' og åndehuller, hvor der med en børnetilgang skabes rum for at være træt, falde i staver eller bare få ro på.
- Se nærmere om baggrunden herfor i kapitel 3.2.3.

6.7. En del af noget større!

Tænk børnekonfirmandforløb som en 'del af noget større' fra vugge til krukke. Dels er det én af de hånds-rækninger, kirken tilbyder forældre i forhold til dåbsoplæring, dels er forløbet ét af mange møder med kirken igennem et børne- og ungdomsliv. Tænk gerne børnekonfirmandforløbet ind i en sammenhæng med skole-kirke-samarbejder, kirkens børne-, musik- og korarbejde eller de øvrige folkekirkelige børne- og ungdomsorganisationer. Mødet med præst og kirke- og kulturmedarbejder i et børnekonfirmandforløb lægger kimen til fremtidige mødepunkter og vendepunkter med konfirmandpræst, ungdoms- og uddannelsespræst, hospitalspræst og sjælesorgssamtaler og kirkens øvrige aktiviteter og sociale arbejde. Endelig er et børnekonfirmandforløb en mulighed for, at børn etablerer eller styrkes i en gudsrelation og et forhold til det, der er større end os selv.

Hvorfor?

- Børnekonfirmandforløb er en del af kirkens dåbsoplæringstilbud og er ét af mange møder med kirken igennem et børne- og ungdomsliv.
- Børnekonfirmandforløb kan blive en væsentlig del af noget større – nemlig børns religiøse dannelsesforløb.
- Børnekonfirmandforløb er én af de hånds-rækninger, kirken kan give sognets børnefamilier i forhold til at tilbyde et forløb, der kan skabe et værdifuldt pusterum og åndehul i børns liv.
- Børnekonfirmandforløb er med til at forstørre folkekirkens rækkevidde i forhold til sognets børnefamilier.

Et værdifuldt frirum

Et børnekonfirmandforløb kan blive et værdifuldt frirum for børn og et meningsgivende møde mellem børn, kirke og kristendom, hvis man som kirke er sig bevidst om de 'gode elementer' i et forløb og kender til 'frirummets' betydning for det lokale børneliv. Derudover er det vigtigt at have kendskab til, hvad der er vigtigt for børns valg af fritidsinteresser – ikke mindst efter skolereformen. Dette er essentielt, når man udfordres til at skulle sætte ord på og formidle værdien af et børnekonfirmandforløb til børn, forældre, skole, SFO og til kirkens medarbejdere.

Forhåbentlig kan denne rapport være med til at skabe en bevidsthed om de 'gode elementer' og værdien af et børnekonfirmandforløb som et helt særligt, værdifuldt frirum. Derudover håber vi, at rapporten kan give inspiration til det lokale børnekonfirmandarbejde og kan bruges i det videre arbejde som et konstruktivt indspark i faglige fællesskaber og refleksioner omkring en videre udvikling af børnekonfirmandarbejdet.

7. Undersøgelsens metode

I dette kapitel beskrives de undersøgelsesmetoder, der er benyttet i børnekonfirmandundersøgelsen henover en toårig periode fra sommeren 2018 til sommeren 2020. Her beskrives tanker og intentioner bag undersøgelsens metoder, og hvordan den indsamlede viden og data er blevet behandlet. Al håndtering af data er behandlet i henhold til Datastyrelsens retningslinjer med FUV, Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter, og CUR, Center for Ungdomsstudier, som dataansvarlige.

Overordnet består Børnekonfirmandundersøgelsen af fire dele:

- **En kvantitativ undersøgelse** i form af et spørgeskema sendt ud til præster og kirke- og kulturmedarbejdere foretaget af CUR, Center for Ungdomsstudier²¹ i samarbejde med FUV²² i efteråret 2018
- **En kvalitativ undersøgelse** i to dele:
 - **Best practice erfaringsindsamling** blandt børnekonfirmandarbejde foretaget af CUR (antropolog og religionspædagogisk konsulent) efteråret 2018 og foråret 2019.
 - **Next practice metodeudviklingsarbejde** i børnekonfirmandarbejde foretaget af CUR (religionspædagogiske konsulent) efteråret 2019 og foråret 2020.
- **Formidlingsarbejde** af undersøgelsens konklusioner, erfaringer og anbefalinger foretages af FUV og Konfirmandcenteret.

Dette metodeafsnit begynder med at beskrive det indledende arbejde efterfulgt af en beskrivelse af den kvantitative undersøgelsesdel. Derefter beskrives den kvalitative del med best practice- og next practice-forløb. Undervejs gøres der rede for nogle af de formidlingstiltag, der har været i løbet af undersøgelsen frem til dags dato velvidende, at den videre formidling fortsætter efter denne rapports afslutning.

Indledende deskresearch og inddragelse/interviews med resursepersoner

Forud for undersøgelsen har CUR lavet relevant deskresearch om tidligere konfirmand- og børnekonfirmandundersøgelser, skolereformens indflydelse på børns fritidsliv og en opsamling af erfaringer af religionspædagogiske metoder omkring dåbsoplæring særligt med henblik på de lutherske traditioner i nabolandene. Desuden interviewede CUR relevante resursepersoner (præster, kirke- og kulturmedarbejdere, foreningen Kirkekultur.nu samt religionspædagogiske konsulenter), der gav feedback på såvel projektbeskrivelse som på spørgeskemaet. Det har været givtigt at inddrage disse resursepersoner dels i forhold til at indsamle opdateret viden omkring feltet og i forhold til at skabe interesse og følgeskab hos en gruppe fagpersoner under projektførelsen, som senere kan være med til at videreformidle projektets arbejde og resultater.

Undersøgelsens projektbeskrivelse er lavet i et samarbejde mellem FUV og CUR, hvor begge parter har sat deres aftryk på undersøgelsens fokuspunkter og metoder. Projektbeskrivelsen er endelig godkendt af FUV og har været brugt løbende i undersøgelsen som et tilbagevendende arbejdsredskab, målstyringsredskab og som et kommunikativt element i forbindelse med samarbejdspartnere og lokale aktører. Projektbeskrivelsen har været udformet i to udgaver: Både en lang, fyldestgørende udgave og en kortere udgave af hensyn til kommunikationsværdien med diverse samarbejdspartnere (se bilag 1).

²¹ CUR, Center for Ungdomsstudier, er et praksisorienteret forskningscenter, der forsker i børneliv og ungdomskultur, værdier og foreningsliv. Se mere på www.cur.nu.

²² FUV, Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter, er den fælles folkekirkelige aktør på uddannelses-, videns- og udviklingsområdet i Danmark. Se mere på www.fkuv.dk

Projektet har endvidere været fulgt af en følgegruppe med repræsentanter fra Landsforeningen af Menighedsråd, Præsteforeningen, biskopperne, Konfirmandcenteret samt Fagforeningen for kirke- og kulturmedarbejdere. Følgegruppen har mødtes flere gange undervejs i undersøgelsens forskellige faser og har givet feedback og sparring på undersøgelsens metode, rækkevidde og delkonklusioner.

Igennem hele forløbet har projektets styregruppe (to repræsentanter fra FUV og Konfirmandcenteret og en repræsentant fra CUR) mødtes løbende for at samle op, justere, sparre og sørge for at projektets mål, fokuspunkter, metoder og kommunikation er blevet fulgt til dørs.

Den kvantitative undersøgelse

Den kvantitative undersøgelse fik form af et spørgeskema, som har til formål at afdække børnekonfirmandundervisningens position fire år efter folkeskolereformens indførsel i 2014. Andre børne- og fritidsundersøgelser tyder på²³, at folkeskolereformen har ændret landskabet for børn og unges fritidsliv. Gælder dette også for børnekonfirmandarbejdet? For at afdække feltet spænder spørgeskemaet bredt, idet der spørges ind til børnekonfirmandforløbenes struktur, form og indhold, tilslutning, samarbejder samt undervisning af børn med særlige behov.

Spørgeskemaet blev udsendt fra FUV til præster, og Kirkekultur.nu sendte ud til sine medlemmer (kirke- og kulturmedarbejdere) i efteråret 2018. FUV udtog stikprøven, mens analysearbejdet blev foretaget af CUR, og endelig har FUV's sociologiske medarbejdere været med inde over den afsluttende vurdering af den kvantitative analyse. Den kvantitative undersøgelse og analyse ligger tilgængelig i en selvstændig pdf-rapport [se her](#). Her kan man læse mere om spørgeskemaet, stikprøven, repræsentativitet, bortfaldsanalyse og behandlingen af den data, der er fremkommet via spørgeskemaet i undersøgelsen.

Relevante tabeller og data fra den kvantitative undersøgelse har været inddraget i den kvalitative undersøgelses fokuspunkter i forsøg på at undersøge tabellernes betydninger, nuancer og undtagelser. Et uddrag af relevante tabeller er derfor inddraget i denne rapport for at understøtte tendenser og konklusioner.

Den kvalitative undersøgelse

Den kvalitative undersøgelse har til formål at indsamle viden om børnekonfirmandundervisningens position, form, struktur og metoder i praksis fire år efter skolereformen. Hvilke erfaringer gøres i forhold til projektets fire fokuspunkter?

- Det strukturelle (modeller for struktur og form)
- Det indholdsmæssige (kristendomsformidling og religionspædagogiske tilgange)
- Samarbejdspartnere (skole, forældre, kirkelige medarbejdere og frivillige)
- Børn med særlige behov

Aktionslæring

Den kvalitative undersøgelse er inspireret af en aktionslærende tilgang, hvor fokus er på udviklingen af professionsviden og praktisk viden. Aktionslæring bygger på den antagelse, at praktikere gennem undersøgelser af egen praksis kan frembringe relevant og praksisnær viden om, hvad der virker lokalt, som kan deles og formidles til andre, og som kan bidrage til en positiv forandring eller udvikling. I aktionslæring er formidlingen af projektet også mere rettet mod praksisfeltet, end f.eks. akademiske artikler er det. Til forskel fra videnskabelig viden handler professionsviden om, hvad praktikere i feltet kan og bør gøre, og hvad der virker i deres praksis. Praktisk viden omfatter alt det i praksisfeltet, som er af mere intuitiv karakter, med andre ord

²³ Juul & Østergaard, 2017; Arendt & Skov, 2017; CUR, 2019

den viden og erfaring som er 'kendetegnet ved at være bundet i rutiner og reflekser og knyttet til underforståede værdier, normer og holdninger'.²⁴ Fokus på såvel professionsviden som den praktiske viden er essentiel, når undersøgelsesfeltet er børnekonfirmandundervisning, som er et særligt værdiformidlende felt. Her fordres det særlige, at man som børnekonfirmandunderviser udfordres til at kende til intentionen af det, man gør og til at kunne kommunikere værdien af den værdiformidlende praksis. Målet er at bidrage til udvikling af praksisfeltet ved at eksperimentere og løbende reflektere over konkrete aktioner eller eksperimenter. Gennem refleksive samtaler har vi forsøgt at analysere, strukturere og finde mønstre i samarbejde med praktikerne. Nogle gange kun med en enkelt praktiker, andre gange i praksisfællesskaber der, hvor man f.eks. er flere om et børnekonfirmandforløb.

Feltbesøg

Den kvalitative undersøgelse har fået form af feltbesøg med observationer af børnekonfirmandforløb og en eller flere længere, refleksive samtaler med en eller flere af de ansvarlige undervisere i 54 feltbesøg. Dette er suppleret med interviews/fokusgruppeinterviews med forældre, børnekonfirmander, børnekonfirmandundervisere og menighedsrådsmedlemmer. Der er indhentet skriftelige tilladelser til alle interviews. Citater fra interviews er anonymiseret og brugt i rapporten til at eksemplificere og understrege diverse konklusioner og anbefalinger. I planlægningen og udvælgelsen af feltbesøg har der været lagt vægt på en spredning inden for følgende parametre:

- Geografi (fordelt på stift samt urbaniseringsgrad)
- Om det er præst eller/og kirke- og kulturmedarbejder, der står for forløbet
- Struktur i forløbet (ugentligt/weekendforløb, langt/kort forløb)
- Særlige samarbejder med forældre, skole, SFO, frivillige eller institutioner f.eks. med børn med særlige behov

Se tabellerne omkring fordeling af feltbesøg.

Feltbesøg (Best og Next Practice) fordelt på urbaniseringsgrad	
Stift	Antal feltbesøg
Aalborg	5
Aarhus	7
Viborg	3
Haderslev	6
Ribe	4
Fyn	3
Lolland- Falster	3
Roskilde	10
Helsingør	6
København	7
I alt	54

²⁴ Plauborg, H. Andersen, J.V& Bayer. M (2007)

Feltbesøg (Best og Next Practice) fordelt på urbaniseringsgrad	Antal feltbesøg
København, hovedstads- og forstadssogne	12
Andre storbyes sogne (Aarhus, Aalborg, Odense)	7
Provinsby sogne	20
Landsogne	15
I alt	54

Interviews med forskellige aktørgrupper (Best og Next Practice)	
Præster	21
Kirke- og kulturmedarbejdere	23
Forældre	23
Frivillige hjælpere i børnekonfirmandforløb	7
Lærere	2
Børn	45 børn (heraf mange gruppeinterviews)

Den kvalitative undersøgelse består af to dele:

- **en kvalitativ best practice-erfaringsindsamling** i efteråret 2018 og i foråret 2019
- **et kvalitativt next practice-følgeforløb** med fokus på metodeudvikling i efteråret 2019 og i foråret 2020.

I det følgende beskrives intentioner og metoder i de to forskellige undersøgelsesdele.

Best practice-forløb (efteråret 2018 – foråret 2019)

Best practice-forløbet har bestået af feltbesøg med observationer, interviews og refleksive samtaler med børnekonfirmandundervisere, suppleret med interviews af børnekonfirmander og forældre. Et af formålene med undersøgelsen har været at indsamle forskellige best practice-eksempler på børnekonfirmandarbejdet. Det er ikke muligt at bestemme én form for best practice, fordi det i høj grad er kontekstuel bestemt, hvad der er godt og bedst afhængig af lokale forhold, resurser og samarbejdsmuligheder. Derudover er det grundlæggende subjektivt, hvad der er bedst, men med udgangspunkt i den enkeltes praksis har vi haft fokus på, hvordan der subjektivt fortælles om kvaliteten af det, der gøres.

Det har været et bevidst og nyttigt metodemæssigt valg i erfaringsindsamlingen at fokusere på best practice - dvs. at kortlægge de positive erfaringer og de gode eksempler i praksis som udgangspunkt for mulige udviklingspotentialer.²⁵ Formålet har ikke været at finde frem til en bedste gennemsnitsmodel for børnekonfirmandarbejdet, men derimod at indsamle og kortlægge en bredde af bedste praksisser. Disse har været udgangspunkt for analysearbejdet for at finde frem til elementer af god praksis i børnekonfirmandarbejdet. De gode elementer eller 'ingredienser' præsenteres i et idekatalog med det formål at være med til at skabe inspiration til udvikling og nytænkning i andre sogne og ikke mindst til brug i next practice-fasen.

Endvidere er det essentielt, at en erfaringsindsamling tager udgangspunkt i en positiv optik, når man har at gøre med et felt, som for en lang række sogne igennem de seneste par år er forbundet med udfordringer og frustrationer. Når man inviteres indenfor i hverdagens praksis, er det af stor betydning for ærligheden og re-

²⁵ Shulman, L. (2004)

fleksionerne, at man kommer med nysgerrige øjne på kvaliteten af det gode arbejde, der gøres. Når der senere spørges ind til udfordringer, de mislykkede forsøg eller de problematiske udfordringer, fremkommer de som oftest helt naturligt i samtalerne, fordi de også er en del af praksissen eller måske har været (om)vejen til den gode praksis. Selv om det ikke har været hovedfokus, har udfordringerne og de problematiske elementer også været inddraget i erfaringsindsamlingen og i analysearbejdet for at danne afsæt for udviklings-tiltag i next practice-fasen.

Med nysgerrige øjne har undersøgelsen derfor haft fokus på de gode eksempler, hvor vi har været på jagt efter best practice i både land og by, i store og små sogne, hos erfarne og nystartede børnekonfirmandundervisere og har besøgt og interviewet kirke- og kulturmedarbejdere, præster, frivillige, forældre og børnekonfirmander om betydningen af best practice-initiativerne. Flertallet af disse interviews er udvalgt og aftalt på forhånd, mens en del af dem er opstået i situationen på feltbesøgene. Særligt interviews med forældre og frivillige er opstået i nuet, hvor vi har spurgt, om de vil deltage i et interview, eller vi har lavet aftale om at ringe efterfølgende. Interviews med børnene er foretaget som interviews i situationen (børn i aktion) eller som fokusgruppe-interviews i pauser eller efter forløbene. Også her er der indhentet skriftelige tilladelser fra forældre.

Best practice-feltbesøgssteder er primært udvalgt efter anbefalinger fra resursepersoner, præster og kirke- og kulturmedarbejdere. Velvidende, at best practice kan udvælges ud fra mange kriterier, har undersøgelsen efterspurgt steder, hvor man har en fornemmelse af, at der er en særlig kvalitet²⁶ i børnekonfirmandarbejdet, eller hvor man afprøver interessante initiativer i forhold til projektets fire fokusområder (det strukturelle, det indholdsmæssige, samarbejder og børn med særlig behov). Derudover er best practice-stederne udvalgt efter demografiske og repræsentative kriterier. Vi er opmærksomme på, at et fokus på best practice-steder fremfor worst practice-steder kan medvirke til, at der er udfordringer og problematikker, som vi ikke har indfanget i denne rapport. Men som nævnt ovenfor har det været en bevidst prioritering at holde fokus på best practice for at skabe inspiration og motivation også til de steder, hvor det er besværligt at få gang i børnekonfirmandarbejdet.

Observationer, interviews, samtaler og refleksioner fra best practice-feltbesøg er transskriberet, analyseret og systematiseret, og væsentlige pointer er inddraget i rapportens materiale. Best practice-feltbesøgene har vist et bredt udsnit af gode praksisser med fokus på leg og læring, kirkelig fortrolighed, betydningsfulde relationer og eksemplariske skolesamarbejder, men feltbesøgene har også vist forskellige udfordringer og konsekvenser af de ændrede vilkår, som kræver opmærksomhed og en bevidsthed. Disse har vi forsøgt at samle op på i det videre arbejde i next practice-fasen (se nedenfor).

Best practice Idekatalog

Opsamlinger og konklusioner på best practice-forløbet blev afprøvet ved tre arrangementer lige før sommeren 2019 ved:

- Kirke- og kulturmedarbejdernes landsmøde torsdag 13. juni 2019, Vingsted Centeret, Vejle (tre workshops med deltagelse af ca. 30 kirke- og kulturmedarbejdere)
- Sjællandsk inspirationsdag om børnekonfirmandarbejde tirsdag 18. juni 2019, Solrød, Roskilde Stift (oplæg og refleksioner ved temadag med 48 præster og kirke- og kulturmedarbejdere, der arbejder med/ skal til at arbejde med børnekonfirmander)

²⁶ Kvalitet forstås bredt i forhold til en særlig bevidsthed omkring inddragelse af leg og læring, formidling og fortrolighed, relationelle tilgange og eksemplariske samarbejder med skole, forældre og frivillige.

- 'Morgenmøde' onsdag 19. juni 2020, København, Københavns stift (oplæg og refleksioner med ca. 15 præster og kirke- og kulturmedarbejdere, der arbejder med eller skulle i gang med at arbejde med børnekonfirmander. Morgenmødet blev desuden livestreamet og fulgt af 15 andre deltagere rundt omkring i landet.)

Kommentarer, refleksioner og tilbagemeldinger herfra blev inddraget sammen med analysen af best practice-erfaringerne, hvilket udmøntede sig i et idekatalog, hvor essensen af ideerne præsenteres som 'gode ingredienser'/elementer i børnekonfirmandarbejdet. Elementerne konkretiseres med konkrete eksempler, citater og billeder fra best practice-erfaringsindsamlingen til inspiration, [link til idekatalog](#). (inspirationsideerne præsenteres i denne rapport's kapitel 6). Dette kommunikationsformat blev til, fordi der i forbindelse med feltbesøg blev spurgt til, hvad man forventer eller håber på, at der kommer ud af undersøgelsen. Et gennemgående og tilbagevendende ønske hos mange var et overskueligt materiale, der ikke nødvendigvis er et fast materiale (der er der så mange af), men som kan inspirere med konkrete ideer og overordnede refleksioner. Derfor har projektet arbejdet med et idekatalog, der i form og indhold kan bruges som inspiration i det videre arbejde eller som oplæg til refleksion i faglige fællesskaber blandt såvel præster som kirke- og kulturmedarbejdere.

Idekatalogets første udgave lå tilgængeligt som PDF-fil på relevante hjemmesider (Konfirmandcenteret, CUR og FUV) i efteråret 2019 og blev udsendt til alle medvirkende best practice-sogne og til samarbejdende resursepersoner. Derudover blev det brugt i next practice-forløbet i efteråret 2019 som arbejdsværktøj, hvor man som sogn kunne inspireres af idekatalogets fokuspunkter i forhold til next practice-udviklingsarbejdet. Med en tilføjelse af et yderligere kapitel omkring børnekonfirmander med særlige behov blev idekataloget udgivet i sit endelige format som et trykt katalog og en pdf-fil i januar 2020. Idekataloget er efterfølgende blevet kommunikeret ud via diverse nyhedsbreve og hjemmesider og uddelt på diverse kurser og præsenteret af FUV på stiftskurser i 2020. Der er en opmærksomhed på, at et idekatalog fortsat skal bæres med ud og formidles igennem artikler, flere tema- og kursusdage, samarbejder m.m.

Next practice-forløb (efteråret 2019 – foråret 2020)

Next practice har været projektets metodeudviklingsforløb med følgeforløb hos børnekonfirmandhold ud fra lokale, selvvalgte udviklingsområder indenfor projektets fokusområder. Metodeudviklingsforløbet har bestået af feltbesøg med observationer, sparring, spørgsmål og refleksive samtaler med børnekonfirmandundervisere, suppleret med interviews af børnekonfirmander og forældre. Derudover har der været opfølgende samtaler/besøg eller telefonsamtaler. Fokus på next practice var dels en afprøvning af idekatalogets ideer og anbefalinger, men også et metodeudviklingsforløb i tæt samarbejde med børnekonfirmandundervisere, der selv definerede egne, lokale udviklings- og handlingsinitiativer. Next practice har derfor potentiale til at blive nye best practices, ligesom det kan være med til at skabe motivation og udvikling også der, hvor det synes svært at komme i mål med børnekonfirmandarbejdet. Ligesom i best practice kunne man selv melde sig til at deltage i next practice, andre blev opfordret, og endelig er det forsøgt at tage hensyn til demografiske og repræsentative kriterier samt særlige udviklingsområder.

I foråret 2020 blev flertallet af børnekonfirmandforløb udfordret af Covid-19-nedlukningen og dermed forhindret i at gennemføre det planlagte forløb. I samarbejde med de enkelte next practice-sogne blev der så vidt muligt arbejdet videre med aftalte initiativer omend med nogle andre tilgange. Covid-19-nedlukningens 'benspænd' skabte pludselig nye muligheder (udendørsinitiativer og andre samarbejder f.eks. med inddragelse af forældre). Der blev i denne periode aflyst flere aftalte feltbesøg, som så vidt muligt blev erstattet af telefonisk sparring og samtaler. Erfaringer fra Covid-19-nedlukningen har givet anderledes og værdifulde perspektiver, som vi har valgt at inddrage i undersøgelsens erfaringsmateriale.

Observationer, refleksive samtaler, interviews og materiale fra next practice-feltbesøg er transskriberet og analyseret, og væsentlige pointer er inddraget i rapportens materiale. Next practice-følgeforsøg og feltbesøg har vist en forskelligartet tilgang til udviklingsarbejdet med fokus på stukturer og indhold, tilslutning og forældrepbakning, samarbejder med skole, SFO og frivillige. En essentiel erfaring har dog været, at følgeforsøgs strukturerede sparring og refleksive samtaler har haft stor betydning for udviklingsforløbet.

Mange steder har aktørerne efterfølgende givet udtryk for, at det er af stor betydning at få et ekstra sæt øjne på det arbejde, der gøres, ligesom sparringssamtaler med intentionelle spørgsmål og refleksioner over praksis lader til at være virkningsfulde i forhold til at fastholde motivation og fokus på udviklingsarbejdet. Nogle steder gav next practice-følgeskabet ikke de forventede resultater, men derimod helt andre erfaringer. Andre steder oplevede man slet ikke at komme i mål i projektets next practice-fase, men gjorde sig erfaringer med mislykkede forsøg eller omveje. I de refleksive samtaler blev der lagt vægt på, at disse (mislykkede) erfaringer ofte er nødvendige for siden hen at komme i mål med f.eks. helt konkret at få en positiv kommunikation med skolen eller at få oprettet et børnekonfirmandhold. Selv om målene ikke blev nået, blev der givet udtryk for, at de refleksive samtaler havde været med til, at man ikke gav op, men derimod blev motiveret til at gå ad andre veje i det videre arbejde.

Til sidst et lille konkret eksempel fra et sogn, der havde et mål om at få flere børn på et børnekonfirmandhold med kun 11 tilmeldte børn i begyndelsen af skoleåret. Efter et vejledningsforløb med fokus på selvvalgte initiativer, der blev søsat og fulgt i next practice-følgeskab, var der pludselig 36 børn på holdet og tre på venteliste! Dette gav så andre udfordringer og spændende udviklingsinitiativer, som følgeforsøbet måtte have fokus på. I en evaluerende samtale efter next practice-følgeforsøbet udtalte præst og kirke- og kulturmedarbejder (KKM) følgende:

Hvordan har det været at være med i next practice-følgeforsøg?

KKM: *Super - så godt at få konkrete ideer og fif, der er lige til at bruge... Mange af dem virkede jo omgående. Du kommer med en stor viden om, hvordan man gør andre steder og kan gøre det. Vi når jo aldrig ud til at se, hvordan andre gør andre steder...*

Præst: *Men også godt, at du kommer med andre øjne og spørger ind til hvorfor og hvordan. Så opdager man pludselig betydningen af det, vi gør på andre måder. Jeg havde aldrig tænkt, hvad det betyder, når vi tropper op på skolen - at så sker der en kollektiv invitering, at de får sat ansigt på kirken, at relationer har så stor en betydning, og at det er nødvendigt, at børnene går hjem og siger til forældrene, at det her vil de gerne gå til. Jeg troede jo, det var den anden vej rundt. Og så det at man får et positivt møde med en stor gruppe kirkefremmede sognebørn - det har jeg slet ikke tænkt på den måde...*

KKM: *Det er også godt, at du kommer med dine spørgsmål. Vi når jo ikke at sætte os ned sammen og snakke om, hvad vi har lært, hvad vi tænker, der skal forbedres, hvad der har fungeret godt. Men når du stiller de spørgsmål, så skal vi jo tænke sammen og højt om det, vi har lavet, og hvad der virker, og hvordan vi kan forbedre forløbet. Det bliver en god måde at udvikle på. Og så er det så fint, at I tager udgangspunkt i det, vi gør godt og derefter udfordrer os på alt det andet...*

Opsamling

Det tyder på, at der ligger et stort potentiale i tværfaglige fællesskaber med en struktureret sparring og refleksion over både praksis og de bagvedliggende intentioner. Er der plads og resurser til reflekterende praksisfællesskaber i lokale, folkekirkelige samarbejdsstrukturer? Hvordan understøttes og udvikles en kultur for disse intentionelle refleksionsrum? Og hvordan prioriteres og sikres, at børnekonfirmandarbejdet forsat vil udvikle sig både lokalt og nationalt som et særligt, værdibåret frirum? Undersøgelsens metode tyder på, at den i sig selv har været med til at bidrage til en bevidsthed omkring noget af dette undervejs i forløbet.

Litteratur

Andersen, K., Sigurdsson, L. (2020) Religionsdidaktik i praksis, Eksistensen

Arendt, K. S., & Skov, P., R. (2017). Den længere skoledags betydning for elevers fritidsaktiviteter. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Benn.L., Haugegaard, S., Østergaard, S., (2018) Hej Gutter, vi skal altså holde sammen... perspektiver på tweens, trivsel og fællesskaber. Frederiksberg, Ungdomsanalyse.nu

Birkedal, E. (2001): Nogen gange tror jeg på Gud men ... Universitetsforlaget

Birkedal, E. (2008): Erfaringsbasert didaktik, Platform for planutvikling i trosopplæring for ungdom – et refleksionsnotat, IKON

Christensen, L., (2015): Skolereform og konfirmationsforberedelse, FUV, Folkekirken Uddannelses og Videnscenter

Christensen, L., Götke, P. og Rasmussen, Steen M. (2010): Dåbsoplæring i folkekirken – en rapport, Kirkeministeriet

Boschki, Reinhold, (2006), The Concept of Relationship and its centrality to religious education, in Education, Religion and Society, Routledge

Børnerådet & Dansk Center for Undervisningsmiljø (2009), Relationer mellem lærere og elever,

Center for Ungdomsstudier, CUR, (2019). Folkeskolereform & fritidsliv – Undersøgelse af folkeskolereformens betydning for udbud og mangfoldighed i fritidstilbud. Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier.

Demant, J, og Iversen, H. R. (2008) Dåbsmanual – opskrifter til arbejdet med dåb og dåbsoplæring i folkekirken. København.

Drugli, M. B. (2012). Relasjonen lærer og elev: Avgjørende for elevenes læring og trivsel. Cappelen Damm høyskoleforlag

Grube, K. og Munksgaard, S. (2011): Mere end blot to timer, Evaluering af Alternativ konfirmationsforberedelse i Viborg, CUR, Center for Ungdomsstudier

Hansen, S.S. & Horsager, J. (2017) Digitaliseringens paradokser, Djøf Forlag

Harbsmeier, E. (1988): Dåbsteologi og dåbspraksis. Kritisk forum for praktisk teologi 34, s. 69–80.

Harbsmeier, E. (2011): Dåb og dåbsoplæring i et dansk perspektiv, Svenskt Gudstjenstliv, 2011, s.115 – 136

Haugegaard, S., Benn C.L. og Østergaard, S. (2018) Tweens, fritid og trivsel – en rapport med fokus på trivsel i fritidslivet. CUR, Center for Ungdomsstudier for Mary Fonden

Haugegaard, S. og Østergaard, S. (2020) Jagten på frirum, - perspektiver på unge, hverdagliv og fællesskaber, Ungdomsanalyse.nu.

Hull, John M. 2002-02 Religious Education after 11 September 2001', World Religions in Education: Religion: The Problem or the Answer? (SHAP Working Party on World Religions in Education)

Juul, K.G. & Østergaard, S. (2017). Skoler og foreninger i bevægelse mod og med hinanden! Muligheder og udfordringer i mødet med den åbne skole, Center for Ungdomsstudier, Frederiksberg

Jørgensen, P. Schultz (2006). Den relationsorienterede lærer. I: Ritchie, T. (Red.), Relationer i Skolen. Perspektiver på liv og læring (s.7-22). Værløse: Billesø & Baltzer

Jørgensen, P. Schultz, (2014) Styrk dit barns karakter, - et forsvar for børn, barndom og karakterdannelse, Kristelig Dagblads Forlag.

Kampmann, J., & Børnerådet (1998). Børneperspektiv og børn som informanter. København: Børnerådet

Lave, J. & Wenger, E. (2003): Situeret læring og andre tekster. Kbh:Hans Reitzels Forlag

Munksgaard, S. og Nybo-Andreasen, I (2018) Gymnasiepræst! - men hvordan?, Notat, CUR, Center for Ungdomsstudier

Nissen, J. (2014). Medvandring – indføring i teologisk religionspædagogik, Religionspædagogisk Forlag

Rasmussen, S. M., m.fl. (2009). Minikonfirmand- og konfirmandundervisning i folkekirken 2009-09. Teologisk Pædagogisk Center, Løgumkloster.

Rasmussen, S. M. m.fl. (2009): Kirkelig undervisning med fokus på minikonfirmand- og konfirmandundervisning, Landsforeningen af Menighedsråd

Rosen, I. (2009): I'm a believer, but I'll be damned if I'm religious, Belief and religion in the greater Copenhagen area, Ph.d. afhandling, Lunds Universitet

Rosenberg, F., Tange, m.fl. (2006), Konfirmationsforberedelse – formål – fagbeskrivelse – vejledning. Frederiksberg

Schweitzer, F. (2006): Barnets ret til religion, Aros

Schweitzer, F. (2017), 'Researching non-formal religious education: The example of the European study on confirmation work', HTS Teologiese Studies/Theological Studies73(4), a4613. <https://doi.org/10.4102/hts.v73i4.4613>

Schweitzer, F. m.fl. (2010): Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. Konfirmandenarbeit erforschen und gestalten Band 4, Gütersloh, Gütersloher Verlagshaus

Schweitzer, F. m.fl. (2015): Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: The Second Study. Konfirmandenarbejde erforsken og gestalten Band 7, Gütersloh, Gütersloher Verlagshaus

Shulman, L. (2004). The Wisdom of Practice. The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. London: Wiley, John & Sons, Incorporated.

Tamminen, K. (1991): Religious development in childhood and youth. An Empirical Study. Suomalainen Tie-deakatemia

Trygfonden, (2012): Rapporten Børneliv – ifølge danskerne

Wenger, E. (2004) Praksisfællesskaber, Hans Reitzel, København

Bilag 1: projektbeskrivelse

Børnekonfirmandundersøgelse Best! og Next?

Hvordan ser børnekonfirmandforløb ud i dag - efter skolereformen og efter at det er blevet obligatorisk for alle sogne at tilbyde børnekonfirmandforløb?

Dette projekt vil med fokus på form, indhold og udviklingspotentialer undersøge og kortlægge, hvilke udfordringer og løsningsmuligheder man står over for i forhold til:

- det strukturelle (form, tidspunkt og rammer)
- det indholdsmæssige (religionspædagogik og teologi)
- samarbejdspartnere (skolen, lokale skoletjenester, forældre)

Derudover vil projektet indsamle gode eksempler på børnekonfirmandforløb med fokus på 'best practice' og 'next practice'. Dette vil danne baggrund for ideer og inspiration til landets menighedsråd, præster og børnekonfirmandundervisere.

Hvordan gøres dette?

Det er ni år siden, at der sidst blev lavet en reel undersøgelse af børnekonfirmandundervisning, og i forbindelse med FUV's skolereformrapport i 2016²⁷ anbefalede man, at børnekonfirmander fik sin egen undersøgelse. Med de ændrede forhold efter skolereformen og den nye anordning²⁸ tyder det på, at der er brug for en ny og opdateret undersøgelse i Danmark.

Dette projekt vil forsøge at vidensbasere erfaringer med børnekonfirmander anno 2018 for dernæst gennem et metodeudviklingsprojekt at kvalificere og inspirere til konkrete modeller for børnekonfirmandforløb. Projektet falder i fire faser:

1. **Spørgeskema:** En landsdækkende kvantitativ vidensindsamling for at kortlægge status på børnekonfirmandforløb.
2. **Best Practice:** Kvalitativ erfaringsindsamling af best practice-eksempler og lokale udfordringer, som senere vil danne baggrund for fase tre.
3. **Next Practice-forløb:** Idékatalog (på baggrund af fase 2) og lokale metodeudviklingsforløb som følges.
4. **Formidling:** Opsamling og videreformidling af erfaringer og modeller til præster, kirke- og kulturmedarbejdere, menighedsråd og frivillige.

Baggrund for projektet

Der er meget lidt viden om, hvordan rammer og indhold af børnekonfirmandforløb ser ud anno 2018 - særligt efter skolereformen, og efter at alle sogne er forpligtede til at tilbyde et forløb til 3./4.klasse (jvf. Anordningen, 2014).

For at kunne fremtidssikre børnekonfirmandforløb, der er tilpasset ændrede rammer for børns skole- og fritidsliv, er der brug for mere viden om, hvad der lokalt er på spil – både succeshistorierne og udfordringerne. Det er vores håb, at en undersøgelse og et metodeudviklingsforløb kan inspirere til den fremtidige udvikling af både form, rammer og indhold til landets menighedsråd, præster og børnekonfirmandundervisere.

Hvorfor dette projekt?

²⁷ Skolereformens konsekvenser for folkekirkens konfirmationsforberedelse og børnekonfirmandundervisning - https://www.fkuv.dk/_Resources/Persistent/8/8/5/f/885fb9f99a3b5956d0103cec5ccc820acd9564b7/Skolereformunders%C3%B8gelse%202016.pdf

²⁸ Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=164454>

Folkekirken børnekonfirmandundervisning har været i gang i 25 år, og siden 2014 har alle landets sogne været forpligtede til at tilbyde børnekonfirmandundervisning. Den har været en af folkekirken store succeser, men har i de senere år været udfordret både i forhold til tilslutning og i forhold til rammer, form og indhold. Disse forhold stiller en række nye spørgsmål, som vi ser et behov for at få besvaret for at kunne fastholde folkekirken børnekonfirmandundervisning som et attraktivt og relevant tilbud:

- **Skolereformen** har betydet, at kirken skal tilpasse børnekonfirmandforløb til en ny hverdagsstruktur med længere skoledage for landets 3.-4. klasser. Hvilke løsningsmodeller afprøves i henholdsvis land- og bymiljøer?
- Der er sket et **opbrud og et skred i børns fritidsvaner** (blandt andet pga. digitaliseringen²⁹). Hvordan påvirker dette opbrud kirkens mulighed for at være én blandt mange tilbud i børns fritidsliv?
- Kravet om, at sogn og menighedsråd er **forpligtede til at tilbyde børnekonfirmandundervisning**, betyder nogle steder, at det bliver "en sur pligt, der skaber uro" i den daglige koordinering af konfirmander, begravelser, ressourcer og lokaler. Hvordan skabes et positivt dåbsoplæringsmøde mellem tween-aldersgruppen og kirke og menighed? Hvordan løses dette på forskelligvis – også i forhold til minimumskravet af undervisningstimer?

Derudover vil projektet være opmærksom på religionspædagogiske strømninger, som har indflydelse på børnekonfirmandforløb, forskellige samarbejder med skoletjenester, børnekonfirmandforløb med børn i specialskoletilbud og muligheder for forældreinddragelse.

Projektforløb

Projektet kører over to år i fire faser. Fase et og to kører nogenlunde sideløbende i det første år. Fase tre og fire kører fortløbende i det andet år.

Projektet er inddelt i fire faser, som kan beskrives på følgende måde:

1. fase: Hvordan ligger landet? (efteråret 2018)

Der gennemføres en kvantitativ undersøgelse med fokus på at kortlægge nuværende former, ordninger og deltagelse i børnekonfirmandundervisning. Det skal sikres, at alle børnekonfirmandundervisere får mulighed for at svare. Den udsendes derfor til alle præster og kirke- og kulturmedarbejdere.

2. fase: Best practice (efterår 2018 og forår 2019)

På grundlag af den kvantitative undersøgelse undersøges best practice på 20-30 børnekonfirmandhold i form af feltbesøg med observationer, interviews og refleksive samtaler. Her indsamles de gode eksempler på både form, indhold og samarbejdsmodeller.

Observationer vil finde sted blandt forskellige modeller for børnekonfirmandforløb, og formålet er at se, opleve og beskrive, hvordan forløbene foregår. Der vil være fokus på:

- Hvordan organiseres forskellige forløb (ugentligt, temadage, gudstjenesteligt, familiearbejde)?
- Hvad betyder forløbets form og rammer for indholdet? - Hvordan formidles kristendom (kognitivt, socialt, aktivitetsbaseret, liturgisk, narrativt, m.fl.)?
- Hvilke former for samarbejde finder sted mellem præst, kirke- og kulturmedarbejder, skole, forældre og frivillige?
- Hvordan spiller børnekonfirmandforløb sammen med børns øvrige fritids- og børneliv?
- Hvilke udfordringer møder man som sogn?

Interviews med undervisere (kirke- og kulturmedarbejdere, præster, timelærere) vil fokusere på undervisernes oplevelse af børnekonfirmandforløb:

- Hvad skal der til for at forløbet lykkes?
- Hvilke udfordringer står man med lokalt?
- Hvad er intentionen med forløbet?
- Hvad er udfordringerne?

Endvidere inddrages interviews med forældre og børn om deres oplevelse af børnekonfirmandforløbet.

²⁹ Børneliv version 2.0, Grube & Østergaard 2013, Hej Gutter vi skal altså holde sammen... perspektiver på Tweens, trivsel og fællesskaber, Benn, Haugegaard m.fl., 2018

3. fase: Fra best practice til next practice (efterår 2019 og forår 2020)

På baggrund af best practice-eksemplerne (fase 2) udvikles et idékatalog med next practice-idéer, som afprøves og følges gennem et metodeudviklingsforløb blandt 20 – 30 præster og kirke- kulturmedarbejdere. Metodeudviklingsforløbet gennemføres i tæt samarbejde med lokale aktører, der selv definerer handlingsinitiativer. Dette følges på samme måde som anført under fase 2 med observationer, interviews og reflekstoriske samtaler med fokus på udviklingspotentialer. Erfaringer indsamles og bearbejdes.

4. fase: Opsamling og videreformidling (foråret 2020 – og fremefter)

Erfaringer fra best practice og next practice bruges til et idékatalog med konkrete anbefalinger til brugbare modeller for børnekonfirmandundervisning. Dette videreformidles på flere måder:

- Idekatalog med anbefalinger
- Inspirationsideer til børnekonfirmandundervisning formidles via Konfirmandcenterets hjemmeside
- Artikler til diverse fagblade
- Kursusvirksomhed i FUV, i stifter og provstier

Samlet vil projektets videns- og metodeudviklingsdel og formidlingsdel tage to år, men række videre i FUV og Konfirmandcenterets arbejde med kursus og udvikling.

Hvem står bag projektet?

Projektet ledes af projektleder Hanne Høgild, Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter (FUV) og Konfirmandcenteret i samarbejde med Center for Ungdomsstudier og CUR's medarbejdere Ina Andreasen (antropolog) og Suzette Munksgaard (religionspædagogisk forskningsmedarbejder).

Bilag 2: Spørgeskema udsendt efteråret 2018

Tak, fordi du tager dig tid til at besvare dette spørgeskema, som vil forsøge at kortlægge, hvordan det står til med børnekonfirmandundervisningen i Danmark. Denne og næste side er informationer og formalia om undersøgelsen, som vi skal oplyse om. Spørgsmålene starter fra side 3 (så giv ikke op). Det tager cirka 15 minutter at gennemføre alle dele af spørgeskemaet.

Undersøgelsen er et samarbejde mellem FUV (Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter) og CUR (Center for Ungdomsstudier). Vi er interesserede i at undersøge form såvel som indhold af børnekonfirmandforløb, og hvordan præster og kirke- og kulturmedarbejdere arbejder med børnekonfirmander anno 2018.

Første del af spørgeskemaet henvender sig til alle sogne, uanset om man har børnekonfirmander eller ej for at få et repræsentativt billede af udbredelsen af børnekonfirmandundervisning i Danmark. Man føres automatisk videre til de øvrige dele af spørgeskemaet, hvis man har børnekonfirmander i sognet.

Vel vidende at man bruger betegnelser som børne-, mini- og juniorkonfirmander, har vi for nemheds skyld valgt at bruge anordningens betegnelse børnekonfirmander i denne undersøgelse.

Det er vigtigt for undersøgelsen at modtage besvarelser fra både kirke- og kulturmedarbejdere og fra præster også selvom man er fra samme sogn. Der er dog en del af spørgsmålene, som kun skal besvares af den, der er tovholder og er til stede hver gang i børnekonfirmandforløbet. Du vil automatisk føres videre til de relevante spørgsmål.

Undervejs i vores databehandling kan vi ikke sikre fuld anonymitet, da sognets sognekode indgår i datasættet. Men alle svar og informationer bliver behandlet fortroligt, og der bliver kun offentliggjort tal m.v., som er absolut anonyme. Al databehandling foregår selvsagt efter de forskningsetiske krav.

Del 1

Første del af spørgeskemaet omhandler grundlæggende oplysninger om dig og dit sogn.

1. Hvad er dit køn?

- mand
- kvinde

2. Hvad er din alder?

- 10-19
- 20-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60-69
- 70-79

3. Hvilket sogn(e) arbejder du i? Hvis du arbejder i mere end ét sogn, skriv navnene på alle sognene.

- Skriv selv

4. Oplys sognekoden for det sogn, som du besvarer undersøgelsen for (sognekoden findes ved at gå ind på Sogn.dk, skriv sognets navn i boksen og trykke 'søg'. Tryk derefter på 'fakta om sognet' i venstre side. Sognekoden består af fire cifre.).

- skriv selv

5. Hvilket stift ligger sognet i?

- København
- Helsingør
- Roskilde
- Lolland-Falster
- Fyen
- Haderslev
- Ribe
- Viborg

- Aarhus
- Aalborg

6. Hvor mange indbyggere er der i den/de by/byer sognet ligger i?

- Byer under 1.000 indbyggere
- Byer med 1.000-4.999 indbyggere
- Byer med 5.000-49.999 indbyggere
- Byer med 50.000-99.999 indbyggere
- 100.000+ indbyggere (bortset fra hovedstadsområdet)
- Hovedstadsområdet
- Ved ikke

7. Hvad er din funktion i kirken?

- Præst
- Kirke- og kulturmedarbejder
- Andet (uddyb gerne)

8. Hvornår har I haft børnekonfirmandforløb inden for de seneste to år?

- I begge skoleår 2017/2018 og 2018/2019 (videre til 10)
- Kun i skoleåret 2018/2019 (videre til 10)
- Kun i skoleåret 2017/2018 (videre til 10)
- Der har ikke været børnekonfirmandforløb de seneste to år (videre til 9)

9. Hvorfor gennemføres der ikke et forløb? Du må gerne sætte flere krydser. (Alle svar fører videre til slut)

- Manglende børn i sognet
- Børnene går i skole og får tilbudt et forløb i et andet sogn
- Manglende tilslutning
- Manglende økonomi
- Manglende prioritering fra menighedsrådet
- Manglende prioritering fra præst(er)
- Manglende samarbejde med skolen
- Børnekonfirmandundervisningen indgår i skole-kirketjenestens tilbud på en eller anden måde (skole-kirke samarbejde/understøttende undervisning)
- Der er ingen, som har ansvar for forløbet pt. (f.eks. den ansvarshavende medarbejder er stoppet / der er lige ansat en ny medarbejder osv.)
- Andet - uddyb gerne

I de følgende spørgsmål bedes du svare ud fra det hold der er i sognet nu - alternativt det hold, der senest har været.

10. Hvem er tovholder med hensyn til at planlægge, koordinere og være til stede i børnekonfirmandforløbet?

- Præst
- Kirke- og kulturmedarbejder
- Samarbejde mellem præst og KKM
- Samarbejde mellem flere præster
- Samarbejde mellem flere KKM
- Timeansat børnekonfirmandunderviser
- Organist
- Andet (uddyb)

12. Hvor ofte deltager du i løbet af et børnekonfirmandforløb?

- Hver gang
- Over halvdelen af forløbet
- Halvdelen af forløbet
- Under halvdelen af forløbet
- aldrig (videre til slut)

13. Når du deltager, hvor stor en del af lektionen deltager du typisk i?

- Hele lektionen
- Over halvdelen

- Ca. halvdelen af lektionen
- Under halvdelen
- Næsten ikke

14. Hvis I er flere fra samme sogn, som besvarer denne undersøgelse, har vi brug for begge besvarelser, men har brug for at kunne skelne mellem en primær besvarer og evt. en sekundær besvarer. Kryds af om du opfatter dig selv som enten primær besvarer eller sekundær besvarer.

- Jeg er den primære besvarer (jeg er tovholder, dvs. at jeg planlægger og koordinerer og er typisk til stede hver gang i hele lektionen.)
- Jeg er den sekundære besvarer (videre til del 3 sprg. 29)

Del 2

Den næste del af spørgeskemaet besvarer du som primær besvarer, hvor der spørges ind til form og rammer for børnekonfirmandforløbet.

Du bedes besvare spørgsmålene ud fra det hold, der er i sognet nu - alternativt det hold, der senest har været. Du bedes besvare alle spørgsmålene ud fra det samme hold.

15. Hvor mange år har der været børnekonfirmandforløb i sognet?

- 0-5 år
- 6-10 år
- 11-15 år
- 16-20 år
- 21 eller flere år
- ved ikke

16. På hvilke klassetrin tilbydes børnekonfirmandforløb?

- 3.klasse
- 4. klasse
- andre klassetrin

17. Hvad er afstanden fra mødestedet, f.eks. kirken/kirkens lokaler, til den skole, hvor hovedparten af børnekonfirmanderne kommer fra?

- 0 - 1 km
- 1,1 - 2 km
- 2,1 - 3
- 3,1 - 4
- 4,1 - 5
- 5,1 - 6
- 6,1 - 7
- 7,1 - 8
- 8,1 - 9
- 9,1 - 10
- mere end 10 km

18. Hvordan kommer børnene til mødestedet, f.eks. kirken/kirkens lokaler? (Du må gerne sætte mere end ét kryds)

- De kommer selv med offentlig transport
- De cykler og/eller går selv
- De bringes af deres forældre
- De cykler og/eller går sammen med en af kirkens medarbejdere
- De hentes i taxa/bus arrangeret af kirken
- Andet (uddyb gerne)

19. Hvor ofte deltager følgende personer i børnekonfirmandforløbet? (Hver gang / over halvdelen / ca halvdelen / under halvdelen / aldrig)

- Præst
- Kirke- og kulturmedarbejder
- Timeansat børnekonfirmandunderviser
- Organist
- Andre kirkelige medarbejdere (graver, kirketjener, kordegn)

- Konfirmander eller tidligere konfirmander
- Menighedsrådsmedlemmer
- Andre frivillige
- Anden (kan uddybe)

20. Hvordan er fordelingen af køn blandt børnekonfirmanderne på holdet?

(Hvis du har mere end et hold på én gang er vi interesserede i den samlede fordeling på alle holdene).

- Flest drenge
- flest piger
- nogenlunde lige
- det er kønsopdelt hold

21. Hvor mange børnekonfirmander har I i alt i 2018?

- 1-10
- 11-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61-70
- 71-80
- 81-90
- 91-100
- 101 eller flere (uddyb)

22. Har I oplevet en ændring i antal børnekonfirmander i perioden fra 2014 til og med 2018?

- stigning
- fald
- nogenlunde det samme
- ved ikke

23. Oplever du, at folkeskolereformen fra 2014 har haft en betydning i forhold til: (Slet ikke/ i mindre grad/ i nogen grad/ I høj grad / I meget høj grad)

- Tidspunkt på dagen for børnekonfirmandforløb
- Den overordnede struktur for forløbet (f.eks. gået fra ugentligt møde til weekend-forløb)
- Samarbejdet med skolen om børnekonfirmandforløb er blevet bedre
- Samarbejdet med skolen om børnekonfirmandforløb er blevet forringet
- En stigning i antallet af børnekonfirmander
- Et fald i antallet af børnekonfirmander
- Andet (uddyb gerne)

24. Hvordan er børnekonfirmandforløbet struktureret hos jer?

- én gang om ugen over minimum to måneder
- som weekendforløb
- som en uges samlet forløb
- Andet (uddyb)

25. Hvor mange lektioner á 45 min. er der sammenlagt i hele forløbet?

- 16 – 22
- 23 eller flere
- Andet (uddyb gerne)

26. Hvornår er der børnekonfirmandhold hos jer? (kan sætte flere krydser)

- forårshalvåret
- efterårshalvåret
- sommerferien
- Andet (uddyb gerne)

27. Hvordan formidles tilbud om børnekonfirmandforløb? (Du må gerne sætte mere end ét kryds)

- I selve kirken
- Kirkeblad / kirkens hjemmeside
- Sociale medier
- Skolens intranet
- Præsentation for klasser på skolen
- Uddeling af flyers på skolen
- Lokalavisen
- Andet (uddyb)

28. Hvor fandt/finder børnekonfirmandundervisningen sted? (Du må gerne sætte mere end ét kryds)

- Kirkerummet
- Sognehuset
- præstegården
- Kirkegården
- skolen
- forsamlingshuset
- missionshuset
- Andet (uddyb gerne)

Del 3

I denne del spørges der ind til formål for og indhold af børnekonfirmandforløbet.

På spørgsmålene bedes du svare ud fra de hold, der er i sognet nu - alternativt det hold, der senest har været. Du bedes besvare alle spørgsmålene ud fra det samme hold.

29. Hvad opfatter du som formålet med børnekonfirmandforløbet? (Slet ikke/ i mindre grad/ i nogen grad/ I høj grad / I meget høj grad)

- Dannende
- Forkyndende
- Kundskabsformidlende
- Socialt-relationelt
- Andet (uddyb gerne)

30. Hvor ofte indgår følgende elementer i det samlede børnekonfirmandforløb? (aldrig / af og til / altid)?

- Samtale
- gudstjeneste
- Genfortælling af bibelhistorier
- Sang og musik
- Kreativ udfoldelse – klip, maleri, videooptagelser, foto, collager etc.
- Leg
- Drama/krybbespil/rollespil
- Håndværk – brug af træ/metal/værktøj etc.
- Quiz'er
- Sport/boldspil
- Fælles forfriskning/spisning
- Naturoplevelser og friluftsliv
- Kristuskrans
- Foredrag
- Gaming
- Løb
- Pilgrimsvandring
- Overnatning
- Lejrtur
- Udflugt
- Andet - uddyb gerne hvilke(n)

31. Hvor ofte indeholder den enkelte lektion/gang følgende kirkelige elementer (aldrig / af og til / altid)?:

- Salmer
- Anden sangtradition end Den Danske Salmebog

- Bibelhistorie
- kirkehistorie
- bøn og fadervor
- trosbekendelse
- Velsignelse
- Formidling af kirkens ritualer (f.eks. dåb, begravelse, nadver osv.)
- Fælles forfriskning/spisning
- andet - uddyb gerne

32. Hvilke begreber og/eller temaer, hvis nogen, synes du kan være svære at formidle til børnene?

- åben - de skriver

33. Oplever du, at du mangler redskaber/kvalifikationer til at varetage børnekonfirmandundervisning?

- Ja (uddyb gerne)
- Nej (uddyb gerne)

Del 4

Den sidste del af spørgeskemaet har fokus på samarbejde og "de gode eksempler".

På spørgsmålene bedes du svare ud fra det hold, der er i sognet nu - alternativt det hold, der senest har været. Du bedes besvare alle spørgsmålene ud fra det samme hold.

34. Hvem samarbejder I med om børnekonfirmandforløbet? Du må gerne sætte mere end ét kryds.

- Andre sogne
- skoler
- foreninger og organisationer
- andre
- samarbejder ikke med nogen (videre til 34)

35. (hvis de svarer, at de samarbejder med nogen): Hvad samarbejder I om?

- åben - de skriver

36. Tilbyder I særlige børnekonfirmandforløb til børn med særlige behov?

- ja i eget sogn
- ja, i samarbejde med andre, f.eks. i provstiet
- nej
- ved ikke

37. Hvordan inddrages forældre og/eller andre af børnenes "egne" voksne i børnekonfirmandforløbet? Du må gerne sætte mere end ét kryds.

- de inviteres til arrangementer
- de inviteres til gudstjenester
- de inviteres til en afsluttende børnekonfirmandgudstjeneste
- de opfordres til at komme med bidrag til undervisningen
- de opfordres til samtaler hjemme om det at være børnekonfirmand
- de inviteres til at hjælpe til med undervisningen
- de inviteres til at hjælpe til med arrangementer
- de opfordres til at hjælpe med praktiske ting
- de inddrages ikke
- Andet (uddyb gerne)

38. Oplever du udfordringer med børnekonfirmandforløb i forhold til følgende:

(Du må gerne sætte mere end ét kryds og uddyb gerne dine svar)

- Samarbejde med skolen
- Logistik
- Lange skoledage
- Kirkens tilbud er et blandt mange
- Små hold
- Store hold

- Børnene kommer til løbende eller falder fra løbende
- Andet
- Oplever ikke at have udfordringer med børnekonfirmand

39. Hvad er din bedste oplevelse med børnekonfirmandforløb? (f.eks i forhold til aktivitetsideer, børne- forældredeltagelse?)

- åben - de skriver

40. Hvilke gode ideer eller initiativer ligger hos dig og venter på at blive udført?

- åben - de skriver

41. Kan du anbefale nogle steder, hvor de laver noget særligt spændende eller anderledes børnekonfirmandarbejde?

- åben - de skriver

42. Mange tak for din hjælp! Må vi kontakte dig senere med henblik på at lave et interview, hvis vi får brug for det?

- Ja (skriv navn og tlf/mail)
- Nej

Tak for din hjælp!

Din besvarelse er af stor betydning for undersøgelsen.

Tryk 'færdig' for at sende dine svar.

